

84(5Қаз 4Мәт.)
№ 30

Темір МЫҢЖАС

1

Темір
МЫҢЖА

Өлеңдер мен балладалар

«Баянжүрек» баспасы
Алматы
2012

УДК 821.512.122.
ББК 84 (5 Қаз) 7-5
М 90

М 90 Мыңжас Темір.

Шығармалар жинағының қос томдығы: Өлеңдер мен балладалар. Темір Мыңжас. – Алматы: «Баянжүрек» баспасы, 2012.

Т. 1: – 392 б.

ISBN 978-601-7008-69-7

Қаламгердің қос томдық шығармалар жинағының бірінші томына әр жылдары жазылған өлеңдері мен балладалары берілді.

Кітап автордың алпыс жылдық мерейтойына орай шығарылып отыр.

УДК 821.512.122.
ББК 84 (5 Қаз) 7-5

ISBN 978-601-7008-69-7 – (Т. 1)
ISBN 978-601-7008-68-0

© Мыңжас Т., 2012
© «Баянжүрек» баспасы, 2012

МЫҢЖАС ТЕМІР МЫҢЖАСҰЛЫ

(Қысқаша өмірбаян)

1952 жылғы 25 қыркүйекте Түрікменстан Республикасы Красноводск ауданында дүниеге келді. Орта мектептен кейін Маңғыстау облысы Жаңаөзен қаласындағы кәсіптік-техникалық училищені, Қазақ Мемлекеттік университетінің журналистика факультетін бітірді. Еңбек жолын 1971 жылдың қазанында теміржол монтерлігінен бастаған ол, 1972 жылғы наурыздың 18-інде Красноводск аудандық «Жұмысшы» газетіне әдеби қызметкер ретінде жұмысқа тұрып, екі жылдан кейін халық шаруашылығы бөлімінің бастығы болды. 1985 жылдың 12 тамызында Маңғыстау облыстық «Коммунистік жол» газетіне қызметке ауысып, алғашында тілші, онан кейін мәдениет және өнер бөлімінің меңгерушісі қызметтерін атқарды. Маңғыстау облысының таратылуына байланысты 1988 жылғы 12 тамызда Бейнеу ауданы, Бейнеу аудандық «Рауан» газетінде бөлім меңгерушісі, 1990 жылы Жаңаөзен қалалық «Жаңаөзен» газетінде жауапты хатшы болды. 1991 жылдың қазанынан 2003 жылдың қаңтарына дейін Жаңаөзен қалалық Кеңес атқару комитеті төрағасының орынбасары, Жаңаөзен қаласы әкімінің орынбасары, қалалық мәдениет бөлімінің меңгерушісі, «Өнер» ҚКМ-нің директоры, облыстық ақпарат және қоғамдық келісім басқармасы тіл бөлімінің бастығы сынды мемлекеттік қызметтерді атқарды.

2003 жылғы ақпанның 20-сынан бері Маңғыстау облыстық «Маңғыстау» газеті бас редакторының орынбасары қызметін атқаруда.

Сонымен қатар белгілі акын әрі журналист ретінде танылған оның шығармалары «Қарлығаш», «Қос ішек – Струны души», «Бекет ата», «Дала данасы», «Жыр моншақ», «Кәусар бұлақ» сынды оннан астам ұжымдық

3

жинақтарға енді. Өзінің «Бойтұмар», «Атамекен», «Жүрек сөзі», «Сені іздедім», «Аққайың жылап тұр» атты кітаптары жарыққа шықты. 30-ға жуық ән мәтінінің авторы. Сондай-ақ ол 2009 жылы Халықаралық «Дарабоз» әдеби бәйгесінің жүлдегері, 2011 жылы ҚР Тәуелсіздігінің 20 жылдығына арналған этножурналистика саласындағы «Шаңырақ» республикалық шығармашылық конкурсының жеңімпазы, 2005 жылы республикалық патриоттық әндер байқауының (ән мәтіні үшін) дипломанты атанды.

Темір Мыңжасұлы Қазақстан Журналистер Одағының және Қазақстан Жазушылар Одағының мүшесі.

ҚР Мәдениет және ақпарат министрінің екі мәрте, сондай-ақ облыс әкімінің де екі мәрте Құрмет хатына, Қазақстан халқы Ассамблеясының Алғыс хатына, ҚР Мәдениет министрлігінің дипломына, бірнеше рет «Нұр Отан» ХДП облыстық филиалының, облыстық тіл басқармасының дипломдары мен Алғыс хаттарына ие болды.

ТӘУЕЛСІЗДІК ТУРАЛЫ ЖЫР

– Қайран одақ, ойхой, онда басқа еді,
Болмайтын-ды еш адамда бас қамы...

– Қой үстіне жұмыртқалап бозторғай,
Жұрттың бәрі болатұғын ақшалы...

– Шіркін, кеңес үкіметі жарықтық,
Қамқор болды, дүниеге қарық ғып...

– Әттең, әттең, наданбыз ғой, білмедік,
Көсегені көгерткен-ді, жаңа ұқтық..

Дегендерге бердім талай түсінік,
Сөз саптадым, мысалдармен пісіріп.
Түсінгендер пікір қосып, қолдаса
Ал, біреулер шыға келді ісініп.

Алғашында жасай алмай нық қадам,
Жатқанда елім, болды оны ұқпаған?..
Тәуелсіздік бүгін алып, ал ертең
Рахатын көрмедік деп шықты адам.

Өткеннің де білдік жақсы-жаманын,
Азаттықты ауыздықтау амалын.
Беу, отандас, құптау керек ендеше,
Бостан елдің әрбір басқан қадамын.

5

Сәбидей ек кеше кескен тұсауын,
Бүгін міне, бойға толды күш ағын.
Махаббат та бостандыққа құрбандық
Болған екен, айтайын бір мысалын.

...Ұлы Тұран, дәл жетінші ғасырда,
Бір ару қыз тұрыпты елдің басында.
Есімі – Алтын, Зарина деп парсылар,
Патшайымды балайды екен асылға.

Ерлігімен бас идіріп жан-жақты,
Алтын патша елін жаудан қорғапты.
Көрші жұртпен ынтымағы жарасып,
Атақ-даңқы шартарапты шарлапты.

Батылдықты, ақыл менен көрікті,
Тәңір ием үйіп-төгіп беріпті.
Елендепті ел, сылаңдаған бойжеткен,
Қайсы жұрттан табады деп серікті.

Патшайымға кімдер басын имеді,
Талайды ол Мәжүніндей сүйреді.
Жүрекке әмір жүрмесі анық Алтынның
Мидиялық ханзада еді сүйгені.

Батыр ол да, билеп тұрған бір елді,
Патшайыммен бас қоссам деп жүрер-ді.
Уақыт өте сертгескен күн алшақтап,
Ал, ханзада жауар бұлттай түнерді.

«Көп андадық мынау заман түлкіні,
Пәк сезімді қандай бөгет іркіді.
Жаным, түсін, өмір зулап барады», –
Деп ханзада мұңын шақты бір күні.

Талқандаған талай жаудың қамалын,
Ержүрек қыз, жарқылдатып жанарын.
Ханзадаға қадап тұрып айтыпты,
Көңіліне көптен түйген жауабын:

«Толқыттыңыз менің сезім көлімді,
Бір өзіңе жүрегім қақ бөлінді.
Қосылармыз, мен бақытты болармын,
Ал, қайтемін артымдағы елімді?

Қосылармыз, бір арнаға толармыз,
Сен билеуші, мен ханымың болармыз.
Еркін елін бағындырса біреуге,
Шын бақытты болғаны ма, одан қыз?!

7

Сезесің ғой, шын сүйемін сені мен,
Жұлдызымсың, сөнбес көңіл көгінен.
Бірақ жаным, бостандығы елімнің,
Маған қымбат және артық бәрінен!

Думанға мен бөлемедім көшенді,
Той-шарапқа толтырмадым кесеңді.
Халқым үшін кара басым құрбандық,
Ал, батырым аман-сау бол, қош енді».

...Жеткен бізге бірнеше мыңжылдықтан,
Әңгіме бұл, түп негізі шындықтан.

Ел аузында қалған Алтын патшайым –
Құтқарушы қасіретті құлдықтан.

8

Бұл бостандық – қазағымның арманы,
Күн астында қыранымның самғауы.
Қанға бөккен, шашыраған, жоғалған
Сан халықтың жете алмаған таңдауы.

Тәуелсіздік – бақытым да, барым да,
Жыр жазамын, жырлаймын ол жайында.
Жаратқаннан тілейтінім, тәу етіп –
Қазағымды еркіндіктен айырма!

ӘДЕБИЕТ

немесе бір достың сауалына жауабым

«Әдебиет – Алланың сыйы, Ардың ісі».

«Әдеби өмір шежіресі» кітабынан

«Қазына, – деп кітап жинап жүргенің,
Ақша емес, қалам қолға ілгенің.
Заман өзге, кітап оқу қалды ғой,
Бар ма әлде, мұнан өзге білгенің...»

Деді бір дос, ойын ашып айта алмай,
Көңілімді қабағымнан байқардай.
Қапелімде мұндай сауал күтпеп ем,
Тұра алмадым оған жауап қайтармай:

«Досым, саған бұл жайында не дейін,
Кітаптарды қол көрмейді көмейің.
Байлық бітпес мендейлерге ол анық,
Мейлі тіпті оны шөпше егейін.

Ұлы Ғабит Мүсірепов бақиға,
Аттанарда қаламдас дос, жақынға
Сөз арнапты жатса дағы қиналып,
Ажал шіркін алған шақта тақымға:

9

«Үмітпенен, күреспенен, сеніммен,
Өтіп барам мен де мына өмірден.
Қуанышым, ренішім көп болды,
Уа, халқым, шыға алдым ба көңілден?..

Тәуелсізбіз, жаңа қазақ еліміз,
Қазынаға бай, қасиетке ие жеріміз.
Күллі әлемнің ауды бізге назары
Күннен- күнге асқақтауда төріміз.

Бірақ, бірақ, мейлі ирани бақ жаса,
Ғарышқа ұш, атағыңды самғата.

Ешқашан да ұлы болмас ұлтымыз,
Әдебиеті, өнері ұлы болмаса!..

Қарактарым, ұмытпандар осыны,
Бірлік жоқта келмес істің жосығы.
Қарға қыранға, мыс алтынға телінсе,
Мұның бәрі – алауыздық кесірі.

Шығарарда мені ақтық сапарға,
Тілекті ақтық алыңыздар қаперге.
Жан сүйсінер бірлігіңіз болмаса
Қосылмайсыз ешқашанда қатарға...»

Осылай деп кеткен екен ұлы адам,
Алып тұлға, сөз өнерін құраған.
Әдебиеттің таза, мінсіз болуын
Тәңірінен жалбарынып, сұраған.

Халқымызда жомарт күздей мәуелі,
Ақындар бар, Жаратқанның сыйы да.
Бірде дана, ұлы Мұхтар Әуезов,
Қатысыпты үнді елінде жиынға.

Жер жаһаннан жиналыпты ғұламан,
Мұндай алқа елдігінді сынаған.

Жүзі нұрлы, кең маңдайлы Мұхаң,
Көп қарапты мәртебелі бір адам.

Ұқсата алмай көріп-білген танысқа,
Қытайлыққа не түрікке, орысқа.
«Қай елденсіз? – деп сұрапты жақын кеп,
Мекеніңіз біздің жерден алыс па?..»

Мұхаң да оны ілтипатпен қош алған,
Кезі жоқ-ты жауап таппай шаталған.
«Мен қазақпын, – депті оған күлімдеп, –
Елден келдім Қазақстан атанған».

Ал, әлгі адам тұрыпты да кідіріп,
«Білмедік біз», - депті ойлана мүдіріп.
«Білмедік», – деп қайталапты жақын кеп –
Ал, жүзінде білсем деген бір үміт.

Мұхаң сонда бар дегендей айтарым,
Қазақтың бар аты әйгілі жайсаңын.
Санағандай тізіп бәрін атапты,
Хан мен биін, ақын, батыр-қайсарын.

Аталғанда аты Жамбыл бабаның,
Депті әлгі: «Уа, міне, жарадың!»

Ақын жырын жатқа оқыпты үндіше
Шабыттана жарқ еткізіп жанарын.

12

«Айналайын, әруақты ерім – кара шал,
Артық емес әулиеге баласам,-
Ұлы Мұхаң тебіреніпті теңіздей:
Халық екенбіз біз де елдікке таласар».

Рухы асқақтың әрқашанда бағы асар,
Жамбыл бопты жат жерде де намыс-ар.
Қашаннан да халқын, жерін, Отанын,
Ақындары басқа жұртқа танытар.

Осы бір жайт Мұхана ой салыпты,
«Біз қадірлей білдік пе?» деп алыпты.
Мол мұрасын қайта сүзіп ақынның,
Жамбыл жайлы шығармалар жазыпты.

Жайым бөлек қуларыңнан, ептіден,
Сүйекке бітті, тапқан тәлім тектіден.
Содан болар ақша, байлық, мансапты,
Дәреже емес, қолдың кірі деп білем.

Құрметтедім әдебиеттей өнерді,
Жан-жүрегім ләззатына бөленді.
Тұлпар жылдар тізгінінен айырылмай
Асыл досқа айналдырдым өлеңді.

Әдебиетің – баға жетпес қазынан,
Рухыңды, намысыңды жаныған.
Әдебиетің – театр, кино өнерің,
Дүние жүзі сол арқылы таныған.

Халқымызға күні туды азаттың,
Артқа тастап небір түрін азаптың.
Білетінім Қазақстан тұрғанда,
Әдебиеті өрлей түсер қазақтың!

Маған келсек, мұны дағы ал ұғып,
Жүрген емен атак қуып, жанығып.
Болашақта іздеушілер болса егер
Біздің сөз де қалар бәлкім, табылып...

Қажет болмас бұған көңіл зерегі,
Жазбаларым дәуірімнің дерегі.
Адалдыққа, жақсылыққа үндейтін,
Қай кезде де керек ақын өлеңі.

БЕЙКҮНӘ ШАҚТЫ ЕСКЕ АЛЫШ...

Мейрамханада, бір тойда,
Қарсы кеп қалдың бетпе-бет.
Өзінді көру жоқ-ты ойда,
Арада көп жыл өткен ед.

«Сәлеметсіз бе?» дедің де,
Күмілжіп қалдың бір түрлі.
Болушы ед бір нұр көзінде,
Таба алмай көңлім іркілді.

Кіреуке жапқан жүзінді,
Алаулы кейпің жоқ бүгін.
Кезіктірдің бе күзінді?
Жанымды шайқап өтті мұң...

Өзіңе көздер сүзілген,
Кез қайда көңіл толатын.
Жүрегін ала жүгірген,
Есінде ме әлі, бала ақын?

Сағындым сол бір кезімді,
Ақ білегіңді жастанған...
Өпкенмін нұрлы көзінді,
Жүректе содан шок қалған.

Ұмытқан жоқсың, білемін.
Тас тағдырына бас білдің.
Жұлымдап сүйген жүректі,
Есігін аштың басқа үйдің.

Өзіңе кінә қоя алман,
Маңдайға солай жазылды.
Жетелеп алға ақ арман,
Өткіздім мен де жазымды.

Күмілжіп қалма, көргенде,
Кездесе қалсақ қайтадан.
Дауылды еске ал, өр кеуде,
Ақ айдыныңды шайқаған.

Сәлемді беріп ізетпен,
Танытсаң болды қош қалып.
Тұрайын аппақ тілекпен,
Бейкүнә шақты еске алып...

АҚҚУ

Ұстаз Злиха Ізтұрғанқызына

Көтерілгенде

қырмызы таңның етегі,

Ақ нұрға бөгер

әулиелердің мекені.

Қыратта тұрмын,

өң менен түстің арасы...

Сұңқыл да сұңқыл

аққудың әні жетеді.

Аққуым әне...

сусылдай керіп қанатын,

Тербелген теңіз

тұрағы сынды қонатын,

Өзіне ыстық

жусанды дала көлбеген,

Қалықтай ұшып,

содан бір мейір табатын...

Аққуды көрші,

түнгі ай сынды ажары,

Сұңқылымен-ақ жүрекке

әуен жазады.

Ұмыт боп сонда
дарига-ай, тірлік азабы,
Акку ән ...акку...
осы ғой өмір ғажабы!

Көз тігіп көкке,
тұрған ем соны ойға алып,
Төбемнен акку
алты рет ұшты айналып,
Шарықтап кетті,
алты белесті елемей,
Алты қыр асып,
қанатын аппақ жайды анық.

Осылайша артта
қалдыршы уақыт сынағын,
Қол бұлғап тұрсын
тұмардай алтын тұрағың.
Аулаққа қашып,
пәле мен жала, уайым,
Акку ару-ай,
жар болсын саған Құдайым!...

ЖОЛДАС БОЛДЫМ...

Жолдас болдым,
талай-талай жақсымен,
Айырмадым
жасын, ұлтын, тегін мен.
Жаны таза,
жүректері ақ кілең,
Көкірегіне
түскен сәуле көрінген.

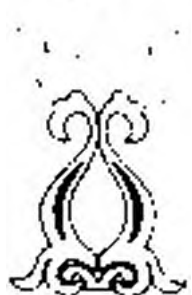
Жолаушы боп
кезікті олар жолдағы,
Аз болмады
отауыма қонғаны.
Ақ жанымнан
шуақ бөліп сыйладым.
Нәр алсын деп
қажығаны, тоңғаны.

Олар барда
жырым-гүлім солмады,
Шабыт құсым
көкке өрледі, самғады.

Қара ниет
гайбат зәрін төккенде,
Жақсы жандар
сауыттайын қорғады.

Жаңбыр жауса,
жаңартады гүл өңін,
Жақсылардың
ықыласымен түледім,
Адамдарға
жақсылық боп жетуге,
Мен де әрдайым
асық болып жүремін...

БІР ҚУАНЫШ ЖЕТПЕЙ ТҰР, ЖАНЫМ, МАҒАН...

Тұлпар уақыт тізгінге бағынбаған,
Жылдар өтіп барады жалындаған.
Жабырқаған жүректі жалаулатар
Бір қуаныш жетпей тұр, жаным, маған.

Бір қуаныш...
Өзі жоқ, елесі бар,
Ғұмырыма сол сынды беретін нәр ?
Мен дегенде тас-тағдыр бүлк етпейді
Әуелден-ақ бітіспес егесі бар.

Бір қуаныш,
Сәулесі үмітімнің,
Күте-күте бордайын үгітілдім,
Ойы жеткен қияға, өзі жетпес
Әуселесін көрдің ғой жігітіңнің.

Күндер қайда,
Алмастай жарқылдаған ?
Кемедейін желкені қалтылдаған.
Қор болуы адамның оңай екен,
Бір-ақ сәттік екен ғой нарқын, бағаң...

Бір қуаныш жетпей тұр сілкінуге,
Мұзбалақша шындағы бір түлеуге,
Найзағайдай жарқылдап зеңгір көкте
Ақ жаңбырша нөсерлеп, сіркіреуге.

Бір қуаныш
Алыстан сырғақтаған,
Келерін де, келмесін жұмбақтаған,
Білетінім, әйтеуір сол бір сезім
Қымбаттаған мен үшін,
Қымбат маған...

11. 02. 2007 жыл.

О, ЖАРАТҚАН

*“Сүлеймен патшаның алтын жүзігінің бетіне
“Бәрі де өтеді” деген сөздер жазылған екен.
Қайғырса да, қуанса да соны оқып, сабасына
түсіп, тәубесіне келетін көрінеді. Тірлікте
бәрі де өткінші. Ештеңе мәңгілік емес.....”.*

Газеттен.

Мұрша келмей,
Кенеттен абайлауға,
Сәл-ақ қалдым,
Ғұмырды тәмамдауға.
Ажал шіркін,
Қасымнан ағып өтіп,
Уақыт қиды,
Әлі де “амалдауға...”.

О, жаратқан,
Дәрменім, шамам барда,
Асықтырма,
Сапарды тәмамдауға.
Бәрі де өтті, өтеді,
Өте берер,
Мұрсат берші
Өмірді бағамдауға.

Сұрайтыным,
Жүгіндір адамды арға,
Құласам да
Салмашы наданды алға.
Фәниде әлі жүруді жаздың екен
Таба қылма,
Тірлікте жамандарға.

Осындайда
Жанынды жаралауға,
Қаралауға,
Сыртыңнан табалауға,
Әзір тұрар кей пенден
О, жасаған,
Қор көрсетпе соларға,
Санамды алма!

Өте шыққан
Балдәурен балалығым,
Бір бұрылып,
Артыңа кара бүгін,
Сал дәуренім, жастығым
Сен де көрші,
Тас төбемнен төніп тұр
Нала-күнім.

Сұңқардаймын,
Оқ тиген иінінен.
Тұлпардаймын,
Айырылған үйірінен.
Бұл да өтер...
Жаратқан,
Құлатпа тек
Мені аппақ Арымның биігінен!

* * *

"Енді емделсем, туған жердің топырағымен емделем..."

Мұқағали.

Баскызбасын аяғым сырқыраған,
Қырға кетем, жусаны бұрқыраған.
Қара сирақ кезімді сағындым ғой
Тай-кұлындай тебісіп, шұрқыраған.

Сәлем берем, ауылдың шалдарына,
Бата берсін қолда өскен балдарына.
Ақ жаулықты ананың алақанын
Бір ұлындай тигізем маңдайыма.

Ауырғанын елемей аяғымның,
Сай-саласын кеземін баба қырдың.

25

Гүл сыйлаған қыздарға кезімді іздеп
Алкабына барамын бабагүлдің.

Арай таңды қарсы алып нұрын шашқан,
Шаруагерге көрісем мерейі асқан.
Мауыт түнін жамылып ауылымның
Жұлдыздарға сыр айтам жымындасқан.

Ауыл барсам алдымнан бәрі дайын,
Жоғалады мендегі бар уайым.
Киелі топырағына табан тисе-ақ
Бойымдағы бар дерттен арыламын.

01.06.2007.

МУҚАҒАЛИҒА

“Бір өлеңі – бір елдің мұрасындай,
Жыр жаза алмай жүрмін мен
Расулдай.
Расулдай...
Бағым да жүр ашылмай,
Құсбегінің қолында лашындай...”

Деуші едіңіз,
Биігінді биікпен өлшедіңіз,
Жақұттай жыр жаздыңыз,
Төбенізден түнеріп
Төнсе де күз.

Фәниде Расулдай...

Болмадыңыз... болдырмады,
Бұралаңы көп еді жолдың дағы.
Шуақ іздеп Адамнан шарқ ұрдыңыз,
Шуақтың да артында болды ызғары...

Жазбадыңыз жырларды ермек үшін,
Жаздыңыз топастыққа көнбеу үшін,
Санадағы нұр – сәуле сөнбеу үшін,
Жүректерді жаралы емдеу үшін...

Әрбір жыры
Пара-пар шын асылға,
Мұқа!
Сізді теңгермен Расулға,
Дүниеде қазақ барда
Сіз де барсыз,
Бір ғасырдан жетесіз бір ғасырға!

06.06.2007.

ҚАДІРЛЕНДЕР АНАНЫ

Қадірлендер,
Аялаңдар Ананы,
Суланбасын ғазиз жанның жанары.
Сүйінетін,
Күйінетін бала үшін
Барометр ананың да қабағы.

Теңе мейлі
Данаға да дараға,
Жетпейді ешкім ақ пейілді Анаға!
Тек ана ғой...
Тек ана ғой, білгенге
Бауыр етін кесіп берер балаға.
Ержеткен соң,
Билеп түрлі сананды ой,
Әр қиянға саларсың да қадамды-ай,
Кім болсаң да
Бірақ түптің түбінде
Шын қамқорың табылмайды Анаңдай.

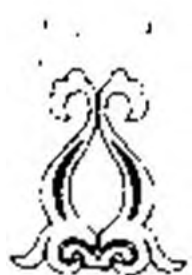
Өмір-өзен,
Ілесерсің ағынға,
Бал күндерің айналар-ау сағымға.

Бар кезінде
Қадірін де білмессің,
Анаң мәңгі жүретіндей жаныңда.

Ол бар кезде
Перзентінің таңы нұр,
Күн бейнелі шуағынан жаны гүл.
Қадірлендер,
Аялаңдар Ананы,
Ондай жанды таба алмассың
Соны біл..!

17.03. 2007 жыл.

ҚАРЛЫҒАШ КӨҢІЛ АПАМ-АЙ

Тұрсынға

Жыр тұнған жүрек желпініп,
Алқаға түсіп бұлаңдай.
Жүруші ем,
Кенет мертігіп,
Орнымнан жаттым
Тұра алмай.

Алдағын білмес бұл адам,
Азапқа құдай тап қылды.
Өмірдің жолы –
Бұралан,
Жүректе – мұң,
Көзде жас тұнды.

Қалғандай жалғыз жападан,
Бұлттанды көгім,
Күй бөлек.
Сен жеттің сонда,
Апажан,
Түнекті серпіп, кимелеп.

Қанатыменен су сепкен,
Қарлығаш болдың, апажан,
Келгендей бейне

Гүл-көктем
Ашылды көгім
Қападан.

Мен үшін тұрдың егіліп,
Тіледің медет,
Алладан.
Сүйеніш болдың,
Мені ұғып.
Жүрегім қайта жалғады ән.

...Жаралғалы

Адам Атадан,
Пендесін тәңір сынаған.
Қарлығаш көңіл апажан,
Ортамызда ылғи
Жүр аман!..

02.01.2007.

ЖЫР АЛЫБЫНА ТАҒЗЫМ

Ж. Жабаяевқа

Баурады мені бір ғажап әлем таң нұрлы,
Сәуледен безіп, күйкі тірлігім қаңғырды.
Табанды тіреп маңғаз Маңғыстау төсіне
Абайдан кейін қарсы алып тұрмын

Жамбылды.

Жыр дариям менің, тілдіге ағыс бермеген,
Тұлпарға сайсам шаң жұқпай өтер кермеден.
Құрсаулап бекем, тұсауласа да тұл өмір
Текті жырларын өшпестей қылып зерлеген.

Еңіреген елге өлең бұл, берер тәлімін,
Сүйеніш болып қолтықтан демер дәру-үн.
Амангелдінің семсері сынды тот баспас
Жамбыл-жыр бейне жалаулы

найза-қаруым!

Айтқандай өзі «Халық, – деп, –

менің шын атым»,

Өсиетнама ол, кәрі де, жас та ұғатын.

Қазақтың рухы асқақтап шықса көгіме.

Танимын одан баба Жамбылдың мұратын.

Дара шың деймін, жете алмай

бұлттар асылған,

Ол дүбір салса, жыр пырағы да тосылған.

Өлмес өлеңнің ғасырлар болса өлшемі

Жамбыл-жыр әлі асады талай ғасырдан.

АҚЫН РУХЫНА

Абайға

Тәрк етіп жалғанның сайран бағын,
Серік етіп қалың ой, қайғы орманын,
Кеткеніңмен, рухың шырқау биік
Сен мәңгі тірідейсің, пайғамбарым!

Алдында ақ бас таулар еңсерілген,
Асқақ шыңым, әлі де өлшеуі кем.
Өңкей қиқым әлі де тасаланар,
Тіліп түсер сөзіңнің семсерінен.

Кісілік қасиетті ұғындырған,
Сөзің өрт, имансыздың жынын қуған.
Бас құрап ел болмақшы қайран жұртың
Қазаққа керек-ақсың бұрынғыдан.

Білемін, саған мақтау керегі не?
Ұғынар зер салған жан өлеңіңе.
Ауысар бізден кейін талай ұрпақ
Тәнті болып ойыңның тереңіне.

Уақыттан озық шықтың дара самғай,
Ол дағы қалды саған таласа алмай.
Халқыңа жөн сілтей бер ақылманым,
Мәңгілік биігіңнен аласармай.

АШХАБАДТАҒЫ АҚЫН ЕСКЕРТКІШІНЕ

Мақтымқұлыға

Шымқайы гүлді жайғасып алаң төріне,
Шабыттың жойқын шомылып алау селіне,
Шашырай шыққан күн сәулесіне малынып,
Шұғылаға бөккен отырсын қарап жеріңе.

Шын көңілменен ден қойып сендей ұлыға,
Шығысың бұл күн сусындап отыр жырыңа,
Шағала жырың – топшысы болат серіппелі,
Шайырлар қанық шамырқанысты сырыңа.

Шыны болдыңыз, өлеңдей асыл өлкенің,
Шәрбаттай сөздің көкіректі өртер көркі едің,
Шыңыраудан тартқан алмастай асыл сөзінді
Ширыға жазып, әділетсізді өртедің.

Шамырқанғанда найза ғып қалам сермедің,
Шау тартпас жырмен жетесіздікті жерледің,
Шапағатыңды тигізіп туған халқыңа
Шөлдегендерге шәрбат-жыр еді бергенің.

Шынайы сөздің алқаны бермес шешені,
Шайырлардың шалғайға мәшһүр көсемі,
Шырақтай жанып артында қалған жақұт-жыр
Шашасына шаң жұқпай ғұмыр кешеді.

АҚТАУДАҒЫ ТАРАС ЕСКЕРТКІШІН КӨРГЕНДЕ

Т.Г. Шевченкоға

Сұс танытып жанардан,
жауыңа дүлей кекпенен,
Қияға қанат қомданып,
көзіңе түспей көп белең,
Отырғандайсың ақыным,
шағала көңлің шарқ ұрып,
Көкірегіңнен ұшырып
сағыныш толы отты өлең.

Қаскөйлікпен бітіспес,
толқындай болдың жарды ұрған,
Айдалып келдің жеріме,
бұл дағы бұғау – тағдырдан.
Рухың риза біледі ел,
қазақтай ұлы халыққа
Өз ақынындай әспеттеп,
бейнеңді тасқа қондырған...

Мұндылау шықты өлеңің,
кезің көп болды жабығар,
Днепр өзен – анаңа жолдадың
сәлем сазы бар,

Сіз жүрген жерді көрмекке
осында талай келер жұрт,
Жақсыда жаттық жоқтығын,
бейненді көрген жан ұғар.

Тәуелсіздік таңы атып,
шаңырағын тікті түбегім,
Украина дербес ел бүгін,
іске асты арман-тілегің.
«Тарас та мұнда болған» деп,
қастерлейміз атыңды
Бізбенен әркез үндессе
ақындық рух-жүрегің...

БҮГІНГЕ ЖЕТТІ ДАУЫСЫҢ

Ақын-жырау Сүгір Бегендікұлына

Өлеңіңмен өрнегін тауып ғұмырың,
Тарлан ең талай парлатқан тойдың дүбірін.
Маңғыстауыңа өлкені ешбір тең көрмей
Оралған елге Сүгірім!

Не тауқыметті көрсен де, нәсіп маңдайдан,
Сиқырлы саздың ағыздың балын таңдайдан.
Қағынан тайған киіктей сан жыл күй кешіп,
Сағыныш айттың шалғайдан.

Алқалы топта еліңнің қорғап намысын,
Таныттың жырда сәйгүліктердің шабысын.
Тыңдаушысын еріксіз ертіп соңынан
Бүгінге жетті дауысың!

Шайырлар жырын жалғадың алтын көпірдей,
Шабыттанғанда таскынды едің нөпірдей.
Ертеңге Сізді жеткізер ұрпақ бар қазір
Сенім артатын өкінбей!

Өзіндей болып ән-жырың елге қосылды,
Бұлт жаппайды екен жасынды.
Жарқыра Сүке, көшкенмен жылдар көме алмас,
Тот баспас Сіздей асылды!

АҚЫННЫҢ АҚЫРҒЫ СӨЗІ

(Мағжанның монологі)

Қинаңдар,
қапы қалмаңдар,
Мен әлдеқашан өлгенмін,
Жүрекке қатқан шемен боп,
Далама бұлттай төнген мұң.
Мен сұрқиялықты көргенмін,
Жарқ етіп шығып көгіңе,
бірте-бірте сөнгенмін.

40

Таландар мені,
сендер де,
қаламгерсымақ көркеуде.
Айтаққа ерген өңшең қырт,
өресі мимырт өрлеуге.
Қандыауыз кілең көк төбет,
Қанымды ішің төкпелеп,
Тегін ұмытып ит болған
тағдырларыңа өкпелеп.

Рухым көкте,
алдарындағы құр сүлде,
Тәнім көнгенмен ол көнбес,

Мен көрген кұқай, бүрсенге.
Ол енді жерге қайырылмас,
түндігін көктің түрсең де.

Түк те емес,
қанша матаңдар.
Құрыштан соққан арқаның,
Тайқиды одан шыдамай
жүзі де өткір балтаның.

Биікке ұшты аспандап,
Рухым – тұлпар-тарпаңым...
Қинаңдар,
қапы қалмаңдар...

СЫНЫПТАСТАРҒА АРНАУ

40 жыл бопты, бітіргелі мектепті,
40 рет тал-теректер көктепті,
40 рет көктем ауып, жаз келіп,
Қысымыз да ызғарсыз боп өтпепті...

Ызғары ғой айырылдык достардан,
Орындары үңірейіп бос қалған,
Ызғары ғой, мына менің өзімді
Талай-талай тауқыметтер тосты алдан.

Ызғар көрем қылау шалған шаштардан,
Кейде қаңғып, ауыратын бастардан.
Бұрынғыдан көз де тартты көмескі,
Үлкендіктің белгісі ме кеп қалған...

Жылдар жүйрік, өткен уақыт қас қағым,
Жүрсіндер ме аман-есен, достарым?
Бір ұядан ұшып шыққан түлектер,
Қалайсындар, менің сыныптастарым..!

Амансыз ба, көргендер бар, көрмеген,
Қу тірліктің шылауына көнбеген,
Жараланған жүректерін емдеген,
Бак жұлдызы аспандағы сөнбеген.

Мына өмір, көп жақсыдан айырды,
Қайтқандардың арты болсын қайырлы.

Жаңалығың құтты болсын, оу, достар,
Жасай бер тек, мерекенді, тойынды.

Біз бәріміз, жас шыбықтай бірге өстік,
Балалықтың бал дәуренін бір кештік,
Болса дағы мінез, қылық әр түрлі
Бір сыныптың ұл-қызы боп, үйлестік.

Басымыздан өтті талай қызықтар,
Қасымызда жүрді бала «бұзықтар»,
Білмеппіз ғой, өмір-мектеп екенін,
Кез келерін, кім-кімді де құрықтар?!

Есте бәрі, балғын шағым, мектебім,
Білім алдым, соныменен көктедім.
Арманыма жеттім бе әлде, жетпедім,
Бірақ-бірақ, ұмытылмас өткенім.

Есте бәрі, дос, құрбының бәрі есте,
Кейбір күндер айналса да елеске.
Қуанышты бас қосулар көп болсын,
Жетіңіздер, белестен соң белеске.

Бастарыңа тілеп саулық, амандық,
Жырымды енді тоқтатайын, тәмәм ғып,
Мен тілеймін: сыйластықты, достықты,
Мен тілеймін: жоламасын жамандық!

16.06.2009 жыл.

ЕСІМІ ЕЛДІҢ ЕСІНДЕ

*Маңғыстауға, түрікмен, өзбек елдеріне
мәшһүр сынықшы, халық емшісі Қанатбай*

Боқайұлының рухына

Каспий менен Құбатаудың арасы,
Жалт-жұлт еткен Шағадамның қаласы,
Сол шаһардан шығатын-ды қара жол
Бағытында –Қайыпата даласы.

Алдыңызда екі үй тұрар жатаған,
Қанатекен ауылы жұрт атаған.
Күндіз-түні арылмайды адамнан,
Арылмайды алғыс пенен батадан.

44

Әсіресе, сәрсенбінің сәтінде,
Сол далада жел мен күннің өтінде.
Кезек күтіп отырады сан адам,
Қанатбайға бір көрініп кетуге.

Ішінде бар орыс, өзбек, қазағың,
Түркімен, армян тартқан ауру азабын,
Мертіккендер келіп-кетіп жатады,
Басқа түсіп тірліктегі дозағың.

Қарсы алады жанары өткір, қарт кісі,
Ауру жайын дөп басатын мәрт кісі.

Аластайды бойындағы дертінді,
Оның қолы, тізесі мен “тепкісі”.

Ал, сынықта оның болмас теңдесі,
Сынасқанға анық алдын бермесі,
Елу жылда шипа тапты сан мың жан
Өтті алдынан Тәңірдің сан пендесі.

«...Сынықшылық қонды маған ұрыста,
Соғыс кезі дес бермейтін тұрысқа.
Күндіз-түні мұз жастанып окопта,
Көз ілгенмін жер кепеде, бұрышта.

Сынықшы еді, әкем енді түсіме,
Сынай қарап, жауынгерлік ісіме,
Бүйірімнен түртіп мені оятты:
«Көмек көрсет,-деді,- анау кісіге».

Ұшып тұрып, атып шықтым кепеден,
Қарамастан жау оғына төпеген.
Жараланған жауынгерге таяндым,
Адасқанға жол салғандай төтеден.

Орнына сап сынған ортан жілігін,
Таңдым мықтап, жеткенінше білігім.
Әруақтандым сылап, салып сынықты,
Шабыт алдым ісін жасап ірінің.

Міне, осылай сынық салу басталып,
Бұл ісімді Хақ қолдады, көп танып.
Соғыс кезі, аян беріп өз әкем
Жүрген жәй бар содан әлі бақ тауып».

Осылайша ашты сырын ол маған,
Әруакты адам ата-баба қолдаған.
Жарты ғасыр қамыққанды қамдаған,
Шын батыр ол тарыққанды қорғаған.

Жаз ба, күз бе мейлі тіпті, қыста да,
Жүгінді жұрт, шын сынықшы ұстаға.
Қанатекен парасаты, пайымы
Лайықты тәлім алар нұсқаға.

46

Наукас келсе, ішкен асын қоятын,
Көңілдегі кірбініңді жоятын.
Шакырылса жағдай туып күтпеген,
Ләм деместен лезде атқа қонатын.

Бірде келді ол құдалыққа Ақтауға,
Қазағына құдалықтай бап бар ма? !
Енді шәйін ұрттай берген мезетте,
Хабаршы кеп, салды “Көке, аттанға!”

Шақырушы Жетібайдан келіпті,
Есік алды тіреп қойып көлікті:
“Қанатке, болмасаныз өзіңіз
Кім тірілтер ессіз тірі өлікті”.

Дегенді естіп кете барды аттанып,
Отырмады себеп айтып, баптанып.
Кейін білдік, сол бір жанның өмірін
Қанаткең сұм ажалдан қапты алып.

Оны іздеп Ашхабаттан, Марыдан,
Ресейден, Дағыстаннан, әріден.
Көрдiк талай келгендердi жаны үшін
Денсаулықты қымбат тұтып бәрінен.

Жан еді ол ешбір кабак шытпаған,
Имандылық, ізгілікті құптаған,
Айтылған сөз, атылған оқ санайтын
Адал жүріп, жасап өтті нық кадам.

Бой көрсеткен емес еді жырадан,
Еңбегіне ақы мен пұл сұраған,
Сондықтан да хан көтерді ел оны,
Дейтін-ді ылғи “Қанаткең ұлы адам!”

Дәрігерге емес, Қанатбайға баратын,
Көрдiк бiз де талайлардың санатын.

Шипа таппай берген дәрі-дәрмектен,
Сол кісіден жанға дәру табатын.

Жол апаттан бірде өзі мертігіп,
Тұлпар аттай тұяғынан кертіліп.
Жатқанда да ем іздеген көп үшін
Тұрып кетті, серіппедей серпіліп.

“...Сынықшылар сынығымды сала алмай,
Мен бір бейне алынбайтын қамалдай,-
Деді ол: -Түнде сынған сегіз көзімді
Өз қолыммен өзім салдым, о, Алла-ай!”

48

Өмір-өзен ағып өтер расында,
Уақыт болар ардақтыңа, асылға.
Халқы сүйген Қанатекен жол тартты
Бақилыққа сексен тоғыз жасында.

Көп адамға жеткен жүрек жылуы,
Қанатбайдың Ақшакедей руы,
Аға-інісі Бөлекбай мен Рахмет,
Ол Боқайдың ортаншысы, бір ұлы.

Қанатекен жалғыз ұлы Алтыбай,
Немересі Дүйсеке мен Мергенбай.
Үшеуі де сапар шекті бақиға
Ұл мен қыз боп әулет тіні жалғанды-ай.

Қанатбайдың асқақ әр кез шоқтығы,
Орынбайдай артында бар ақтығы.
Келіндері бар Бибіжан жеңгей бас болған,
Жоғалмайды ар-намыстың пәктігі.

Қанатекен, жайнаған жан гүл бағы,
Ақбала, Ағлен, Ағылестей қыздары
Өркен жайып, өріс болса әкеге
Жиен біткен жаны қалмай сыйлады.

Ақсақалы Бисен аға ауылдың,
Арамызда аға-іні бар, бар үлгім.
Өрімталдай өсіп келед ұрпағы
Артта қалсын қиын кезең, ауыр күн.

Маңғыстаудың Сартасының түлегі,
Қанатекен ел деп соққан жүрегі.
Рухы әр кез желеп-жебеп жүреді
Ұрпағының қабыл болып тілегі!

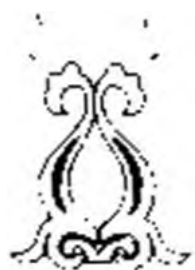
Ғұмыр бойы қызмет еткен халқына,
Ұлағаты мұра болған артына.
Қанатекен, ұмытылмайды ол анық,
Ел аузында асқақтайды даңқы да!..

Өтсе де жылдар арада,
Бейненіз қалды санада.
Уақыттың өзі бас иді-ау,
Өзіңдей дара данаға!..

Атағы жеткен алысқа,
Сыныққа сіздей жоқ ұста.
Қазак пен түрікпен, өзбегің,
Шипаңды көрді орыс та.

Шын емшілікті ұғынды,
Сіз десе халық шұбырды,
Қиналғандарға дем беріп,
Жарқырай төктің нұрыңды.

Халыктан алғыс, бата алдың,
Таң болып Сіздей атар кім!?
Біртуар халық емшісі,
Сынықтың пірі атандың.

Сырғумен талай өтті күн,
Фәниде жанға жоқ тыным.
Байқалып жиі қалады
Өзіңнің Әке жоқтығың.

Ұрпақты өттің мәпелеп,
Бас идік ұлы Әке деп.
Қанатбай деген атыңыз
Келеді алға жетелеп...

Дес бермей уақыт-ағынға,
Айналдың бүгін аңызға.
Қаншама жылдар өтсе де
Бейнеңіз елдің жадында!..

24.09. 2009 жыл.

КАСПИЙ

Каспийге көзді сүйдіріп,
Қызықтау ғажап, әрине.
Аруанадайын идіріп,
Жатырмыз сорып нәрін де.

Біреуге Каспий тек теңіз,
Ел қонақтаған жағалай.
Мен үшін бірақ, білсеңіз,
Өңірге осы Аनाдай.

Даласы түйе көніндей,
Құйын мен сағым іркілген,
Мен үшін ұжмақ өмір бұл
Бір күні артық бір күннен.

Каспийім – тыныс, дәрменім,
Баба қырыммен егізім,
Көздесең байлық, ал бәрін
Аман тұрсыншы теңізім.

Саналы бастар бағамдар,
Теңізбен үндес тірлігім.
Сақталса ғана Каспийім
Артады білсең бірлігің.

Шын бірлік жолы өрімдей,
Үзілмес қалай күштесін.
Каспийім- аппақ көңілдей,
Ал, оған қылау түспесін.

ӨЛЕҢ ЖӘНЕ МЕН

«Біз өлеміз, ал өлең қалады»

А.Блок.

Пендешілік ойларымнан арылып,
Өлең қазық, ал мен оған таңылып,
Отырайын мұзбалақтар ұшатын
Ардың аппақ шыңдарынан табылып.

«Ашу- дұшпан, ақыл-досты» ұстанып,
Жаз жайрандап, көктем күліп, қыс бағып,
Отырайын өсек, өтірік, мақтаннан
Ұмытылып, саф алтындай тыс қалып.

Төсін ұрып, күбінгендер күбінсін.
Битін салып, жүтіргендер жүтірсін.
Менің белім, ақыл-есім, ой-санам
Ізгілікті арқалаумен бүгілсін.

Жалғандықтан, көрген қулық, сұмдықтан,
Өлең өліп, бұл күндерде шалдықты ән.
Құлағыма әлсін-әлсін жеткендей
Әуезді әуен, бабы кетіп қарлыққан.

Сөз алтыны жатқан сынды тапталып,
Даурықпадан біреулер жүр “бак” тауып.
Жүрегімді жалындатқан отты жыр
Көсемесем бара жатыр шоқтанып...

Шілде. 2006.ж.

МӘҢГІ АЛАУ

Мүлгіген кеште немесе ару тандарда,
Шілдеде, мейлі әуеден ақ нұр тамғанда.
Ескерткішінде ерлердің алау шалқиды
Жалын шағындай боздақтың өткен арманда.

Көктемі өтіп, көкорай қырлар оңғанда,
Бетіне жердің аппақ боп қырау қонғанда.
Басында ердің шоктанып тұрар гүл-алау
Мезгілі ауып, гүлдердің бәрі солғанда.

Көгілдір туым көгімде тұрса желбіреп,
Өседі мерей, толқиды көңіл елжіреп.
Тыныштық құшқан мәңгілік алау тұсынан
Тебіреніп үнсіз өтеді күнде сан жүрек.

54

Түседі еске: үзіліп қалған сан арман,
Қасірет жасы төгілген талай жанардан,
Ананың шашы боздағын күтіп ағарған,
Бейкүнә жандар хабарсыз кетіп, жоғалған...

Осылайша алау соғыстың мұңын қозғайды,
Өшпейтін шамдай күндіз де, түнде маздайды.
Тәу етіп халқы ерлерге жаққан мәңгі от
Жарқылдап өткен қыршын ғұмырдан аумайды...

09.05.1998.

МАХАМБЕТТІҢ ТУҒАН ЖЕРГЕ АЙТҚАНЫ

Айналайын атыңнан, қасиетті атамекенім,
Жауыздарыңнан түңілдім, ал сенен қалай
кетемін?!

Әділет іздеп жалғаннан, хан-сұлтандармен
шайқасып

Ұл боп туған парызымды алдында сенің
өтедім.

Туған жерім-бесігім, қиям ба сені басқаға,
Жер басып жүрсем өзінде, іздемес едім баспана.
Талауға түскен халықтың зарын естігенде мен
түгіл

Жан бітер деуші ем сендегі қара тасқа да.

Кек отына лапылдап, суырдым ақ алмасты,
Өр ұлдарың соңыма еріп, төсінде дүбір
жалғасты.

Әттең бірақ, Исатайдай қанатымнан айырылып,
Қапы қалдым, айтқанмен орны толмас-ты...

Қасіретті халқыма бақыттың таңын көкседім,
Арманым еді-ау бір көру тәуелсіздікке
жеткенін.

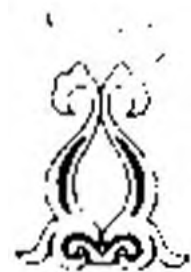

Аспанында даламның өз байрағым желбіреп
Мына түнек заманның дәурені бастан өткенін.

Ей, туған далам, мен сенің келешегіңе
сенемін,
Жасқанбай айтқам сондықтан әділеттің
жеңерін.

Өтінерім: артымнан ерер, ел қорғаны-ұрпаққа
Жетсінші менің алдаспан жырым, сәлемім...

27.11.1976.

БІРЕУ

Ой, күпінді, күпінді,
Қуды дерсіз мақтанды.
Айтақтап жұрт бітірді –
Жарылуға ол шак қалды.

Күріш, – дейді, – күрмекті,
Бұ заманның түлкісі.
Сөзбен ұпай ілмек-ті
Езуінде күлкісі.

Ол дәріптеп өзді-өзін,
Ауыздарға сөз салды.
Тауға балап тезегін
Шаппаса да бәйге алды.

Шілде. 2006.ж.

САРЫАҒАШТА

Сыздаған соң жүрегімнің тыртығы,
Жанның артып, қыңқылы мен сыңқылы,
Ойланбастан тартып кеттім, құдай-ау,
Жұрт айтатын Сарыағашқа бір күні.

Сарыағашта, қызғылт арай, сары күз,
Сонда дағы келді біздің бабымыз.
Бізден аулақ қонса дағы сары қыз...
Оған бола сынған емес сағымыз.

Сарыағашта, сыбырлайды күзгі бақ,
Үн қосады күміс бұлақ сылдырап.
Бойға қуат, жанға шипа суы бар
Қабак ашар, барған адам тұнжырап.

Өмір-күрес, түссе тірлік салмағы,
Күтсін мені Оңтүстіктің таңдары.
Ақтау беттен жұлдыздайын ағайын
Сағындырып Сарыағаштың саздары...

Қыркүйек. 2006.

САҒЫНЫШ

Немерем Кәусарға

“Бапа, сені сағындым” -дейсің күнде звондап,
Құрғыр жүрек мұндайда, қалады екен бір аунап.
Саған қарай сол сәтте ұшып кеткім келеді,
Шіркін, қанат болса егер тырнадайын тыраулап.

Сағынғаның жарығым, әр сөзіңнен білінді,
Үйдің іші дуылдап, қызықтайды тілінді.
Былдырлаған сөзінді естігенде алыстан
Көкжиегі көңілдің ақша бұлтқа ілінді.

Ұзағалы ауылдан үш аптадай күн өтті,
Соның өзі жылдай боп, көңілімді жүдетті.
Ақ самалдай есіліп, сен сөйлесең Ақтаудан
Серпігендей боламын қалың ойды – түнекті.

Пенде жолы белгілі, тағдырына бағынбақ,
Жастан асып барамыз жүретұғын жалындап,
Апта, күнді айтамыз, біле білсен, жарығым,
Бапаң сені сағынған үйден шыққан шағында-ақ.

Сағынбасақ күнім-ау, бұл өмірдің мәні не?!
Сала алмайсың сен онда қуаныштың әніне.
Көкжиегі таулармен көмкерілген баба-қыр
Қу тақырдай көрініп, бөленбейді сәніне.

Ақ толқынды көк теңіз лайсаң судай көрінер.
Сағынбасаң көңілің әрбір шақтан жерінер.
Сағынышың баураса жағалаудың шағылы
Аяғыңның астына ақ маржандай төгілер.

...Жайқалады сен десе жапырағы жанымның,
Сайрап кетер бұлбұлы мұңға оранған бағымның.
Оңтүстіктен арқырап отарбалар аққанда
Мен де ауылға жетермін, жаным, сені сағындым...

Қыркүйек. 2006.ж.

БЕСІК ТУРАЛЫ БАЛЛАДА

Толқынды кәрі Каспий жағасында,
Маң дала көк теңізбен жарасуда.
Сары құм, зеңгір аспан, ақ шағала
Көз тартар бір сұлулық бар осында.

Жағада Қиянды, Қулы ауылын да,
Қоныстас қазақ, түрікмен бауырың да.
Қазақша тұрғындары таза сөйлеп,
Бас қосқан той, садақа, сауығында.

Бәрінен биік қойған ар, ибасын,
Осында хан көтерер ауылдасын.
Хабар сап, Қияндыда той жасады,
Шегем Шәудір баласы Жарылғасын.

Шәукеңнің палуандықпен аты шыққан,
Болмапты қиындықтан кезі ыққан.
Марқұмды еске алады көне көздер:
«Ер көңілді кісі деп жайыңды ұққан».

Тоқтамай өмір-өзен жатыр ағып,
Жұрт күйлі, балық аулап, малын бағып.
Жекжаттық жөніменен тойда болдық
Шәукеңнің кенже ұлы келін алып.

Бұл тойға сан тараптан келді халық,
Жыраулар жыр толғады шабыттанып,
Палуандар белдескенде, жұрт қиқулап,
Күресте шын мықтыны жатыр танып.

Тойда анық талайлардың бас қосары,
Үлкендер көшелі сөз бастады эне.
Қаратып дүйім жұртты әңгіме айтты.
Түрікменнің төрде отырған ақсақалы:

-Әкеміз Оразнияз, Сафи атым,
Қазаққа ұксап тұр ғой түр-тұрпатым,
Бұл тойға арнап келдім Шағадамнан
Шәудірдің көріпті әкем шапағатын.

62

Сұм тағдыр қай пенденің жайын ұқты?!
Әкеме бакытсыздық таңылыпты.
Перзенті бірінен соң бірі өліп,
Ошағы қайғы бұлтын жамылыпты.

Тәңірден ертелі-кеш тілеп медет,
Таба алмай қам көңілге ешбір себеп,
Зарлапты шашын жайып сорлы анам-
Айырылған үш сәбиден Огулгерек.

«Ісіне бір Алланың адам көнбек,
Мен сорлы міне, кубас атандым», деп,

Шәудірге әкем ылғи мұң шағыпты, –
“Бұл қайғым бара жатыр досым, мендеп”.

Дос пейіл осындайда сыналыпты.
Шәукең де қоңсысы үшін мұңайыпты.
Қазақтың бір ырымын жасамақ боп,
Сиынып әруақтарға, сыбаныпты.

Оңаша қиялымен тілдесіпті,
Үміттің оты ұшқындап, мұң көшіпті.
Бабамның киесі бар мұрасы деп,
Жасапты бөбекке арнап бір бесікті.

Қыс өтіп, жаз айналып, күз келеді,
Ал, әкем ақ үмітін үзбеп еді...

Қуанып көрші-көлем ағайынды
Жаратқан шаңырағына ұл береді.

Білгендей Шәукең жетіп бесігімен,
Жұртты аузына қаратып шешімімен.
Шарананы бесікке салып тұрып:
«Ұрпақ өрсін,- депті, -үйдің есігінен».

Сәбиге Қазақбай деп ат қояды,
Шәукеңнің ырымы шын ақталады,
Бесіктен ол жасаған төрт ұл өрбіп,
Оразнияз үйіне бақ қонады.

Міне, мен сол шаңырақ кенжесімін,
Тілеуін берді Құдай пендесінің.
Түркімендер әзіл-шыны «қазақ» дейді,
Екі ұлтқа ортақ ұлмын, ал несі мін?!..

Сафи қарт түйіндеді әңгімесін,
Босатып тыңдаушының жан-жүйесін.
Тербелді көз алдымда қоңыр бесік
Тигізген ден қойғанға зор киесін.

Таркатып осылайша жан наласын,
Әулетке айналдырған бір баласын,
Киелі бесігіндей елестетем –
Қазақтың сағымданған маң даласын.

64

Бұл өмір күз күніндей құбылмалы,
Уақыттың жай таптырмас бүгінгі әні.
Замандас, ой көзімен бір қарашы-
Бесігің үйіндегі түзу ме әлі?!
Бесігің үйіндегі түзу ме әлі?!..

ІНІГЕ СЫР

Заманға сай жаңартам деп үйімді,
Тастап жатсың алашанды, киізді,
Мүлік еді ата-ананның көзіндей
Енді міне, қажеті жоқ “үйінді”.

Білем, бүгін тапшы емессің ақшаға,
Жиһаз жидың, алдың жаңа баспана.
Ескі заттан арылам деп бұрынғы,
Байка, көне бесігіңді тастама.

Шаңырақты ұстап қалған ұл едің,
Өзіңе айтар бұл ағалық тілегім.
Бесігіңді тастай көрме, жарқыным,
Білгенге ол, баға жетпес киелің.

Өмір-мектеп, кездеседі түрлі сын,
Өркендесін, көркемделсін тұрмысың.
Бөпе жатар бесігіңнен ажырап,
Үзіп алма, өсер ұрпақ үрдісін.

Арымас ұл үлкендермен кеңескен,
Шаңырақ бол, бақ-дәулеті теңескен.
Ал, бесігің киелің ғой, киелің,
Әулет емес, одан Қазақ елі өскен!...

ХАЛЫҚТАЙ-АҚ ХАЛЫҚСЫҢ ТІЛҢ БАРДА

Бірінші Жыр

немесе ана тілін менсінбеген жігітке

Көшеде шүлдірлеп келе жатқан екі жігітке бір қария:
«Қарактарым-ай, казакша, өз тілдерінде сөйлемейсіңдер
ме?!», – деп еді. Бірі мысқылдай күлді де, екіншісі үлкен
кісіге дүрсе қоя беріп, біраз сөздер айтып тастады. Сол
сәтте осы жолдар ойға оралған-ды.

Әй, әумесер серік қылған жырқылды,
Қылығыңнан шошындым мен бір түрлі.
Орныменен ақыл айтқан Атаға
Көрсеткенің қалай болды сыртыңды?!

Ойға алмайтын ата-баба өткенін,
Кімсің өзің, қайда жүріп көктедің.
Кемелдігі дала сынды қартыңның,
Ақ сақалын сыйламадың, не еткенің?

Жүрген сенен өзге тілді жағалап,
Ертеңгі күн қандай ұрпақ тарамақ?
Өз халқының қасиетін ұқпаған,
Өзгені де жарытпайды бағалап.

Тәлімің бұл жанға қатты батады,
Итше қаптың алдындағы Атаны.
Сендейлерге билік тисе, о, тоба,
Тілін, дінін, халқын дағы сатады.

Тілім, міне есігімнен енгенде,
Көбейгенде енді оған сенгендер,
Бұған күліп қарайсың-ау, пәтшағар,
Сендей болар кастерлісін көмгендер.

Білем, саған қазіргі кез ұнамай,
Тіл тигіздің киеліме-мұрадай.
Өз жерімде өз тілімді қорғаштап
Қандасыммен тістестім-ау, құдай-ай!

Кесуге бар көктеген тіл –желекті,
Құртуға бар тарихынды деректі,
Жат пиғылға екеуміздің осылай,
Бітісе алмай жүргеніміз керек-ті.

Не таптық біз, басқаларға еліктеп,
Төрге оздырып, айтқанына көніп көп,
Олар болса ұлы тұтып өздерін
Басқа жұртты санамады халық деп.

Содан бәлкім, жолымда өткен азап бар,
Жылдар болды кем түспеген тозақтан.
Енді ғана тіктегенде еңсемді
Шот салуда сендей шала қазақтар.

Маған ауыр, оңай тимес саған да,
Жеңісім мен жеңілісім бәрі алда.
Ал, тілімді қорлар болсаң айтарым –
Екі қолым кетер сенің жағанда!

10.11.1989.

Екінші Жыр

немесе соқтықпа ана тіліме

«Лада» дейтін газеттегі «Возвысить степь не унижая горы» атты қазақ тіліне қарсы мақаланы оқығанда жазылған-ды.

19.09.2002.

“Өзім қазақ қазақшаны білмеймін,
Сондықтан да осал емес, дүрдеймін”, -
Деп көкіпті бір жорналшы газетте
Мұндайларға жауабымды үзбеймін.

68

Мақтаныш па, өз тіліңді білмеуің?
Ол аздай-ақ, көпті соған үндеуің.
Құдайым-ау, кімге күліп отырсың?
Дұрыс еді мұнан да итше үргенің.

Жүргендейсің басқа тілді жарылқап,
Жатқан жоқ па сенсіз-ақ ол барыңды ап.
Осы тілде шүлдірлеп жүр ұл-қызың,
Осы тілде сен де жүрсің барылдап.

Сендей жандар ауру сынды жұкпалы,
Дей алмаймын мені жұртым ұкпады.
Ана тілім жаяды әлі-ақ желегін
Топырағында өз тамырын нықтады.

Басымыздан білемін бақ сан ауды,
Сондықтан да көңіл әлі қаяулы.
Азабың мен тозағыңның не түрі
Өшіре алмас жүректегі алауды.

Көсілесің көбік сөздің желімен,
Түскендейсің сонау аспан елінен,
Кім болсаң да, соқтықпа Ана тіліме,
Өлсең-дағы өлген дұрыс жөнімен...

Үшінші жыр

*«Трижды убивает свою нацию тот,
кто игнорирует родной язык».*

Гегель

Сені ұқпады, тіпті де ұғынбады,
Зар үніңе құлақты тығындады.
Жұдырықтай жүрегім – бозторғайым,
Бауыры отқа күйгендей шырылдады.

Көкпардайын додаға тағы түстің,
Топырағында күй кештің бейне мүскін.
Кеудемсоққа жайынды ұқтыра алмай,
Елден безіп кеткім кеп зәһәр іштім.

Босағадан сығалап әлі жүрсің,
Түсінбеген түсінер деймін бір күн.
Өрімталым, желегің солмасын деп,
Ақ жаңбырша селдеймін дүркін-дүркін.

Мен сеземін, кетерсің тамыр тартып,
Жармасқандар шаң қауып, қалар тантып.
Шын жоқтаушың лек-лек боп шығар өсіп,
Бүкіл түркі қарайтын сенім артып.

13.05.1995.

Төртінші Жыр

немесе бір алқалы жиынан кейін жазылған

өлең

Парықсыздар қойды да сынақ қатты,
Сөз-сойылмен қак бастан бір-ак тартты.
Жанұшырып, өз сөзін өткізе алмай,
Ана тілім алқадан жылап қайтты!..

Езгісінен ессіздің жаншылғандай,
Көк сүңгіге жүрегі шаншылғандай,
Ардағым-ай, қамығып жылап тұрды
Оразбайлар Абайға қамшы ұрғандай.

Тіл жойылса- ісіңнің қараң бәрі,
Қайран көңіл, қан жылап алаңдаулы,

Ендігәрі ағайын абай болғын,
Батыраштар көркеуде аранда әлі!...

Тілін, дінін жүр эне, жерлегендер,
Деміне кара шайды демдегендер,
Желтоксанда өктемнің сөзін сөйлеп,
Бұл ісіне әлі мән бермегендер...

Елміз дейміз, он жылдық белестегі,
Тәуелсіздік даңғаза елес пе әлі?..
Ана тілін, беу, қазақ, ойлашы өзің
Ақ сүт берген Анаңыз емес пе еді?!.

...Қақпақылға өз тілін салған ұдай,
Биліктіден көңілдің қалғанын-ай!
Мәртебесін мәреден асыра алмай
Жылап қайтқан алқадан ардағым-ай!..

07.12.2001.

71

Бесінші жыр

немесе бар қазаққа

Халықтай-ақ халықсың тілің барда,
Ал, біреулер мұны әлі ұғынбауда.
Өзге тілге көңілді бұрып тұрып,
Арасында салады құр ойбайға.

От басында орысша шүлдірлейді,
Түлкідейін жымын да білгізбейді,
Қомсынады қазақша жазылғанды
Қолдан келсе маңынан жүргізбейді.

Құмар әркез басқа тіл үйренуге,
Қара басып өзінен жиренуде,
Білсеңіз сондайлардың кесірінен
Қасиетті тіліміз күнде өлуде.

Өзімізді өзіміз жұбатамыз,
Мақтанамыз, мақтауды ұнатамыз.
Әсірешіл әдеттен арылмасак
Тілімізді құрдымға құлатамыз.

Осынау жай айдан да анық бүгін,
Бар қазаққа келеді соны ұқтырғым.
Жокты бар деп жүргенде бір күндері
Жоғалмаса болғаны халықтығың.

Алтыншы Жыр

немесе қазақша ән

Жұма күні. Соңғы автобус, кешкілік,
Қара жолда алдан самал естіріп,
Жүйткіміз біз, бағытымыз – Жаңаөзен,
Шопыр жақтан шуылдақ ән естіліп.

Автобуста отырғандар казак кіл,
Сөйлесеміз, аузымызда – казак тіл,
Ал, құлақта даңғазалы шетелше ән
Біле білсек түсінгенге азап бұл.

Күмбір күй мен әсем әнді жалмаған,
Шуылдаққа неге үйір жұрт сарнаған?
Өзіндегі саф алтынды мыс көрген
Шопыр жаққа қарап, үнсіз ойланам.

«Өшір үнін болмаса егер казакша ән», –
Деген дауыс жұртты артқа қаратқан,
Айқай сап тұр ақ калпакты нар казак:-
«Құтыламыз қашан мұндай мазақтан?!»

Селт етпейді, ол да казак-шопырың,
Абайсызда қасығандай қотырын,
Ыршып тұрып, шөпжелке қыз тіл қатты:
«Ұят қайда, ағай, тыныш отырың».

Күнкіл-сүңкіл, өз пікірін айтты әркім,
Нар казакта жігіт екен батыл үн,
Тұра келіп айтып жатыр шопырға:
«Мәңгүртсің-ау, санаңды алған жат ұғым».

Ақ жаулықты ана түсті араға,
«Әй, жігіттер ұксамаңдар балаға,

Туған тілін ұғынбаған жүрекпен
Санасызға сан айтқанмен бола ма?»

Осы бір сөз батса керек жанына,
«Кінәлімін, казакша әннің жоғына,
Бұл жай ғана ұйқыашар ғой», - деп шопыр
Өшірді әнді, көпшілікке бағына.

Күндер өтті көленкеден коркатын,
Күндер жетті казактығың артатын,
Туған жерде, кара жолдың үстінде,
Қазак әнін шырқа енді, бар хақын!..

Тілімнің бұл шын санатқа енгені,
Ашады ұрпақ әлі-ақ алтын көмбені,
Жол үстінде жаңғырығады күні ертең
Қазағымның көркі кайтпас әндері.

...Оу, шопырым, жолаушымен жарасып,
Жүргің келсе, даудан басты ал, ашып.
Жолға шыксаң серік етіп өзіңе
Ең алдымен Қазак әнін ала шық!..

Жетінші Жыр

Жарай алмай халқыңның керегіне,
Айналып көне тарих дерегіне,
Қайран тілім, аса алмай босағадан,
Қалармысың өгей боп өз еліңе.

Өшермісің, сен әлде өсермісің,
Көркемдікпен көкейді тесермісің,
Жолыңдағы бөгетті тас-талқан ғып,
Заманалар көшімен көшермісің?!..

Ғасыр жетті қазаққа алтын деген,
Өсер бәлкім, сенің де нарқың ерен,
Алтыныңның құны да қара бақыр
Қалар болсаң қажетсіз қалпыңменен.

Ана тілім-ардағым, жарқын таңым,
Бүгінгіден артар ма, нарқың, бағың?!
Ұғынар ма қазағым бір кісідей,
Тілім болса, тәуелсіз халқым барын.

Басыңа қонса дағы ғажап күнің,
Бәрінен биік тұрсын Қазақтығың,
Ана тілім алшаңдап төрге озған күн,
Айтармын мен, келді деп
Азаттығым!...

ЖЕРЛЕРІМ

«Көп жерлердің ішінде туған жер деген бір жер бар»

Жұбан Молдағалиев.

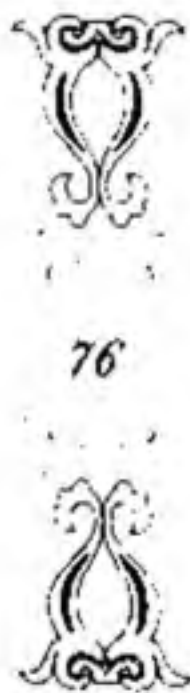
Долы желі, аптабына шынығып,
Ертегі естіп, айлы түннен сыр ұғып,
Әр ісімнен шалалығым білініп
Бала шақта көзім көрген жерлерім.

Табанымды тікеніне тілдіріп,
Балағымды велсебетке ілдіріп,
Дүниеде барлығымды білдіріп
Мал қайырып, селеу орган жерлерім.

Сән түзеген бозбаланы жағалап,
Дос-дұшпанды енді өзімше бағалап,
Арманымның арғымағын тағалап
Елік-қызға көзім сүзген жерлерім.

Бойжеткеннің терезесін “күзетіп”
Кей түндерде табанымнан сыз өтіп,
Жиылып ап, кей тентекті түзетіп
Ойын-тойды іздеп шыққан жерлерім.

Есейдік деп темекіні қолға алып,
Біреу артық сөз айтса егер шамданып,

Қиялданып, қыран құсша қомданып
Алғаш рет шарап татқан жерлерім.

Оңашада махаббатты ойға алып,
Еш адамға сыр аша алмай толғанып,
Өз-өзімнен өлең құрап, сандалып
Елік-қызға хат жолдаған жерлерім.

Енді міне, талай-талай қырды асып,
Өлгенімше құмар қылып жыр-ғашық,
Сол арқылы дүйім жұртқа сырды ашып
Қуанышқа шын кенелген жерлерім...

27.08.1994.

СЫНАҚ

Жұмабибіге

Есінде ме, болатұғын күз түні,
Бір қызық жайт болған еді күлкілі,
Қыз, жігіт ек қыдыруға келістік
Қойып жарты ұйқыны.

Түн койнына бөленгенде бар аймақ,
Уәделескен жерге бардым абайлап,
Сіздің үйден шыға салып бір бейне
Маған қарай келе жатты қараңдап.

Қуаныштан жүрек күйін төкпелеп,
Жігітке тән біздің қылық өктем ед,
Қарсы жүрдім мен өзіңе асыға
Кездесуге бетпе-бет.

Көңіл толмай жүрісіңе еріншек,
«Жүр тез,-дедім,-ұят болар көрінсек».
«Шырақ, сізге кім керек?»- деп алдымда
Тұрды күліп бір бейтаныс келіншек.

Сасқанымнан қазықтайын қалт тұрып,
“Кешіріңіз”, деппін, соны шарт біліп.
Кідіруге біреу ұстап алардай
Кете бардым шалт жүріп.

Біраздан соң қайта келдім айналып,
Тым ерсілеу қылығымды ойға алып,
Жайраң қағып, күліп шықтың алдымнан
Қанғандай бір жайға анық.

«Ренжімеші, өттің алғы сынақтан,
Ол келіншек жанарынан нұр атқан.
Әпкем еді, менің жалғыз сыр ашар
Көріп бүгін,-дедің,-сені ұнатқан».

Осы «сынды» еске алып қазір мен,
Інілерге айтып қоям әзілмен:
“Сүйген қыздың әпкесі не жеңгесі
Сынар болар, айналайын әзірлен”.

08.03.1982.

79

АУРУХАНА. ТҮН

Палатаға мүлгіген ай сәулесі төгіліп,
Науқас жатыр, ақ төсекке көміліп,
Күрсінеді, жап-жас жігіт жылайды
Тағдырына налып, іштей егіліп.

Қайғырады Жаратқанға жүтініп,
Жас ғұмыры кететіндей үзіліп,
Жұбатып ем, сәулеленді көңілі
Шақырғандай алғы күнге бір үміт.

Қиялында елес берсе ертеңі,
Бұла жүрек шаттық күйін шертеді
Айдынында өмір атты теңіздің
Көтеріліп кететіндей желкені...

80

Уайым, үміт... тірлігінің бәрі сын,
Жатыр жігіт, ал далада- өлі түн.
Ақ палата ақ жаулықты анадай
Тілеп тұрған жалғыз ұлдың жеңісін...

18.06.1988.

* * *

“Ішінде адам аласы”,
Деген сөз бар, болған емес таласым,
Бірақ, бірақ күліп тұрған адамға
Нанасың-ау, нанасың...

Анық білмей дос пен қастың арасын,
Байыптамай бес саусақтың саласын,
Жүргеніңде танытады біреулер
Жүрегінің қарасын...

Күн кешпеген сәл нәрсені малданып,
Біздің көңіл барлық жанға жап-жарық.
Содан бәлкім, тани алмай адамды
Қалатыным алданып.

Ондайлар жүр сілтеп маған кесегін,
Бетке келмей, сырттан айтып өсегін.
Сонда да мен бар адамға япыр-ау,
Ғашық боп күн кешемін...

Алдай берсін, қауіпті емес ол дағы,
Әйтеуір бір, рас жолым болмағы.
Мені алдасын, бәріне мен көнейін
Тек құдайын ұмытпаса болғаны...

81

25.08.1984.

* * *

Арайы таңның түнекке нұрын шашқандай,
Ақ жауын төгіп, қапырықты, шаңды
басқандай,
Көргеннен мені әзәзіл шайтан, сұмпайы
Айылын жиып, болады аулақ кашқандай.

Тірлігі күйкі, ойы пәс, құзғын ниеттер,
Жамандық қана
Тілейтін қара жүректер,
Тайқиды менен, көзге түсуге жарамай
Қайда кашса да, нұр бейнем қоймай иектер.

Жымысқы кулық, сұмдықпен жаным жараспас,
Назарым түссе, төбе асқанмен ол, тау аспас,
Қызғаныштан қысас болған зымиянға
Білерім менің, құдайдың өзі қараспас.

Қашады менен бықсытып өсек күйттеген,
Жан-жүрегінде
Арамдық барлар титтеген,
Күнгеіден ауған көлеңке сынды жоғалар
Қосақталып
Күйелі ағаш та итпенен...

25.07.2008.

ӘН САЛ, ТАҒЫ

Әнші-сазгер Айткүл Әбдіразақоваға

Сен ән салсаң,
Аспаным ашылғандай,
Ақ жаңбырым дүркіреп басылғандай,
Бозаң дала сұлудай сылаң қағып,
Жусан исі әтір боп шашылғандай.

Сен ән салсаң,
Каспийім толқынданып,
Ақ шағала төсінде жаркыл қағып,
Шұғыламен астасқан көк теңіздің
Көкжиегі көз тартар алтынданып.

Сен ән салсаң,
Рухым көтеріліп,
Жігер алам тау-тасты кетер үгіп,
Ал, жүрегім айналып жанартауға
Алауынан жатардай от өріліп.

Ән сал, тағы,
Аңсайын, сағынайын,
Әуеніңе жіпсіз-ақ таңылайын,
Осылайша қанаттан, қалықтап ұш
Серігіңе айналып лағыл әнің...

83

10.06.2008.

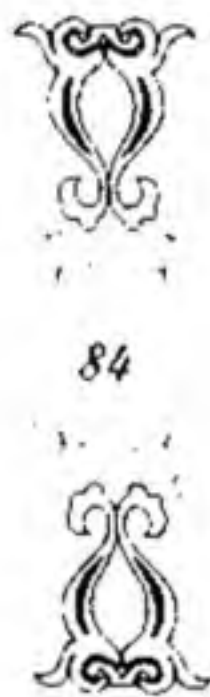
ПІР БЕКЕТТІҢ БАЛАСЫ

Рахмет Аяпбергенұлына

«Мы теперь уходим по немногу...»

Сергей Есенин.

Әй, Рахмет-ай,
Ақыным-ай, аңкылдақ,
Жиын-тойда өлең оқып, саңкылдап,
Жүруші едің, бір күнгідей болмады
Ажал-тажал алып кетті-ау алқымға ап...

Жыр пырағын мінгенің шын тағалап,
Жас акын көп соңыңа ерген ағалап,
Төлегенді «тірілткеннің» бірі өзің
Әр шайырды жүретінсің бағалап.

Ақ көңілдім, жалпаң қаққан сенгішім,
Сенің бізге аз емес-ті оңды ісің,
Біреулердің кеңіді ме өрісі,
Таба алар ма енді сендей көнбісін...

Бізге ашып айта алмадың мұңыңды,
Кей ретте шаппай туың жығылды.

Түсінгісі келмегендер түсінбес,
Жыр сүйер жұрт сені ақын деп ұғынды.

Сұм ажалға келмес пенде шамасы,
Содан бітпес қайғысы мен наласы,
Енді сені жырларыңнан іздейміз
Әй, Рахмет-ай, Пір Бекеттің баласы...

15.05.2008.

ТАМЫР

Ұлыма

Көптен бері тамыр жайлы ойланам,
Тармақ-тармақ тамыр сынды айналам.
Тау мен тасты, мұхит, өзен, көлдерді
Жаратушы әр қазаққа «байлаған».

Жердің өзін әуе кеңістігіне,
Көзге түспес магнитпен жалғаған.
Күн мен айдың, жарқыраған жұлдыздың
Тарту күшін ғылым талай барлаған.

Біз де солай, бір Аллаға бағынған,
Нәр аламыз қазақ деген тамырдан.
Арадағы тіннің бірі сыр берсе,
Жан болармыз қалыбынан жаңылған.

Адам екеш мына тұрған бәйтерек,
Қурағанда орнын басар тал-терек,
Олар дағы бір тамырмен жалғасқан,
Уақыт өте кәрі жаспен алмасқан.

Тамырыңда намысқойлық, тектілік,
Оған жалғас бабаларда көп білік.
Ал, оларша тіл мен ділде күрмелу –
Жетесізге сай келетін жат қылық.

Қазақта ғой пәлсапасы өмірдің,
Аталы сөз мұңын аулар көңілдің,
Лұғаты фәнименен бақидың,
Шежіресі арғы шыққан тегіннің.

Қазағымның мақалы мен мәтелі,
Зейін қойсаң жүрекке анық жетері,
Дүние, байлық, айтқанындай, баянсыз,
Бес күн тірлік, рас жалған екені.

Қазақ деген ұлы халық тамырың,
Бұл жөнінде баурамасын тар ұғым.
Тарихың мен ғибрат сөзін көненің
Шын ұғынсаң өсер еді танымың.

Өзіңе олжа, шетел асып көргенің,
Артық емес жан-жақты өсіп-өнгенің.
Дегенменен, тұғырыңды нықтамай,
Түсіп кетпе ауанына өзгенің.

Ұтары анық ата жолын қош көрген.
Өз ел-жұртың осал емес еш жерден.
Тамырынан ажыраған тең болар,
Дүниеге келе салып өшкенмен.

Жеті тіл біл, үйрен небір ғылымды,
Шама жетсе әлемге төк нұрыңды.
Бірақ дағы тексіздікке салынып,
Ажырама тамырыңнан бұрынғы.

Ғұлама бол көп аузынан түспеген,
Керемет бол, үлкен істі істеген.
Тамырыңнан ажырасаң түбінде,
Сен боларсың бармағыңды тістеген.

Мұны саған айтты деме бекерге,
Кейбіреулер құмар қазір шетелге.
Өз елінде, туған халқың алдында
Кірісе біл парызыңды өтеуге.

Қиындық көп алға қадам бастасаң,
Әділет деп түсерсің-ау, отқа сан.
Бірақ, ұлым, қандай күйде жүрсең де,
Тамырыңнан ажырама ешқашан!..

СҮЙІНҒАРА БАТЫРҒА

Беу, ерім-ай, жерің мынау қорғаған,
Көмбе екен-ау, талайларды арбаған.
Қазына екен ғасырларға жететін,
Ырыс екен бұрынғыға қонбаған.

...Шоқпарыңды көтере алмай қол талды,
Қол талған соң ең даладан әр тайды.
Көк найзаны айырбастап ілімге
Боксшыдай сәтті күтем оңтайлы.

Қонағыма бере-бере төрімді,
Алға аттаған, қадам кейін шегінді.
Заман өзге, әлі күнге білмейміз,
Қиындықты өзің сынды жеңуді.

Басымыздан талай-талай өтті мұң,
Баяғыдай дархан дала жоқ бүгін.
Ел алдында өз парызын өтеген,
...Оу, Сүйеке, асқар таудай шоқтығың!

АТАМЕКЕНГЕ

Әулиелі мекен, сәйгүліктердің ізі бар,
Кобейді жұрт та бұл күнде саған қызығар.
Қайқы қылыштай қара шалдардың орнында
Намыской ұлың ішінен тынып, қызынар...

Өзінде жатыр қоймасы небір деректің,
Дегенмен, көпке қазынаң үшін керексің.
Дымын қалдырмай сөліңді сорып алған сон
Қауіптенемін, іздемей ме деп сені ешкім...

Киелім-ай, перзент тұттың мені де,
Жалқын күннің нұрын ектің өңіме.
Ұлы дала тектілігі сіңсін деп,
Тәй басқаннан салдың аптап, желіңе.

Көкірегіме шабыт құйдың, дем бердің,
Ауырғанда лебіңмен-ақ емделдім.
Арсыздыққа көңіл налып, мұңдансам
Саған сеніп, семсердейін сермелдім.

Біткенінше берген ғұмыр өтер күн,
Дей алам ба, ауырыңды көтердім.
Перзент тұттың, санға қостың, өсірдің
Парызымды мен қалайша өтермін?..

Соны ойласам, бір басыма жетер мұн,
Ғұмыр-әнге өзінді арқау етермін.
Саған деген өшпес махаббатымды,
Ұрпағыма аманаттап кетермін...

БҰЛАҚ ЖЫРЫ

(МОНОЛОГ)

Бұлқынып шығып, тас емшек жердің үрпінен,
Аптығып алға, сәбише былдыр күлкімен.
Қырқадан асып, жолымды шайып сілтіден,
Келемін алға, мен өткен жерлер дүр кілем.

Далаға дархан оралып бағзы сән көрік,
Жанына дәру алсын деп шипа нәрді еміп.
Келемін ағып, тозған қырларым қарайды,
Кезеріп ерні, төскейін ыс пен сор көміп.

92

Келемін ағып, көп болып жолда бөгесін,
Қайратқа мініп, олардың сөгем көбесін.
Қолтықтан сүйер бір нөсер керек мұндайда,
Күш-қуат беріп, ағыл да тегіл төгетін.

Бірақ та бізде нөсерлер неткен аз тіптен,
Пұшайман көңіл көктеме келсе наз күткен.
Орайды алдан жықпыл мен ойдым шұқанақ,
Ішіне зәр мен сөліңді сорар саз біткен.

Құрдымнан атқып, арнама сыймай долданып,
Көлденең келген бөгетті небір қақ жарып.
Келемін ағып, “жынданып”, кейде мұнданып,
Сылдыр қағамын, жол берсе Құдай оңғарып.

Жарық дүниеге келген емеспін бекерге,
Сан кедергіге тосылып өмір өтер ме?..
Тыншытпай мені келеді сүйреп нұрлы үміт,
Шулы теңізге жете алмаймын ба, жетем бе?!

АҚЫН РУХЫНА

«Пайда ойлама, ар ойла»

Абай.

Арды түйіп, пайда ойлап жүргендер,
Көзге ілер ме, билігі жоқ ақынды.
Ебін тауып, екі асауды білген жан,
Болады екен елден ерек «ақылды».

Төрде отырып, кеңес құрар қария,
Қошеметтеп, пұлдыны жүр жағалап.
Құлқын үшін пысықырмайды арына,
Өмір мәнін тек байлықпен бағалап.

Сөзімді айтып, тоқтатып ем жөнсізді,
Түсінбеді ол, өзіме кек сақтады.
Ойлап едім, жұрт ұғынар, ел-сүзгі,
Кейбіреуге бұл қылығым жақпады.

Бөріктілер үміт күтіп, ел сенген,
Құлқыны мен қара басын күйттеп жүр.
Ақыл, білім, еңбек деген өлшемнен,
Қалмай барад ұшқын дағы титтей бір.

Осылайша пайда қуып, жанығып,
Дәрмені мен мәзі кетсе ортаның,
Қара басып, діл мен тілден жаңылып,
Қазақтығым қалмай ма деп қорқамын...

СЕНІ ІЗДЕДІМ, АТАЖҰРТ

Кезімнен-ақ етек жауып, ес білген,
Өзіңді ойлап, ғажап күйлер кештім мен.
Қиялымды баурап алған Маңғыстау,
Сәйгүліктер дүбіріндей естілген.

Елестейтін және маған ұжмақтай,
Әулиелер жайлап алған жұмбақтай,
«Маңғыстау» деп қайталаушы ем дұғамдай
Атауының өзі маған қымбаттай.

Билеп алған көп ертегі, көп аңыз,
Атажұртқа жаны құштар баламыз,
Дем бергендей бабалардың рухы
Арасында керілдесіп қаламыз.

Жүретінбіз саған сырттай таласып,
Қиялымыз қия шыннан әрі асып,
Батырларша бірін-бірі кешірген
Кететінбіз кейін қайта жарасып.

Бала көңіл мөлдіреген тұнықтай,
Махаббатын жүретін еш суытпай,
Қызғансақ та бірімізден біріміз
Жүретінбіз өзіңе шаң жуытпай.

Он жетімде сапар шектім сені іздеп,
Көкірегімнен өпті Актауда теңіз кеп.
Көктеп өттім Өзен, Бейнеу арасын
Қасиетін болдым анық сезінбек.

Айғыз-айғыз тілімденген арқасы,
Шықты алдымнан баба дала қаңқасы,
Көрінгенге үрке қарап тұрғандай
Атажұрттың әр шоқысы, әр тасы.

Тыпырлайды торға түскен балықтай,
Жон арқасын қамшы тілген арықтай.
Неде болса қысқаштайын жуан қол
Қояр емес қара қанын сарықпай.

Бозаң дала тақырланған ақ шаңдақ,
Үркіп ұшқан бөдене мен қасқалдақ,
Качалкалар қанға тоймас масадай
Қайта-қайта сорып жатыр какшаңдап.

Шынжыр табан ізін сала таптаған,
Көрінеді жусанды қыр жат маған.
Күңгірлейді көне бейіт, мазарлар
Ата-баба белгісіндей сақтаған.

Жерұйығым қайда мені баураған,
Талапайлы тулақ дерсің аумаған.

Өткенімді бүгін іздеп таба алмай
Жауыр аттай дірдектедім жаураған.

Біреулердің ой-пікірі, санасы,
Таң қалдырды ауызының аласы,
“Түрікпен” дейді “қалпақ” дейді қазағын
Мақтаса да, дайын тұрар жаласы.

Бойын билеп қызғаныш пен күншілдік,
Ойын билеп рушылдық, жершілдік,
Шалыс бассан жатқан гу-гу әңгіме
Биіктесең ешкім көрмес – үнсіздік.

Асқақтасаң, бейім тіпті құртуға,
Жаққың келсе, дарақылан, жырқылда...
Тәңір ием ондай “бақыт” бермеген
Жат қылықты қалдырамын сыртымда.

...Содан бері талай-талай жыл өтті,
Тәуелсіздік нұр боп жетті, түлетті.
Бәрін қойып келе жатыр орнына
Серпіп тастап құрсау болған түнекті.

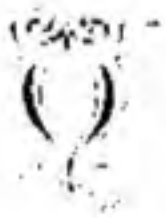
Жылдар өтті, айлар өтті, күн өтті,
Рухсыздық көңілімді жүдетті,
Бойындағы қасиетін қазақтың
Жиып алып кеткен сынды бір епті.

Сені іздеумен тілімдедім табанды,
Бетте - әжім, самай шашым ағарды.
Таба алмадым қиялдағы жерімді
Баурап алған бір кездері санамды.

Бәдеуидей, бір қалыптан айнымай,
Келемін мен, сені іздеткен қай құдай?..
Қиялдағы ер көңілді, мәрт халық
Сені іздеймін бейне Асанқайғыдай.

Төзем деумен, табам деумен келем мен,
Өзімді өзім алдаркатып өлеңмен,
Қиялымда қалып қойған Атажұрт
Сені ақыр табарыма сенем мен.

МАҢҒЫСТАУ

О баста, менің Ер бабам,
таңбасын өріп тасына,
Жеті жұрт көшкен жапанды
қимапты досы, қасына,
Білгендей міне, Маңғыстау-
мың шырақ болды лаулаған.
Пір Бекет жаққан бір шырақ,
Оғыланды таудың басына!

Табаның кара дария,
гүрілге толып өр кеуден,
кұла дүзіңе жарқылдап,
ақ мәрмәр шаһар өң берген,
Тарта бер алға, Маңғыстау,
ғасырдың күйін тербеумен,
Болашағыңа бақ болған
Бабакөз алтын көмбеңмен!

Облыс болып орнығып,
отыздың шықтың өріне,
Әулиелі Маңғыстау
қасиет қонды төріңе
Алатау, Алтай, Арқаның
бәрі тәнті өзіңе,
Жұлдыз боп жандың бүгінде,
Тәуелсіз елдің көгіне!

Күндерге жеттің міне, енді,
көше алмас жұртың даңқыңнан,
Топырағың да киелі-ау,
жаралған дерсің алтыннан,
Сен дегенде, Маңғыстау,
шағала жүрек шарк ұрған,
Төмендетпесін құдайым,
осынау асқақ қалпыңнан!

25.10.2003 ж.

ҒАСЫР АУЫСҚАН КҮНГІ ТІЛЕК

Жатқанда дүние күбініп, тосқан ғасырын,
Тілемеймін мен тәңірден аспандағысын,
Қайқы қылыштай сілтеймін қыран жырымды
Қара қазақтың жауынан жасқанбауы үшін.

Ынтымағы асып, қалам мен даламның мынау,
Басымызға ылаң түспесін, көңілге қылау.
Атырау-Алтай арасын жайлаған елден
Аулақ қонсыншы, әрдайым қайғы-мұң, жылау.

Халқыма ғасыр сыйласын бақытын, бағын,
Тәттісін татып, өмірдің жақұтын тағын.
Бабамыз қандай күнде де тойға барған ғой.
Жас ұрпақ, сезбей өтсінші уақыт ызғарын.

Көп көрме тәңір осынау бостан күнімді,
Қуаныш әкел, қайтарма қашқан мұңымды.
Тілектерімді осы айтқан қабыл қыла гөр,
Тілемеймін мен өзіңнен аспандағыны!..

1999 жылдың соңғы күні.

ӘКЕНІ ЕСКЕ АЛУ

Беу, әке, тірісің сен!

Бас иер ем, бар болып ірісіңсең,
Біреулерге казактың кара шалы,
Біреулерге адамның дүрісің сен.

Өтті жылдар, бір-бірін алмастырып,
Бір орында бұл өмір қалмас тұрып,
Әке, сенің атыңды алғы күнге
“Тентектерің” келеді жалғастырып.

Тірліктің де бір баста тұрмасы анық,
Неге керек бос өмір жүз жасарлық,
Әке, сенің есімің тегі болып,
Немереңнің атымен тұр жасарып.

102

Адамдарға жүректен жыр ақтарып,
Туған жерім, өз үйім сияқтанып,
Жүрмін әке, бірақ та білсең еді,
Сені көргендер жүр мені сүйеп қалып.

Күндерден-ақ тәй басып, есім білген,
Ақылыңмен өстім мен, шешіміңмен,
Жоқсың көптен, келемін қуат тауып,
Әлі күнге өзіңнің есіміңнен!

21.02.1984 ж.

АҚЫН ДОСҚА ХАТ

“Мы знали, что станем узлы собирать,

Как изгои. Мы - переселенцы?

Я бросаю его, чтобы не потерять,

Город солнца и Моря и Детства...”

Андрей Мирошников. “Сны” кітабынан. 1998.

Білігі мол ақынның

Әр сөзі нұсқа, жүйелі,

Желкеуде болса желіккен

Көпектей көшке үреді.

Меншіктеніп Ақтауды,

мұңданып жазған өлеңің

алдымнан шықты үнемі.

Тарихтың білген ақпарын

біреулер бұған күледі,

Ұрда-жық мінез әупірім

біреулер білек түреді,

Ойлағанда осыны

көңілге сан ой түнеді.

Білмеген болсаң өткенді

сәуле салсын санаңа

Өлеңнің өткір түрені.

Шағаладай шарқ ұрар

Мұндайда ақын жүрегі.

Біз білсек мына Ақтауға
кеңестік кезде келгенсің.
Мәскеуден тіке қамтылып,
нәпақанды тергенсің,
Біреулердің сөзіне
байыбын білмей ергенсің.
Мұныға жауап қатайын
жайым жоқ шала бүлінген,
Бұл аймақ үшін кезінде
Ерлерім білек түрінген.
Сойылмен қорғап даласын,
жүректілігі білінген.
Тарих солай сөйлейді
ойлап тапқам жоқ бүгін мен.
О,баста менің ер Бабам
ордасын тіккен осы жер.
Нәубет жылғы ойранда
Жер аудық, әруақ кешіретер.
Тамыр тарттым емендей
топырағым осы өсіретер,
Бақиға жаным ұшқанда
Осында мүрдем көсілер...
Құрсаған бұғау быт-шыт боп
құлаған кезде үстемдік.
Талайлар тартты еліне
көрмесе дағы еш кемдік,

Ұлыспен кейбір біргеміз

көңілде жоқ өшпендік.

Күн көрсетпей өзгеге

Болған жоқ жолын кескендік.

Бірақ сен жұртың көшкенге

толғапсың жырын ғаріптін,

Диуана тұтып өзінді

өткенді көксеп жанықтың,

Ал, мен үшін бүгінде

серпілді бұлты тамұқтың.

Бодандықтың күні өтті

Тәуелсіздігім – жарық күн!

Маңғыстау бізге атажұрт –

Ата-анам кіндік кескен жер.

Зұлматты сонау жылдары

көз жасын төгіп, көшкен жер,

Қазынасы олжа боп

көкейін жұрттың тескен жер.

Сағыныш болған бауырға

Маңғыстау жақтан ескен жел,

Шет жерде жүр келе алмай

Үдере бір кез көшкендер.

Талайы қалды жат елде

Ажалы жетіп жаланған.

Оралған жандар ене алмай

айналып өткен қалаңнан.

Өз жерінің шәрлері

кем болмады қамалдан.

Өзіңнің үстем ойыңды

Сылып таста – санаңнан.

Шындықты ұғар ақын деп

Сөз саптадым жүйелі,

Егемен елміз, серпілді

бодандықтың түнегі.

Аман болсын атажұрт

Маңғыстауым киелі,

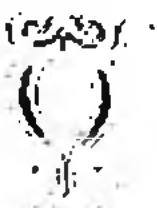
Осында жатыр өйткені,

жеті атамның сүйегі.

Бұл аймақты сондықтан

Риясыз жүрек сүйеді.

11.05.1998 ж.

АҚТАУҒА

Теңізге қалған байланып,
Шағала сынды сазы мұң.
Өзіңе келдім айналып,
Ақтауым – алтын қазығым!

Ақ қалам – қонар тұғырым.
Құс болып ұшсам қонақтар.
Өзінде өтіп ғұмырым,
Жазылар жаңа парақтар.

Кез келді сенде бақ сынар,
Салауат айтып өткенге.
Мендейлер сенде көп шығар,
Өзіндей шаһар жоқ менде.

01.09.1998 жс.

ДАЛА

Боз дала сені мамырда,
Бұралған бейне қыз деймін.
Бозала таңның шағында
Бозторғай жырын іздеймін.

Бабаларымның көзіндей,
Боз жусанды жазығым.
Батырға біткен төзімдей
Батылға жомарт алыбым.

Батагөй шалдар о баста,
Бозқасқа шалып жолыңа,
Бозаң қыр саған таласқан
Бермеген жаудың қолына.

Боздақтар шыққан атойлап,
Болат өзекті жебедей.
Басқыншы қашып, ат ойнап,
Бейіт боп қалған төбелер.

Бұл күнде енді ырыстан
Бакытқа толды әр таңың.
Бозжайнақ ұлдар құрыш қол
Бөлеуде даңққа ертеңін.

Бозмая дала – жерұйық,
Басыма сені бак тұтқам.
Болашағыңа сеніп нық
Бәйіт етіп өтем шаттықтан.

22.05.1980 жс.

ЗАМАНДАСҚА

Ей, замандас, сен мені білесің бе?
Болмысыма өзің біл күлесің бе,
Жан-жүрегім адам боп жаралғалы
Жамандық атаулымен күресуде.

Өтірікпен, өсекпен, жаламенен,
Ар-намысқа жағылған қараменен
Күресуде баураған наламенен,
Рухсыздық жайлаған санаменен.

Сүйеніп халық деген ұлы есімге,
Құлшынамын түнекті күн етуге,
Жұдырықтай жүрегім бар адамға
Махаббатты кеудеме түнетуде.

Замандасым, сен соны білесің бе?
Көкірегімде саған да гүл өсуде.
Мен кетсем де артымда жырым қалсын
Жамандықпен жарайтын күресуге.

06.09.2002 ж.

ҚАРАЖАНБАС

“Қаражанбас”, - дейді жұрт-Қаражанбас,
Сақта, Тәңір, болудан қара бармас.

“Қара алтынның” көмбесін жайып салған,
Қазақтың ақ пейілі сенен аумас.

Саған құмар жақын да, жат та бүгін,
Қамын ойлап байлықтан ап қалудың.
Тілеймін мен мұнайлы Қаражанбас
Ұрпақтан соң ұрпаққа сақталуын.

Көңіл құштар қашан да құзар шынға,
Қайсар жандар бұл жерде шыдар сынға.
Тағзым етем көтерген ел еңсесін
Барлаушыға, бұрғышы, мұнайшыға.

Өмір – мұхит, жүземіз кемесінде,
Хактағала тап қылма бөгесінге.
Қаражанбас мұнайын бұрқағандар
Еңбегімен қалады ел есінде.

Дейді екен бұл жерді “Қаражанбас”,
Кезі жоқ-ау, асылың бағаланбас.
Бар байлығын орғаға жайып салар
Қазағымның пейілі сенен аумас.

10.11.2002.

ТОЙ КҮНГІ СӨЗ

(Ұлым үйленгенде)

Осынау күнге жетсе деп ғұмыр зыр қақтым,
Жасына көздің омырауды кейде сулаппын.
Немерелерінен алғашқы келін түсті үйге,
Аруағы аунап жатқан шығар-ау, Мыңжастың!

Үйіме менің аққуы қонып Жамбылдың,
Көкірегім қазір ошағы дерсін ән-жырдың.
Ұлы жүз сонау Үйсіннің қызы бұйырды,
Шеберлігіне таң қаласың-ау тағдырдың!

Қадам құт болсын, Мәдиім сүйген Анаржан,
Өзіңді көріп менің де жаным ағарған.
Әулиелерге құт қоныс болған Маңғыстау,
Кем болмас саған күмбірлеп тұрған Тараздан!

111

Жарасып бірге тұрғандарыңнан айналдым,
Дүрмекті тойды құрғандарыңнан айналдым,
Қосыла қадам аттағаныңнан айналдым,
Ұмсынған алға бақ-талабыңнан айналдым!..

Ағайын дос-жар, бауырларымнан айналдым,
Осынау шақты сағынғанымнан айналдым,
Тәубә айтып өтем шапағатына Алланың,
Қаумалап келер қауым барынан айналдым!..

02.02.2003 жыл.

МЕН САҒАН ТІЛЕК АЙТАМ

Гүләйімге

Мен саған тілек айтам, қарындасым,
Бүгін сен ең сәулелі шағыңдасың.
Сыланған аққу құсқа ұксатамын,
Ұшатын қыз-тағдырға бағынғасын.

Бәрінен биік тұтқан ар-ибасын,
Қарындас ең, болсыншы бағың басым.
Ұяңнан ұшырамыз, қалқам, сені,
Қанаттасар сыңарын табылғасын.

112

Мен саған тілек айтам, беу, қарағым,
Өрлесін алғы күнде оң талабың.
Ақ туын адалдықтың желбіретсең,
Алдыңнан табылады бар қалауың.

Мұндайда көкіректен жосады өлең,
Шашу ғып кадамына шашам өлең.
Өмірде, айналайын, бақытты бол,
Ағарып құдай қосқан қосағыңмен!

Өзіндей қарындас көп табылған ба?
Тәңірім ашсын деймін бағыңды алда.
Бізді де еске алып жүр ағам бар деп,
Ұяңды өзін ұшқан сағынғанда...

06.06.2003.

ҚҰТ БОЛЫП ҚОНСЫН ЖЕТПІСІҢ

Маңғыстау ауданының 70 жылдығына

Маңғыстауымның биікке атын көтерген,
Сен дабыл қақсаң, қырандай самғап жетем мен.
Жетпіс асса да жалаулы шақтан аумаған,
Өмірде мен де өзіңе ұқсап өтер ме ем?!

Бұлдырап жылдар артыңда қалып сағымдай,
Кемелге келдің, жолынан Хақтың жаңылмай.
Бүтінде міне, шаңырағыңа бақ қонып,
Жетпіске толып, желпініп тұрсың абыздай.

Уақыт көшімен өттің сен талай кезеңнен,
Қасиетінді де, қасіретінді де сезем мен.
Бұл күнге жеттің артылған жүгін аумастан,
Төбеннен бұлт боп төнсе де, нарық безерген.

Көтеріп келген қиын шақтардың тепкісін,
Беу, абызым-ай, қара нар сынды тектісің.
Халқыңның жүгін алшаңдап алға тарта бер,
Береке, бірлік, құт болып қонсын жетпісің.

ХАЛҚЫМА

Өткеніңе мүмкін емес толқымау,
Жеткеніңе мүмкін емес шалқымау.
Заман сені қайда сүйреп барады
Дана пейіл, бала көңіл, халқым-ау.

Даналығың шежірең бай шертерлік.
Мұра да мол тізбектелген көркем ғып.
Хак бұйыртқан орның асқақ, еңсең тік,
Далаң сақи, берекелі өлкең – құт.

Даналығың, ұлан-байтақ қонысың,
Намысыңды жалаулатқан соғысың,
Ұрпағыңа үрдіс қалған оң ісің,
Ұғынғаның екі дүние мәнісін.

Балалығың, әрбір жайға елігу,
Қолдағыны ұқсатуға еріну,
Асылыңды жерге таптау, жеріну,
Бәз біреудің жасығына желігу.

Балалығың, қалмай жүрген шүлдірің,
Кім көрінген желпілдеткен түндігің,
Өзгелерге құрақ ұшқан құлдығың,
Өз жерінде өгей болған мұңлығың...

Өткеніңе мүмкін емес толқымау,
Жеткеніңе мүмкін емес шалқымау,
Заман сені қайда сүйреп барады,
Дана пейіл, бала көңіл, халқым-ау?!.

06.09.2002.

ҰРПАҚ ҮНІ

немесе Бекет ата рухына сыйыну

Тас қорымдарға айналып,
Жатсың ба, баба, жайланып.
Мінәжат етем о, аруақ.
Кешендеу қайта ойға алып.

Төбемнен заман торланып,
Ұрпақ ем жүрген сорланып.
Балапаныңбыз, әулием,
Ұша алмай жүрген қомданып.

116

Үстемдік көріп жасқанып,
Жанардан мұңлы жас тамып,
Бар тапқанымыз даурығып
Бас шұлғулардан аспадық.

Күн кешіп ырду-дырдумен,
“Бұл күндер бақыт, нұр” деумен
Уақытты алтын өлтірдік
Мастықпен және мүлгумен.

Көсем деп білдік олқыны,
Шешен деп білдік таңқыны.

Иіріп қойша жалпыны,
Көтердік көкке жалқыны.

Билікті беріп қыртыңа,
Көндірдік көпті ырқына.
Жоғарыға қарап бас шұлғып,
Шығарды ол қолын жұртына.

Асылымызды айдадық,
Жасығымызды сайладық.
Ақыл сөз айтар көмейден
Суырып тілді байладық.

Жоғалып дінім, иманым,
Дөкірлік болды жиғаным.
Ұмытып қазір барамыз
Атаны бала сыйлауын.

Жойылып ұлттық сипатым,
Қазаққа келмес тұрпатым,
Шүлдірлеп бәрі тұрғанда
Артады жүрек сырқатың.

Елінді сөйтіп тоздырдық,
Тұлпардан тұғыр оздырдық.
Жер бетін жайлап барады
Мейірімсіздік пен озбырлық.

Өшпеген енді қалды нем,
Тобырды қалай сендірем.
Шапағатыңды бер, Ата,
Оу, Бекет, қолда әулием,
Пір Бекет, қолда әулием!

Қыркүйек, 1991 ж.

ҚҰРСАУ

Көп құнттайтын иттің бағым-күтімін,
Әз-әулие көретұғын мысығын,
Іздеп тауып, асырады бір кісі
Жолбарыстың көз ашпаған күшігін.

Өскенше оны темір торда ұстады,
Бір корада шошқа мен үй тышқаны.
Орындалды “тұр” деген мен “жат” деген,
Қожайынның таяқталған нұсқауы.

Жолбарысты босатқанда бір күні,
Болды қызық көрген жанға күлкілі.
Қожасының артына кеп тығылды,
Қашты көріп есек пенен жылқыны!...

Тартпай қалған аң патшасы-атаға,
Жолбарыстың халі жанға батады...ә!
Тектілігін жастай құрсау мұқаған
Бір ол емес, бір ол емес... о, тоба!

09.01.2000 жс.

ЖҮРЕТІН-ДІ АҚ ЖАУЛЫҒЫ ЖЕЛБІРЕП

1. Көрінбейді анашым

Сүйіншілеп “ұлым міне, келді” деп,
Ар туындай ақ жаулығы желбіреп,
Жүргенде анам сағынышты баса алмай,
Үй төрінде отырушы ем елжіреп.

Анашым-ай, көлеңкемді бақ тұтқан,
Пейілінді жақының да, жат та ұққан.
Жатушы еді дастарханың жиылмай,
“Шүкір, Алла”, – айтар сөзің шаттықтан.

120

...Міне, снді жатыр ауылы қаралы,
Қайтпас жолға аттандырған ананы.
Туған үйден мен де ұзап барамын,
Шығара алмай ішімдегі наланы.

“Қашан мұнда ораламын енді”- деп,
Қарайладым, сорлы жүрек елжіреп.
Үй жанында көрінбейді анашым,
Жүретұғын ақ жаулығы желбіреп...

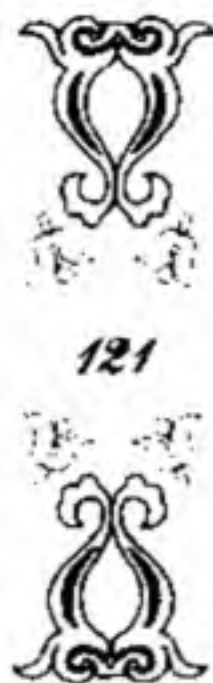
2. Құбатау, қош бол!

Осынау Құбатаудың бөктерінде,
Жазыпты жастық шақты өткеруге.
Осында жар құшыппын, бала сүйіп,
Беріліп талай мәрте от сезімге.

Осында табиғатпен үндесіппін,
Қыз-ғұмыр көктемінде гүл кешіппін.
Өлеңнің өлкесінде ат шалдырып,
Арманмен ата жұртқа бір көшіппін.

Мен кеттім арман қуып сағымданған,
Бұл жерде ана қалған, бауыр қалған.
Қарамай ештеңеге жетуші едім,
Анамды көп көрмесем сағынғаннан.

Сенгендей ешбір жаққа бармасына,
Серт етіп өскен жері – Қағбасына.
“Шалымның қасында мен қалам”- дейтін,
Тілегі қабыл болды, қалды осында.

Қондырып бақиға алтын қазығымды,
Сапарға пенде болдым жазылулы.
Қия алмай ата-анам жатқан жерді,
Шарк ұрдым шағаладай жаны мұңды.

Мұң кашар, күн де туар оналатын,
Көңілдің жан құштарын таба алар кім?!
Құбатау, кош аман бол көрмей кетсем,
Анам жоқ сағынғанда оралатын...

ТУҒАН КҮН КЕШІНДЕ

Тұрсынға

Жан апа, міне, бақытқа жеттің, жанды үміт,
Белеске қондың, қанатыңды әбден талдырып.
Соңыңнан ерген тентектеу інің мен едім,
Қуантып, кейде көңіліңді келген қалдырып.

Бес қыз ең үйде, кеттіңдер ұшып жан-жаққа,
Үй болдың бәрің, көп жылдар сөйтіп қалды
артта.

Қара шаңырақтың қабырғасын сүйеп біз
қалдық,
Кеудені тосып түсетін барлық салмаққа.

Жан апа, тағдыр сипамай сені маңдайдан,
Ұл мен қыз сүйіп, кезінде көңілің жайланған.
Қапыда соққан дауылда сынып тірегің –
Қосағың құлап, жалғанбай қалды-ау

арманды ән.

Қолдады тәңір күш беріп саған қарманған,
Жігеріңменен қысқа жіп тірлік жалғанған,
Ошақтың отын жандырдың өзің, сөндірмей,
Алыста жүріп, тіледік тілеу шалғайдан.

Ызырыктарда бүрсендеп мен де көктедім,
Шырқырай кештім қиындықтардың өткелін.
“Апамның бірі аға болғанда” - деп кейде,
Сүйеніш ізлеп, мұңданған кезім көп менің.

Нарларша апа көшінді алға сүйредін,
Көзінді көріп, мактауым емес бұл менің.
Ұл-қыз өсіріп, оларды баптап бағбандай,
Әлеп пен иба, пәк қылықтарға үндедің.

Дей алмады ешкім жігерін сенін кетілді,
Үккандай тәңір жүректен шыққан ниетінді.
Арқаңда сенің балапандарың бак құшып,
Балаң шағынан жетімдік көрмей жетілді.

Тауқымет тартып, киналсаң да ылғи оң жүрдің,
Үяға ұллы, кияға қызды қондырдың.
Шағының осы жалғасын тауып ұзақ жыл,
Шапырағың мына ошағы болды ән-жырдың.

Қисылсаң пірлер жаныңнан әр кез табылып,
Жасай бер ұзақ, көрме тек енді жабығып.
Шапырағыңда шалқайып отыр әже боп,
Луырмай басың, қыцкыл-сыңқылдан айығып.

Жетелеп алға ақ үмітің мен сенімің,
Бақ берекелі, мерейлі болсын өмірің.
Екі отау үйің, екі рулы елге айналсын,
Шай құйып берсін немереден көрген келінің.

Сен десе көңіл аптығып алға жүгірген,
Құттықтай келдік бүтінгі туған күніңмен.
Алтындай болып, жарқырап ылғи жүрші, апа,
Жүзік сыйлаймыз, келінің менен ініңнен.

01.04.1997.

ЖИЕҢІМ БЕГЕН ЕРБОЛАТҰЛЫНА

(Үйлену тойында оқылған өлең)

Көкіректен сайрап ұшып бұлбұлым,
Желпілдейді шат әуеннен түндігім.
Бегенжаным, құтты болсын отауың,
Көптен күткен қуанышты күн бүгін.

Көңіл қалап үзген екен нұр-гүлін,
Екі жүрек сүйген екен бір-бірін,
Екеуіңізге ортақ енді тірлігің,
Екеуіңізге тіреледі бірлігің!

126

Бақыт деген, байлық деген сол болар,
Талап қылсаң, Алла ісінді оңғарар.
Адал жүріп, анық бассаң аяқты,
Ата-баба аруағы да жар болар.

Орындадың міне анаңның арманын,
Әкешіңнің жайқалтшы енді орманын.
Өтей білсең ата-ана парызын,
Әрқашан да ашық болар маңдайын.

Мойынға артып әулетіңнің бар жүгін,
Азамат боп алға тартсаң нарлығың.
Бекет атаң қолтығыңнан демеп бір,
Қабыл қылғай осы айтқанның барлығын.

10.06.1993.

БІР КҮНДЕРІ ЕСКЕ АЛЫП, САҒЫНАРМЫЗ

(Бозбаланың күнделігінен)

Бірінші жыр

Сағындым ғой,
Жаным-ау өзінді ойлап,
Кездесуші ек,
Сезімнен жан алаулап.
Жүрмін, міне, біле алмай хабарыңды,
Күр сүлдемін
Қапыда қалған сорлап.

Сағындым ғой,
Өзінді қайдан табам?
Кездер есте
Алаңсыз сайрандаған.
Қаладай құлазиды
Қайран көңіл
Жау тиіп ойрандаған.

Сағындым ғой,
Өзегім толған жалын,
Оның емі –
Сен, бейне жауған жауын.
Аңсаттырдың сағымға айналғандай,
Болармысың
Басымнан ауған бағым?..

Екінші Жыр

Жаным менің, сен мені ұмыттың ба?
Жан-жүрегін басканың жылыттың ба?
Маған деген сезімің мөлдір еді,
Лайланып қалғаны-ау, тұнықтың да.

Жаным менің, сен мені ұмыттың ба?
Бөрідейін жортамын ұлып қырда.
“Сүйем” деген сөзінді анттай көрдім,
Сен өзің махаббатты шын ұқтың ба?..

Жаным менің, сен мені ұмыттың ба?
“Жасанды әдет жоқ деуші ем – кылықтымда”.
Басқа жанға бас имей жүруші едің,
Болғаны ғой ұзыны кұрықтың да.

Жаным менің, сен мені ұмыттың ба?
Елемеуші ең пәрменін ұлықтың да.
Әлде біреу араға өшпес от сап,
Көрместей-ақ көңілді суыттың ба?..

Үшінші Жыр

Сені ойлаймын,
Жүректі кім емдемек?..
Қарайлаймын,
Қыз көрсем сен бе екен деп.
Өзің боп сыбырлайтын,
Көңілімді жиі алдайтын,
Не деген жел де “тентек”?..

Өзіңмен өткен күнім –
Сүйікті ертек,
Түк үнсіз кеткендігін
Жүректі өртеп,
Түнімен тыпыршимын, еске аламын,
Сәтгерді аймаласқан:
“Тілек бір” деп.

Өзіңсіз ісім күйбен,
Өнбегендей,
Сүймесіңе
Көңілім сенбегендей.
Тірліктің шырмауынан шыға алмай,
Сағынып жүр ме екенсің
Сен де мендей?..

Төртінші жыр

Бір келерсің,
Келмеуің мүмкін емес.
Көп күн өтті,
Гүл бейнең, күлкің елес.
Қалайша маған деген бұла сезім
Жаныңды оңашада сілкілемес?..

Бір келерсің,
Келмеуің мүмкін емес.
Өзінді тұсаулай бер,
Мың күн егес.
Сағыныш маған деген, біле-білсең,
Арнаңа толса қалай дүркіремес?

130

Сен мені ұмытпассың,
Қашық барып,
Азапқа сал өзінді
Машыктанып.
Дүниеден баз кешеді, көрмесе егер
Қашан да бірін-бірі ғашық ғаріп.

Бір келерсің
Тіл қатып жүрегінмен.
Жалын құшып,
Орарсың білегіңмен.
Әйтеуір бір сен маған ораларсың,
Білемін мен...

Бесінші Жыр

Тұтқынымын
Мен сенсіз, тас қамалдың,
Таусылды ғой,
өмірде басқа амалым,
Кеткенінді басқаға естігенде,
Жанарымды, жаным-ау, жасқа малдым,

Назаландым,
Тірліктен түңілгендей,
Іштей тындым,
Шығарар үнім кемдей,
Төзе алмай жанымның азасына,
Үш күннен соң
Жығылдым күйім келмей.

Сүйретілдім,
Қалғанша құр сүлдерім,
(сорлы жүрек, нені ұғып дүрсілдедің?)
Саған, жаным,
Сонда да кінә қоймай,
Бақытты боп, жыламай
жүрсін дедім...

Алтыншы Жыр

Жүрегім жұлым-жұлым,
Ойым қангүр.
Өксік – көл,
Ал көз жасым бейне жаңбыр.
Бұл менің сен жоқтағы көңіл күйім,
Өзің біл
Күлесің бе?
Мейлің жазғыр.!

Уақыт та бос ұршықша
күр зырлаған,
Мұң-зарын бұл ғаріптің
кім тыңдаған.
Мендегі қуанышты,
Бар күлкіні
Айнам-ау,
Сенен басқа кім ұрлаған?..

Жетінші Жыр

Түнгі кафе...
Желік отын үрлеген,
Аяулыммен бірге бардым
Түнде мен.
Ертеңіне екі айырылдык
Біз деген.
Құрсын сол түн
Сенен шафхат іздеген.

Түнгі кафе...
От басады білмеген,
Жазған басым,
Сені неге іздеп ем?
Махаббатым тапқаныңда баянын
Тоз-тоз болды
Сорлы жүрек гүлдеген.

Түнгі кафе...
Сені енді жек көрем.
Қашқақтаймын,
Жүрем ылғи шетпенен.
Тілеп тұрам
Біздің жолды берме деп,
Қыз-жігітке солай қарай беттеген.

Сегізінші Жыр

Сүйіп тұрып,
Басқаға ергенің не?
Аққу сезім, жаным-ау, ермегің бе?
Қос жүректің шуағы –
Ақ махаббат
Енді міне,
жерленді жөргегінде.

Өлді енді,
Қайтейін амал бар ма?
Кінәламан,
Қимаймын жамандауға.
Өмір деген осылай өтеді екен
Қалай қарсы тұрайын
Шамам бар ма?..

Тоғызыншы Жыр

Мінеки көктем өтті,
жазым келді.
“Көңілге –күй,
жүрекке сазым келді”,
Дей алмай мен отырмын
Мұңға батып,
Елес ғып
сенің әсем назыңды енді.

Тыншыды,
Көңілім де алып-ұшқан,
Жапырақша сарғайдым сағыныштан.
Айырылған сыңарынан аққудайын
Сенсіз менің басымнан
Бағым ұшқан...

Онышы Жыр

Рас болды
Іштегі жорамалым,
өзгеріпті
бастағы орамалың.
Кездесіп ек
Еліктей дір-дір етгің,
Мен де үнсізбін,
Таусылған бар амалым.

136

“Кешір” дедін
Боталап мөлдір көзің,
Құрсын бәрі,
Дал болдым мен де өзім.
Ессіз жандай
Мәңгіріп тұрып қаппын.
Қайда, қайда
Баяғы ғашық сезім?!

Жүруші едік
Екеуміз уәде нықтай,
Жанарыңнан жас тамды
Таңғы шықтай.

“Бақытты болсаң болды”

Деген болдым,
Көкірек күмбірледі,
Үнім шықпай.

Шыным осы
Тілеймін бақытыңды,
Жоғалтқандай болсам да
жақұтымды.

Өмірімнің ең кимас шағы деймін
Өзіңмен бірге өткізген
уақытымды.

Өмір-өзен
Заңына бағынамыз.
Шаттанармыз,
Күлерміз, жабығармыз.
Пәк махаббат баураған бұла шақты
Бір күндері
Еске алып, сағынармыз.

Он бірінші Жыр

Жанардың отын мұң басып,
Жігерін құмға айналып,
Өмірден қалған тым жасып,
Бойыңа үлкен қайғы алып.

Тұрғаныңда көрдім мен
Шегіне жетіп төзімнің,
Махаббатыңды сөндірген
Жандай боп маған көріндің.

Елестеп кетті көзіме
Бұрынғы көктем гүл өңің.
Тәнті болған өзіңе
Кезімді және білемін.

138

Ұзын боп созған қармағың,
Сезбедің өмір салмағын.
Махаббатты тәрк етіп,
Пұшайман етіп алдадың.

“Тарттырдың соның зардабын,
Қорлады барған жан-жарым”,
Дедің сен терең күрсініп,-
“Тікенек болды қолдағым”.

Жібек ең келмей түтімің,
Гүл едің келмей күтімің,
Қиналып міне, тұрсың сен
Елшідей жойған бітімін.

Не дейін саған, не дейін,
Жаныңа таза сенейін.

Адасып ұшқан аққуға
Жаным-ау, сені теңейін.

Қайтадан көктеп желегің,
Асқақтап шықсын өлеңің.
Мұңайып жүрген, құрбыжан,
Қуанғаныңды көрейін.

АҚТАУДАҒЫ АҚҚУЛАР

Айнымас адал ғұрпын сақтады да,
Алғашқы ақ қар түскен шақта мына,
Көркіне көрік беріп жағалаудың,
Аққулар тағы оралды Ақтауыма.

Оралды, жетті айналып құс төресі,
Үркітіп, оларға аулақ ұш демеші.
Көк теңіз зеңгір көктей көзді арбаса,
Аққу бұлт сол сұлулық үстемесі.

Жылда кеп бауыр басқан жат бола ма?!
Сапарын оң ғып тұрғай Хақтағала.
Аққулар ғашық болып қалды білем,
Етегін толқын өпкен ақ қалаға.

140

Ілессе қыстың боран, ақ қарына,
Іңкәр ғой маң далама, ақ таңыма.
Аққулар былтыр кеткен жетті айналып,
Інжуі Маңғыстаудың Ақтауыма.

22.12.2004.

КӨҢІЛ

Жеткізбейді ауылы құдашаның,
Жетем деп талай ой мен қыр асамын.
Алға қарай сүйреген беймәлім жол
Білмеймін маған қандай сыр ашарын.

Құдаша, артық туған жамалы айдан,
Ықыласымды қайтейін өзіңе ауған.
Саған деген көңілдің кіршігі жоқ
Мөлдірейді аспандай жаңа жауған.

Саған келем, жол жатыр белес-белес,
Бұл шақ та қалар бір күн болып елес.
Көңілі адамдардың жақын болса,
Қашықтық қандай болсын алыс емес...

13.07.1992 жс.

ТОЙ БОЛҒАН АЛТЫН ТОЙҒА ҰЛАСАТЫН

*Кеңес ағай мен Жаңыл жеңгейдің
алтын тойына арнау*

Елу жыл білгенге той басталғалы,
Жалындап тұрды онда жастар жаны,
Қосылып Кеңес аға, Жаңыл жеңгей
Жайылды осындай ақ дастарханы.

Өзеннің сияктанды қос тармағы,
Жұлдыздай қатар жанды аспандағы.
Біз білсек, Сіздей болар аға-жеңгей
Мұратқа жеткен жандар дастандағы.

142

Әрине оңай емес өткеніңіз.
Күресіп өмір үшін, көктедіңіз.
Еңбекте озық жүрген ағамыздың
Білеміз табыстарға жеткенін біз.

Үздігі ақ күріштің атаныпты,
Ісімен талай алғыс, бата алыпты.
Мақтансақ ағамызбен мақтанайық
Тамсантқан Ыбырай ата Жақаевты.

Көтерген қай күнде де ауыр сынды,
Шындаған үлпілдеген қауырсынды,
Төбеге хан көтерсе артық емес,
Аяулы ер Ананы Жаңыл сынды.

Өмірдің болды аптабы, болды ызғар,
Біріңе-бірің сүйеу болдыңыздар.
Біз білсек, фәниде де, бақида да
Тек төрден алатұғын орныңыз бар.

Өмірдің қақпаны бар, ақ таңы бар,
Қиында бір-бірінді жақтадыңдар.
Махаббат деген асыл нұр сезімді
Елу жыл пәк күйінде сақтадыңдар.

Той болсын дәл осындай жадыратқан,
Сақтасын патша-Құдай жаманаттан.
Өрбісін немере мен шөберелер
Бес қыз бен бес ұл шыққан шаңырақтан.

БАЛТАБАЙҒА

Б.Құбығұловқа

Жеткізіп жақсы ісінді айта алам ба?
Еселеп жақсылығын қайтар, Алла!
Сүйеген қысылғанда қолтығымнан
Мың рахмет, Құбығұлов Балтабайға.

Таныттың азаматтық, көрегендік,
Шын ерлік – мұқтаж жанды демегендік.
Игі ісін бізге істеген шығар алдан,
Ұрпақтар айтып жүрер өнеге ғып.

Дүние-қолдың кірі, қолда тұрмас,
Ақынның өзі өлсе де, жыры тынбас.
Жасаған біздейлерге жақсылығың,
Балташжан, ешқашан да ұмытылмас.

15.05.2002.

МӘДИГЕ

туған күніне арнау

Ұлым менің, сенің туған күнінде,
Бір тамаша думан болып үйімде,
Аппақ нұрға бөленіп ед түнім де.
Ризамын сол күніме, бүгінге.

Ұлым менің, міне, жиырма жастасың,
Тілейтінім: басыңнан бақ қашпасың,
Зор мақсатпен түстің өмір жолына,
Ақ арманың биіктерге бастасың.

Намысыңды биік ұста туындай,
Қиындықтар табаныңа жығылғай.
Тәңір сыйлап зор денсаулық, амандық,
Бақыт нұры көкірегіңе құйылғай!

30.06. 1996 ж.

ҚАЙТА ҚОНДЫҢ АТЫҢА

“Қазақстан-Ақтау” телеарнасынан “Ананың көз жасы” атты хабарды көргеннен кейін Арман Зәкібайға арналған өлең.

Кезің еді бота тірсек бозбала,
Дегенді ұқпай: “өмір-жолға оң қара”,
Сезбедің де сол бәленің ушығып,
Сәл ғананың айналарын бомбаға.

Ол жарылып, көкіректе жалынға,
Айналды да, сен камалдың торында.
Құрсау тірлік, айлар ағып, жыл көшсін,
Ой-сананды жетеледі сағымға.

Есің кетіп, жүрегінді дерт алып,
Күллі дүние танытпады оң қалып.
Құба талдай бұлғақтаған жігіт ең,
Күннен-күнге бара жаттың қартайып.

Енді міне, таң жұлдызың сөнерде,
Мәрттігінді таныттың-ау, сен елге.
“Есірткіден есіңді жи, езілме!..”
Ұраның бұл жаңсақ басқан өренге.

Беу, Арман-ай,
Қапы кеткен қарғам-ай,
Құрдымға да құлап тұрған андамай,
Есірткімен күресуге ант еттің,
Орта жолда ерің ауып қалмағай.
Енді саған қуат берсін, Аллам-ай,
Енді саған қуат берсін, Аллам-ай!

ЖАСАЙ БЕР, ЖАЙНА

мерекелік арнау

Мереке келді,
Шаттықтың ғана тарт күйін,
Ән айтқың келсе,
Қуаныш әнін айт, күнім.
Жасарып дүние ұмытып кетті
Қарттығын,
Көктеммен келген
Сегізінші март бүгін!

Нұрлы таң атты,
Шуағын төгіп келді күн.
Бақытың қолда,
Қолыңда сенің теңдігің.
Өзіңсін бәрі: дәрігер, ұстаз, қайраткер
Тәуелсіз елдің сүйіктісі де
Сен бүгін!..

Жеткізбес шегі
Айтылар саған тілектің.
Сен жүрген жерге
Келеді менің гүл еккім.

Үйдің де сәні, түздің де сәні –
Өзіңсін,
Сен тіпті мынау үлкен әлемге
Тірексің!

Тірілткен қайта
Суалып қалған бұлақты,
Қуарып қалған
Ақ қайың менен құрақты.
Сырлы да жырлы,
Сазды да назды, шуақты,
Жасай бер, жайна,
Аяулым, көктем сияқты.

ҚОШ АЙТТЫ ҚАРА ӨЛЕҢНІҢ ЖАУЫНГЕРІ

*(Ақын Есенғали Бөкенбаевты соңғы сапарға
шығарып саларда оқылған өлең)*

Ақын өлді, әлеумет, қайғың бүгін,
Бұлт жапқандай нұрланған айдың жүзін,
Оралмайды ортаңа Бөкенбаев,
Жырларымен көтерген нардың жүгін.

Арқалы еді, шабыты дауылды еді,
Өздеріңмен бір жасап, дәуірледі.
Токтады сексендегі сері жүрек,
Қош айтты қара өлеңнің жауынгері.

Көкірегінде әрдайым шалқыды өлең,
Өлең сөздің көтерді нарқын ерен.
Қаламынан алпыс жыл саулаған жыр
Енді жолдас болады халқыменен.

Ұғынды ол өмірді байыбы жоқ,
Перзент болды халқына қайыры көп.
Өзі өлсе де, рухы жасай бермек,
Алаштың Есенғали шайыры боп...

23.02.2002.

ЕСКЕ АЛДЫҚ

Інім Өмірдің рухына

Фәниге мынау ақ берен ұл боп еніп ең,
Есті тентек-ау, шаңырағыңа көрік ең.
Жастай дерт шалып жаздырмаса да еңсенді,
Күресуменен қиын күндерді жеңіп ең.

Күйбең тірліктің қам-қаракетін үйреніп,
Жиырма бесінде қуантып едің үйленіп.
Қатыгез ажал қапысын тауып бір күні,
Кете бардың-ау, тырнағына оның түйреліп.

150

Қайғынды жұтып біз қалып едік артыңда,
Өлмеген жанға нәсібін Тәңір тартуда,
Өзің кеткелі он бес жыл болды, Өміржан,
Жүректе қалдың жиырма бестегі қалпыңда.

Кесапат келсе, жұлдызы сөніп, тынбас кім?..
Ізетін көрдің аға-іні, апа, құрдастың.
Өкінішіміз – артыңда ізің қалмады,
Бір үйі болып отыра алмадың Мынжастың.

Екі дүниеде арымас лейді баталы ер,
Мойында біздің бар болса парыз өтелер.
Өзіңді еске алдық, садақа беріп, дұға оқып,
Рухыңменен біздерді жебеп жата гөр!

Шілде. 1996.ж.

АПА

Айша Оңайбекқызының рухына

Барушы ек ылғи Сізді іздеп,
Көрмесек ұзақ сағынып.
Қарсы алар кім бар өзің боп,
Өзіңдей бізден жай ұғып.

Шамшырақ сынды шалғайдан,
Шақырар енді кім бізді?
Кемедей қалдың қайранда...
Сонда да көңіл іздейді.

Жамылдың торқа топырақ,
Дамылдап, жайлы жат енді.
Ұрпағың жайды жапырақ,
Аналық парызың өтелді.

Таукымет талай көтердің,
Ұрпақтың қамын арқалап,
Есіміңді, Апа, өтерміз,
Дұғаға қосып, қайталап...

23.04.2005.

САҒЫНҒАН ШЫҒАР...

Жағада тұрмыз екеуміз ғана...

Теңіздей мына тербеліп

жатты қос сезім.

Ғашықтар жырын шертеді жаға,

Шертеді теңіз, толқынмен

толғап көк төрін.

Аспанда біздің сырымызға ортақ,

Ай аунап бара жатқан-ды,

Қараада* тұрды мүлгіп бір сол шақ,

Махаббатқа орап жастарды.

Жұлдыздар тұрды жымыңдап көктен,

Шашылған мың сан моншақтай.

Жағалау сол бір қымбат ед неткен,

Есімнен кетпес сол шақтай.

Көп болды, сәулем, жағаға сол бір

Бармадық қайта жаяулап.

Бұл күнде біздің жанарда мол жыр

Біргеміз мәңгі, көңіл шат.

03.08.1974.

*Қараада - Каспий теңізіндегі арал

ЖАНАРЫҢ СЕҢІҢ

Аяулым, неге қарайсың кейде назданып,
Қараймын мен де ұққандай сырлы сазды анық.
Жанарыңдағы жарқылдың арғы жағында,
Жатыр ма маған айта алмай жүрген сөз жаныш?!

Жанарыңдағы жарқ еткен жалғыз ұшқынмен,
Көктемге шөлдеп, қытымыр қаңтар, қыс күлген.
Жанарың бойды жалынша шарпып кеткенде,
Қиқулап құстар өтеді менің үстімнен.

Жанарың сенің ерітер мұзды ақпанда,
Жаһанды тегіс нұрына малған ақ таң ба?
Жанарың сенің жанымды нұрға бөлейді,
Балаймын оны жүректе тұнған дастанға.

Жанарың сенің жаралған таңғы шықтардан,
Тағы да, міне, гүлдерге қонып шықты алдан.
Әрдайым менің алдымнан күліп қарсы алып,
Үнімнен менің жанарыңа іңкәр ұқшы арман.

11.01.1975.

153

АНАМА

Сүйенішім, асқар тауым, тірегім,
Мен сенің ылғи саулығыңды тілеп жүремін.
Шаңырағымда сен отырсаң қарайып,
Қуаныштан мен күлемін.

Шуак сепкен күнімсің, ана, көктегі,
Байлығым сенсің, бақытым да, көктемім.
Азамат боп қосылғанша мен қатарға,
Өткердің бастан өмірдің қилы өткелін.

Ак сүт беріп, мәпеледің, тербеттің,
Мен үшін сен не көрмедің, келбеттім.
Сенің дархан шуағыңнан нәр алып,
Мейрімі мол құшағыңда ержеттім.

154

О... анашым, асқар тауым, тірегім,
Мен сенің ылғи саулығыңды тілеп жүремін.
Сенің шексіз парызыңды өтеуге,
Еңбек етіп, тер төгеді “жүрегің”.

04.04.1974 ж.

* * *

Ақ түтекті ақпанда,
Көктемнің боп барайын.
Жолсыз жерде сасқанда,
Өткелің боп қалайын.

Ана, сенің жолыңа,
Шашылайын гүл болып.
Қараңғыда адассан,
Асығайын күн болып...

17.02.1974 ж.

САҒЫНДЫМ

Ғашық боп жүрген кезімді,
Бұлақтай мөлдір сезімді,
Он сегіздегі өзімді,
Есіме алдым, сағындым.

Сүйем деп саған хат жазған,
Жыр арнап, сырды ақтарған,
Кездесу үшін көп барған,
Шағымды, сәулем, сағындым.

Мандайдан сипай білетін,
Шын жүрегімен сүйетін,
Ана деген ардақты,
Дара ұғымды сағындым.

02.08.1975.

АРМАНЫМ

Тыншытпай мені шақырып алға арман мың,
Келеді кейде бұлттармен бірге самғағым.
Талай түнді кірпік ілмей өткізіп,
Армандарымның біріне бірін жалғадым.

Кусам да қанша құмарым саған қанбаған,
Арманым, әлде сағым ба едің алдаған?
Өтсе де жылдар сол қалпыңнан танбайсың,
Гүлімбісің сен жүректе көктеп, солмаған.

Арманым, егер сен қалсаң жолда таусылып,
Өмірім тоқтап қалғандай болар, тән суып.
Ғұмыр бойы сені іздеумен-ақ өтейін,
Асулы белде алдымнан қарсы алшы, үміт!

18.03.1972 жс.

КӨП КҮТТІМ СӘУЛЕМ

Сағыныштан атқандай үміт таңы,
Келер-ау деп, көп күттім, күліп тағы,
Бірақ та сен келмедің, білмедің бе?
Мен өзіңсіз бір тұтқын құлыптағы.

Сенсіз менің таңдарым атпайтындай,
Атпайтындай, күндерім батпайтындай,
Асау көңіл сен жаққа алып ұшты,
Жүрегім де сені іздеп соқты-ай тынбай.

Күтем күздің ақ арай кештерінде.
Таудан самал сен болып ескенінде.
Жұлдыздармен сырласып сені күттім,
Айлы аспаннан ақша бұлт көшкенінде.

Күттім сені, сәулелі таңдарымнан,
Нұрлы алауға малынған бар маңымнан.
Сонадайдан қол бұлғап шақыратын
Шағадамның ақшамғы шамдарынан.

Жанымды тербей алмай бұлбұл әні,
Еркем-ау, сені күтіп жүрмін әлі.
Үмітімді үзбедім келер күннен,
Мен үшін тек сен ғана өмір сәні

СОЛДАТ ЕСКЕРТКІШІ

Мәңгі алау!..
Тас мүсін, тыныштық,
Таңғы арай,
Гүл алаң, күміс шық.
Ержүрек солдатқа ескерткіш,
Жүрекке тым ыстық.

Ей, адам!
Сұм соғыс қалды артта,
Басыңды и,
Кел мына солдатқа,
Бақыт пен бостандық жолында,
От кешкен боздаққа.

158

Адамдар,
Шаттықтан паң күліп,
Жеріміз жатқанда жаңғырып,
Ұмытпа, кеудесін оққа ашқан,
Солдатты әлемді таң қылып.

Мәңгі алау!..
Мүлгіген тыныштық.
Көп адам тек үнсіз тұрыстық.
Отан ұлына ескерткіш,
Жүрекке тым ыстық!..

7.05.1974 жыл.

ӘКЕМЕ

Биігіне шығам деп сен жетпеген мұраттың,
Жауабын да берем деп сен таппаған сұрақтың,
Мен өзіңнен бөлініп ұшып кеттім ұяңнан,
Жетегіне еріп ап арман атты пырақтың.

Бейнетті көп көрдің сен, қызыққа да тоймадың.
Әке, сені тезірек қуантсам деп ойладым.

Сол мақсатпен тыншымай ержетуге асығып,
Балалықтың базарын тым ертелеу тойладым.

Асыл әнін өмірдің жаңа тербей бастадым,
Іздеуменен келемін арманымның асқарын.
Ақылшым-ау, жанымда өзің болсаң әрдайым,
Бәлкім биік болар ед мұнан дағы аспаным?

Саған арнап мен әлі жыр жолдарын жазбадым,
Қуанту ед өзінді ең алғашқы арманым.

Місе тұтпай енді оны, көтерсем деп жүрмін мен,
Өміріңнің, о, әке, саған артар салмағын.

14.02.1976.

159

САҒЫНДЫҢ БА, АНАШЫМ?

Ұзақ күнге мені ойлап,
жолыма карап,
Көрінген адамды
ұлыңа балап.
Сағындың ба, ана?

“Кешікті ғой күнім,
келмеді-ау- деп-бүгін”,
Сездірмей ешкімге
көңіліңнің күзін,
Сабылдың ба, ана?

160

Көлдей күткен қазын,
Бар қызығын, жазын,
Жүрегінмен тербеп
сағыныштың сазын,
Мұңайдың ба, ана?

Аңсап сені, анам,
құс боп ұшар балаң,
Қайда жүрсем де,
мен өзінді табам,
Құс боп ұшып барам!

08.03.1975.

ҚЫЗ СЫРЫ

(МОНОЛОГ)

Сезімнің нәзік шегін

алғаш сен шерте келдің,

Алаңсыз жүрген қызды

ғашық қып өртеп едің.

Қуанған шақтарымда

ойымда сен тұрушы ең.

Бұлбұл боп бақтарыма

әнінді қондырушы ең.

Жүрекке шок түсірдің,

ал өзін сезбедің де,

Барушы ем кездесем деп,

сен жүрген жерге күнде.

Алдынан терезеңнің

күлімдеп өттім талай,

Бірақ сен қыз тілегін

ұқпадың, мұның қалай?

МЕН СЕНІ ІЗДЕДІМ

Ағарып таң атқанда,
Ақ саумал леппен
тыныстап ауылым жатқанда,
Таласып таңмен
поездар шеру тартқанда
Мен сені іздедім.

Күн қонақтағанда шатқалға,
Көк Каспий мүлгіп,
тұнжыр бір ойға батқанда,
Ауыл үйлері
біртіндеп шамын жаққанда
Мен сені іздедім.

Тереземнен күміс Ай
күлім қаққанда,
Көк зеңгір аспан
жұлдыздан алқа таққанда,
Мұңайып жаным,
жалғыз қалған шақтарда
Мен сені іздедім...

17.07.1976.

163

ТАУ ЭЛЕГИЯСЫ

(Түрікмен ақыны Ревшен Тагановтан)

Тау койнауын сүзіп шықты аңшылар,
Қалмады тыс жетер жері көліктің.
Бұла бұлақ жылап ақты тамшылап,
Жоктауынан жетім қалған еліктің.

Оқ-дәрі иісінен қолқасын қапқан,
Жасаурайды шатқалдардың жанары,
Аңшылар оғынан қисапсыз атқан,
Шүрк-шүрк тесік қырқалардың қабағы.

Қарбыздың дәніндей жылтыр құз-шоқы,
Жасырып тұр аршалардың бауларын.
Аңшылардың тайқып кеткен көп оғын,
Көкірегінде көтеріп тұр тауларың...

АҚЫН ЖҮРЕГІ

(Ревшен Тағановтан)

Қандай ма, нәзік ед ақын жүрегі,
Қаймақтай жұп-жұқа дірілдеп тұнған.
Сұлулық бағынан тауып тірегін,
Жүрекке жол табар кем емес нұрдан.

Жүректердің қымбатынан жаралған,
Бұлақтардың бастауынан жаралған,
Кітаптардың сөзбасынан жаралған,
Ақын жүрек тұрар нәзік қалпында.

22.12.1977.

165

КУМИС ҰШҚЫНДАР

(Түрікмен ақыны Назлы Тувакклычевтан)

Қою түн мүлгіген бейуақыт мезгіл,
Алыстан жанды от, жауын ап көздің.
Найзағай ма бұл, әлде жасын ба?
Бар дүние көз тікті мынау тосынға.

Самал жел ауысып момақан күйге,
Жапырақ тыныпты, мезі боп биге.
Қас қакпай сан жұлдыз қарай қалыпты,
Дегендей “қараңыз жаңа алыпты”.

166

Құштарлық қоймады, мен таяп бардым,
Бір қыз тұр от ұстап, анық аңғардым.
Қолғапты қолымен болат “көсеулі”.
Ұшқынын ұшырып темір кеседі.

Күлімдеп қарады ол, кеп ем жасқана,
“Кел көрсен- деді қыз - сыр бар маскада”.
“О, ару отпенен тапқан жарасым,
Сәт сайын өзіңе баурап барасың”.

Жұмысын жалғады, қолында от ойнап,
Жылан тіл жалынға салдырып ойнақ.
Жүзінде пердесі, қолында қолғап,
Ару тұр отпенен өрнек оюлап.

Темірді иіп ап, ұшын қосады,
Жанған от мыңдаған ұшқын жасады.
Көңіліме, ұшқындар ұшып аспанға-ай,
Жұлдыз боп әлемге нұрын шашқандай

22. 12. 1977 жыл.

ТҮСІМДЕ КӨРДІМ СЕНІ

(Түрікмен ақыны Емрели Туваковтан)

Өткен түні өзіңді көріп шықтым түсімде,
Айнымаған сол қалпы сендік сымбат, мүсін де.
Сол күйінен тіпті де өзгермепті-ау ажарың,
Көңілің көктем, жаның-жаз, тарқамаған
базарың.

Ұзап кеткен керуендей жастық кетті, күн өтті,
“Қабыл алшы - дедім мен – сен деп
соққан жүректі”.

Бас шайқадың, наз күлкіңмен (мен бір кезде
жыр қылған)

Қырау шалған самайыма қырын қарап
тұрдың да.

“Ренжіме, – дедің маған, жұбауратып
күлкіңмен,
Жас дәуренің кеткеннен соң, сүю сені
мүмкін бе?”

Кескінінде күз бедері, қоштасқан соң
көктемін,
Білу керек ғашық болар жалын шағын
өткенін”.

Осылай деп, кете бардың қайырылмастан
аяулым,
Жалғыз қалдым отырып, жүрегімде қаяу мұң.
...Түсімде сен сүймедің кәрі ме деп еріккен,
Қап, ендеше жас шақта сүймегенің неліктен?!

22.12.1977.

ЖҮРЕГІМ ЖЫР АҢСАҒАН

Бұла жүрек бұрқасын көп іздейсің,
Бір толқып, бір басылған теңіздейсің.
Арманымның қиырын қуып келем,
Беу, тентегім, мұнша сен нені іздейсің?

Іздейсің бе сен әлде шабыт селін,
Қалайсың ба пырақтың ақтан керін?
Бәлкім тәтті ән- күйге құштар болып,
Ұнаттың ба сұлудың бұраң белін?..

Сезімімнің тербеген сая бағын,
Келе ме әлде қалқаны аялағың.
Ондай сәтте тартынба, сұранамын,
Алауынды жүрегім аямағын.

170

Іздеуменен жүрсің бе, толқып көптен,
Сағынышты, думанды күндерді өткен.
Ол күндерім бөлініп қала берді,
Қарай-қарай артыма қимай кеткем.

Мен оны, балаң шақты – ару көктем,
Қимасам да ініме сыйлай кеткем.
Аңсадың ба сол шақтың асау әнін,
Жүрегім-ау, кеудеме сыймай неткең?

Әлде менің кеудемнен жыр аққан сәт,
Жырлағанда арықта бұлақ та ән сап,
Бойымдағы ұшқынды місе тұтпай,
Туладың ба отты жыр-шырақты аңсап.

Токта, мені жайласын сыршыл ағын,
Аспанымнан төксін бір күн шуағын.
Сонда сенің, жүрегім, отынды алып,
Алдағы ізгі күндерге құлшынайын.

Құлшынайын бір сәт те тыншымайын,
Мен өзімнен ақжарма жыр сұрайын.
Сенің өр толқыныңнан қуат алып,
Бағымды қырандарша бір сынайын.

25.12.1977.

АҒАҒА

Төлеген Тәжібаевқа

Ауылда өткен тойларға,
Өзіңмен барсам, кезім кеп.
Аға, сен маған ондайда,
Сөз айтатын ең әзілдеп:

“Бәйгеге қосам өзінді,
Жал-құйрығыңды түйіп бір.
Қияға салып көзінді,
Ойыңа жырды құйып тұр”.

172

Додасын жырдың еске алып,
Сөзіңе кейде ойланам,
Қалмаспын деймін бос қалып,
Күтіп тұрғанда айналам.

Берілмен, аға, жалғанға,
Үмітіңді тек өшірме.
Кемедей қалсам қайранда,
Ініңді сонда кешірме.

Кешірмес туған далам да,
Шығарған талай дүлдүлін.
Батасын берді анам да,
Көтерсін деді-ау жыр жүгін.

Қағайын қанат қиядан,
Аға, сен маған сенші тек.
Өмірден бәрін сұраман,
Жыр алсам болды еншілеп...

15.05.1975 жыл.

ЭЛЕГИЯ

*(Қазақ радиосының дикторы, аяулы досым
Панақұл Лұқпановты еске алғанда)*

Белгісі ғой деп қызыққа толы шақтардың,
Бүктеуін ашам мен сенен қалған хаттардың.
Окимын дағы, әттең-ай деймін толғанып,
Хатпенен маған қаншама сырды ақтардың?

Ауасын жұтып арайлап атқан ақ таңның,
Шуылын тыңдап көктемедегі бақтардың,
Жүргендейсің сен кемел ойлармен тыныстап,
Санамда менің сол қалпыңда сақталдың.

Өтуде жылдар айлармен ұзын көш құрып,
Күйбеңмен жүрміз ертелі күнді кеш қылып,
Мен әлі досым, эфирге құлак тосамын,
Қалатындай-ақ мақпалдай үнің естіліп.

Жүрекке кейде алуан да алуан сезім кеп,
Суретінді алам, төріме қойған көзің деп.
Оңаша оймен қауышып жалғыз отырам,
Қиялым менің қиянда жүрер сені іздеп...

06.20.1979.

ҚАРТ АҚЫННЫҢ СӨЗІ

Намысқа бағып бел буған,
Тең көрген сөзді алтынга,
Ұланым бар жыр қуған,
Айбыным бар деп артымда.

Мақтаныш ғып жүр едім,
Ақ сапар еді тілегім.
Өлеңдеріңді оқып ап,
Туғандай қайта түледім.

Төзімін қайрап-жаныған,
Жыр жүгін тартар алысқа.
Ақтарылатын ағынан
Талмайтын ұзақ шабысқа.

Өр ақын деуші ем мен сені,
Ғайбат сөз біреу айтты деп,
Біреуден сағым қайтты деп,
Түсірдің неге еңсені?

Тірлікте бәрі кезігер,
Өмірді деме кұр елес.
Жамандық бар ғой безінер,
Жақсылығың да тұл емес.

Өсек-ғайбатты елеме,
Жырынды жалға, тартынба.
Парықсыз сөздер ере ме,
Қалады бір күн артында!

Өмірдің сырлы күйін ұк,
Қалмасын жырың тыйылып.
Арғымақ аттай алшаң бас,
Күншілдер өлсін күйініп...

22.12.1979.

СӘТТИ БОЛСЫН ҚАДАМЫҢ

(Ұлым мектепке барғанда)

Оқушының қосылып қатарына,
Шықтың бүгін білімнің сапарына,
Үйден сені жетелеп алып келем,
Тигізісін деп пайдасын Отанына.

Отан атты анаң бар аялаған,
Перзентінен қамқорлық аямаған.
Өскен елі, Отаны болмаса егер,
Жапырағын өрбітіп, жая ма адам?!

Қарашы, эне, өзіндей бүлдіршін көп,
Бақытты елде осынау кім күрсінбек?
Мектеп ұяң құшағын ашты бүгін,
Білім кенін зердеге тұндырсын деп.

Ару күннің малынған арайына,
Көзінді тік білімнің сарайына.
Алтын ұяң, қастерлі мектебің бұл,
Білім берген өреннің талайына.

Мейірім мен нұр тұнған жанарына,
Жап-жас ұстаз бастамақ сабағына.
Қайта-қайта қоңырау сыңғырлады,
Тілегендей сәт сапар қадамыңа.

01.09.1983.

ТУҒАН ЖЕРГЕ

Көгінде қалқып бұлт аунар,
Әкемді көрген боз таулар.
Іздерім қалған баба-қыр,
Каспийден атқан нұр таңдар.

Шағала көңілім өспелі,
Қосымды жидым көшкелі.
Кіндік қаным тамған жер,
Өзіңнен кеттім, кеш мені.

Биіктерім боп анталап,
Сапарға тартты нар талап.
Шабытын жүрек шакпақ қып,
Қиянда күшін байқамақ.

Лаулатып отын жігердін,
Сен жаққа көзді тігермін.
Еске алып кайран, туған жер,
Сағынып, аңсап жүрермін.

Тамыз, 1985 жыл.

САПАР АЛДЫНДА

*Түрікмен елінде қазақ тілінде
шығатын “Жұмысшы” газетінің
қызметкерлеріне*

Бас қосулармен, бұл өмір,
қоштасулардан құралған,
Маңғыстау болып қол бұлғап,
шақырды мені бір арман.

Жаңғакта жүріп жыр аулап,
өлеңнен өрім өріп ем,
Мұнайлы елі –Маңғыстау
шығарар ма екен құмардан?!

Көргендей бүгін, қараймын
қия алмай жүрген далама,
Туған жер, мені жетесіз,
сабырсыз ұлға санама.

Сәттілік тілеп сапарда,
тілеулес болып жата гөр,
Өлеңнен басқа ем қонбас
қияли болған балаңа.

Қия алмай тағы барамын
қаламдас, бауыр, достарды,
“Жұмысшының” бүгінгі көркі -
қаламы жүйрік жастарды.

Қоштаспадым олармен
кездесіп тұру жазсын деп,
Есімдерін қайталап,
қайталағандай жақсы әнді.

Еске алып мені жүріңдер,
тілеулестерім, ағайын,
“Қара алтынды” өлкеде
өлеңнен отау соғайын.

Маңғыстау жері қашаннан
шайырлар елі атанған,
Мың шырақ жанған өлкеге
бір шырақ болып барайын...

17.08.1985.

САҒЫНЫШ

Ақын Дүйсенбек Қанатбаевқа

Теңіз де өксіді,
Менің кеудем де...
Жағада сол күні,
Сартап сағыныш сезім боп көлкіді.
Жылаған жүректі жұбата алмады
Каспийдің құшағы,
Ақ білек толқыны.

Іргеде көк шаһар,
Таныс бақ,
Жалаулы жастықтың көшесі,
Бүгінде
Басқаша тыныстап,
дутардың сазына буынып,
Шиырылған көк шайлы кесесі.
Бұрынғы нұрлы аспан,
Кіреуке мұң басқан,
Қаланың қауқылы көбейген
Кеткендей бұрыннан есесі...

Ләйлі тал сыңсиды
Жапырақ шаштары
Мойныма оралып,
Қимастай қиылып,
Қарайды ақ қайың кадалып.
Өмірдің қат-қабат жолында
Қалмасам жоғалып,
Красноводск,
өзіңе соғамын ол анық.
Сол күні өксіген көңілмен,
Таныс та, алыс та жағада,
Жоғалған жастықтың елесін
Екшедім санада.
Өйткені, көп жылдар
Жүйткіпті арада.
Ал сен ше, бардың ба?
Сол бір жағаға,
Жан-аға...

5. 10.2006 жыл.

АТАМЕКЕН

“Шіркін өмір болмағандай бір күнгі,
Дәм жазбады-ау көруге атажұртымды”.
Осылайша әкем кейде мұңданып:
“Туған жерім- Форт- Шевченко”- дейтін-ді.

Балалық-ай көңілменен құлаған,
Аңтарылып қарайтынбыз біз оған.
Сезбедік қой сағынышты сарғайтқан,
Ұқпадық та жан-жүрегін жылаған.

Зейнетіңнен бейнетінді көп көрген,
Жарты жасын жат өлкеде өткерген.
Менің әкем көп боздақтың бірі еді
Туған жерге аяқ жетпей, шетте өлген.

... Маңдайыма жазсын, мейлі, қиын сын,
Баба рухы бойға күш боп жиылсын.
Менің енді сұрайтыным тәңірден –
Атамекен топырағы бұйырсын!

ӘКЕ БЕЙІТІ БАСЫНДАҒЫ ТОЛҒАНЫС

I

Қиналғанда рухымен жебеген,
Сыналғанда қолтығымнан демеген,
Әке, сенің бейітіңе кеп тұрмыз
Ұл-қыздарың, келіндерің, немерең.

Келіп тұрмыз, ұзақ- ұзақ жол кешіп,
Болады деп алғы күнде хал нешік.
Көптен кейін бейітіңді көргенде
Жок тапқандай көңіліміз қалды өсіп.

Әке, саған келіп тұрмыз алыстан,
Сенің кіндік қаның тамған қоныстан.
Нәубет жылдар бытыраған қазақтың
Ұрпағы біз, Маңғыстауда тоғысқан.

Өзіңе айтар нала-мұңым көп менің,
Кештің талай шырғалаңның өткелін.
Қуғын көрдің, бейнет көрдің, жок көрдің
Бәрін жеңдің, туған жерге жетпедің.

Өзің болып жеттік атамекенге,
Кім-кімің де санай алмас бөтенге.

Сонау заман өзің жаққан ошақта
Лауласа от, оның кемдік етер ме?!

Қайран әке, құзыретіне өктемнің,
Бірі өзің ең басын имей өткеннің,
Тәбәрік ғып Маңғыстаудай жеріңнің
Топырағын бейітіңе ап келдім.

II

Әке, ертең Маңғыстауға қайтамыз,
Қош болыңыз, бақилық қой ортаңыз,
Жиі-жиі келе алмаспыз басыңа
Енді алыстан “тие берсін” айтамыз.

Қара жолда айнымай бір нүктеден,
Асығамыз, ісіміз көп бітпеген.
Әке, өзің рухыңмен жар болып,
Қағып тұршы кесапатты күтпеген.

Басыңа кеп, құдай өзі жеткеріп,
Саған деген бір парызды өткеріп,
Біздің көңіл соған дағы хош болды
Өзің жайлы айтылғанда естелік.

...Сонау жылдар оталдың да көктедің,
Кештің бастан ызғарын да өкпегін.
Тауқыметтің бәрін көріп бірақ та
Көре алмадың тәуелсіздік жеткенін.

Көре алмадың ұл-қызыңның өскенін,
Өзің айтқан атажұртқа көшкенін,
Кіндік қаның тамған жерден сен жаққа
Сағыныштың самалындай ескенін.

Уақыт сырғып, жатыр бәрі алмасып,
Тірлік барда, алдымызда бар нәсіп,
Әке, өмірің ұрпақтарың арқылы
Болашаққа бара жатыр жалғасып...

186

III

Әке, сенің
Бейітіңнің басына,
Келіп, маңдай тіреп құлпытасыңа,
Кетерімде тұрдым іштей егіліп,
Өзіме-өзім қайрат бердім
– “Жасыма!”

Қасиетті Маңғыстауда туылып,
Жөн-жосықсыз жат өлкеге қуылып,

Ғұмыр бойы ащы терге жуынып
Жүрсен дағы
Көрмеп едің ешқашан
Атажұрттан суынып.

Енді міне,
Татар дәмің таусылып,
Жүрек тоқтап қалған кезде
Тән суып,
Жат топырақ
Жатыр сені қаусырып...

Кіндік қаның тамған
Сол бір өлкеде,
Ұлдарың жүр
Биік намыс, өр кеуде.
Сен деп келді,
Енді елге қайтады
Үміт артып ертеңге.

...Өмір заңы
Суша уақыт жатса ағып,
Ғұмыр өтіп,
Екіншісі басталып,
Арман бар ма, кетсең мәңгі ұйқыға
Өз жұртыңның топырағын жастанып...

ШЕКАРАДА

Арғы бетте түрікпен тұр,
Бергі бетте қазақ тұр,
Ары өту де бері өту –
Таусылмайтын азап бір...
Ей, тағдырым, не дейін
Осылайша мазақ қыл.

Арғы бетте – ауылым,
Бала дәурен сағымы.
Қалып қойған бауырым,
Әке-шеше қауымы.

Бергі бетте – Отаным,
Жері жеті атаның,
Өз аспаным, өз далам
Шын шаттыққа батамын.

Арғы бетте түрікпен тұр,
Бергі бетте қазақ тұр.
Барайыншы бауырға
Көрейінші азап бір.

Ей, тағдырым, не дейін
Мазақ қылсаң, мазақ қыл.
Әкіреңдеген немеден
Тек тезірек азат қыл!

ОРАЛҒАН

Оралман деме,
оралман емес, оралған,
Өзіндей ол да
Қазақ қанынан жаралған.
Саумал самалдан,
қымыран қырдан нәр алған.
Тағдыры тайқып,
Басы ауған жаққа жол алған.

Оралман деме,
оралман емес, оралған,
Нәубетте сонау
дүниеге тегіс таралған.
Арпалыспенен,
қантөгіспенен
күн кешіп,
Үш миллионы
өлген, жіткен, жоғалған.

Оралман деме,
оралман емес, оралған,
Ата-баба... мінәжатымен оянған.
Дұшпаныңды да,
қыспағыңды да жоя алған.

Оралман деме,
оралман емес, оралған,
Қазақстанда
тоғысты бүгін сан арман.
Қаласаң дағы,
қаламасаң да күні ертең
Алады орын араңнан.

Оралман деме,
оралман емес, оралған,
Шаттықтың лебі
шалқысын бозаң далаңнан,
жеріне өт де,
еліңе жет де сен оған
Тәуелсіздікпен жаңарған!

“Бәрі де өтер-кетер, ұмытылар”,
Деп жүргенде фәниде кім ұтылар?
Ал қазір өн бойында тұтасқан бір
Кикілжін, күйбең тірлік уыты бар.

Уақыт өте өткеннен елес қалар,
Пендешілік алдағын кім ескерер.
Адалдығың, кісіге жақсылығың
Еске түссе көңілде нұр ұшқындар.

Өкіндірер ақылсыз, жаңсақ қадам,
Сеніміңе жылан боп кірген адам,
Қардай ақ пейілді таптағандар,
Түсінбеген ісінді өңкей надан.

Бір күнгідей болмайды өтер бәрі,
Дәм таусылса, кетер жас, кетер кәрі,
Жиған дүние, ішкен ас жолдас болмас
Тірліктегі сыйластық – өмір мәні.

Бекежандық жасадың, аға, маған,
Қой терісін жамылған қорқау сынды,
Көр кеудеңмен мың сайтан балалаған,
Қызғанышпен ұлыдың, не іс тынды?

Қылығыңмен сыртымнан салдың “пышақ”,
Төмен тарттың, мен болсам асқақтадым.
Жаным сүймес жымысқы қулықты ұсақ
Көрдім талай ондайдың тас қапқаның.

Деме сөзбен ініміз “түрткіледі”
Мені ұғынсаң, мұнан соң абайлайсың.
Кімнің кім екенін де жұрт біледі,
Тиме ақынға, абырой таба алмайсың.

ДОСТЫҚ ТУРАЛЫ

“Шыныменен дос жоқ-ау, дос жоқ менде...”

Мұқағали.

Мұқағали ағадай,
Дос таппадым жігіттен,
Көбі жыра-жықпылда,
Көрінбеді биіктен.
Кездері аз біріккен,
Сөздері көп үріккен,
Ғұмыр бойы келемін
Көкірекке түйіп мен.

Жолдастық пен достықты
Таптым әйел затынан,
Арулармен дос болдым
Сан жігітке татыған,
Көкірегі-асыл ән,
Шабыт алдым отынан.
Оның бірі қорғады
Кей жігітің сатқанда,
Қызғаныштан ит болып,
Маған кесек атқанда.
Ақындық пен серілік
Бас идірмес шақтарда,
Бірі анаша аялап
Иліктірді тоқтамға.

Тентек желі тағдырдың
Қапияда сокқанда
Солар еді білсеңіз,
Қабырғамды жапқан да.

Сыр бөлістім арумен
Арайланған ақ танда,
Қамсау болып сол жетті
Арқыраған ақпанда.

Жігіт “досқа” сыр айттым
Жайды жарты жаһанға.
Енді бірі қарайды
Оқ таба алмай атарға.
Көріскенде өтірік
Қуанған боп қалады,
Қосқысы жоқ шынында
Мені тіпті қатарға...

Осындайдан түңіліп,
Түйілдім сан намыстан.
Түлкі жігіт көп көрдім
Кезікпеді арыстан.
Адал көңіл, өр мінез
Бабалардың мәрттігі
Білуімше осы кез
Аруларға ауысқан.

Жолдас болдым, дос болдым,
Серік болдым қыздарға,
Шуағы бар олардың
Ұрындырмас ызғарға.
Өмірімнің бар күнін
Сарп етсем де жетпейді-ау
Арулардың тигізген
Шапағатын жырлауға!

ӨМІР ДЕГЕНІҢ...

Қаңтар да өтер
Ақ мамығын аунатып,
Ақпан да өтер
Аязбен “шымшып”, жауратып,
Наурыз да келер
Әуеден ақ нұр саулатып,
Сәуір де келер
Даланы бір сәт жайнатып.

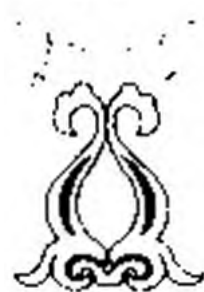
Келер де кетер
Бірімен бірі алмасып,
Осылайша өмір
Жатады екен ғой жалғасып,
Білтелі шамдай
Ғұмырдың өзі шектеулі
Барасың қайда
Жүргенмен қазір алға асып...

Өмір дегенің
Жанның көктеуі, солмағы,
Орны бар болса,
Оңалып қайта толмағы,

Өмір дегенің
Сапардағы көш керуен
Кенеттен бірақ
Токтап қалмаса болғаны.

Өмір дегенің
Қоңыр кешің мен ақ таңың,
Бақыт пен сорың,
Бейнет пен зейнет тапқаның,
Жылап келіп,
Сәулеге есік ашқаның,
Жылап барып,
Есікті қайта жапқаның...

ҚЫРКҮЙЕК

Ақ жаңбыр сіркіреп,
Көк аспан күркіреп
Жатса да,
Кетпейді қыр түлеп.
Мамыра жаз қашты,
Далада – қыркүйек.

Сал самал аңқылдап,
Қарғалар қарқылдап,
Таң атса-ақ, қоңыр кеш,
Жетеді алқымдап.

Су суып ақ таңнан,
Жасыл бақ шоқтанған,
Жидектің шырыны сорғалап,
Қайысқан дастархан.

Сары ала қырат-бел,
Кейде жаз,
Кейде күз сияқты.

Құбылма,
Ауа жоқ тұрақты.
Түн-ызғар,
Талтүс шуақты.

Құс қайтып дүркіреп,
Таң атар нұр күреп,
Мен туған ай осы –
Сары алтын қыркүйек!

ТОН

(Әкені еске алу)

Әке, сенің сенсең, сары тоныңды,
Жамыламын, маған шап-шак қонымды,
Отырамын құзға қонған қырандай
Танығандай оңым менен солымды.

Тану қайда, сөндім талай жана сап,
Жетпей қалып пайым менен парасат.

Оқуы мен тоқуы көп ұлыңның
Кей деңгейі әке, сенен аласа-ақ.

Сыршылдықтан мұңға оранды таңдарым,
Жыршылдықтан ауа қапты қармағым,
Шыншылдықтан есе кетіп қуларға
Талай рет жарды соқты маңдайым.

Аямастан артты өмір салмағын,
Шүкіршілік, бармақ тістеп қалмадым,
Біткенінше мына бес күн жалғаның
Рухыңмен сүйеп, деме ардағым.

Айта берсем өмір жайлы көп өлең,
Өзің болсаң талай сырды төгер ем,
Әке, сенің исің сіңген тоныңа
Оранады немерең мен шөберең.

Шаңырағымда өзім жаққан отымның,
Шуағымен нұрлы таңдар атырдым,
Төсенгенім анам басқан текемет,
Тон жамылып, өзіңе ұқсап отырмын.

БІР ӨЗІҢЕ АРНАЛҒАН

Деңгейінен биік тұрар пенденің,
Басын шатып-бұтпайтындай әр ненің,
Қашық қылар менмен сөзін өзгенің
Жазылмаған бір өлеңім бар менің.

Сөз саптауы басқа жырдан өзгеше,
Тамыр дәрідей жүректерді емдесе,
Үлбіреген лала гүлге меңзесе
Сенерсіңіз – мына өлең сол десе.

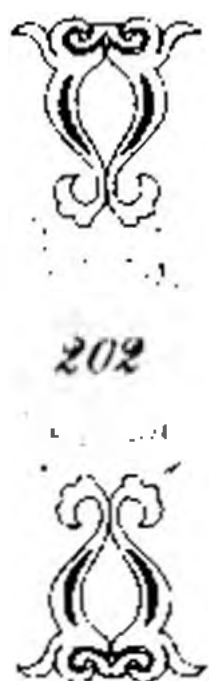
Әрбір сөзі оның мүлде басқаша,
Кінә қойың, сыр пернесін қақпаса,
Құлдырандап бұлақтайын ақпаса,
Сұлулықты бір өлшеммен шақтаса.

Оның үтір, нүктесі де ерекше,
Құшақтарға гүл толтырар керексе,
Аңтарылып қалар көркем дүние
Көшесімен бұлттай қалқып ол өтсе.

Иә, солай бір өлеңім бар дедім,
Сонда менің сезімім де, әл-демім,
Тәңір ием, қаламыма қуат бер
Оны жазбай, таусылмасын дәрменім

Бастау алып мендегі аппақ арманнан
Мөлдіреген махаббатқа айналған,
Жаным менің, жүрек жарды бұл өлең
Білесің бе, бір өзіңе арналған.

БІЗ ЕКЕУМІЗ

Жұмабибіге

Бөлемедім үлде менен бұлдеге,
Уақыт өте ширай түсті гүл денең,
Екі шалдың еркесі едік екеуміз
Тәңір ием көзін салды бізге де.

Ақ отаудың өзім жақтым шырағын,
Ал сен оның гүлге орадың шырайын,
Моншақтайын кестеледік жылдарды
Біз дегенде сәтін салды құдайым.

Шатырадай мөлдірейді аспаным,
Өзің барда мен қиыннан қашпадым,
Маған төнген кесапаттың барлығын
Періштем-ау, өзің серпіп тастадың.

Өткінші өмір батырға да, сақиға,
Мың күнгі ұжмақ бір күніме тати ма?!
Екі дүниеде ризамын мен егер
Осылайша ғұмыр кешсем бақида.

* * *

Қос тұлымың көзді арбап,
Жүрген кезден білемін
Қызғалдақтай бүр жарған
Уылжиды гүл ернің.
Мойыл көзбен аймалап,
Жүрегіңмен сүйгендей
Ақ толқындай асықты
Мойыныма білегің.

Діріл қактың қолымда
Қолға түскен еліктей,
Қос анарың тепкілеп
Көкірегің – көріктей.
Шырмауында сезімнің
Бірге адасып, табылдық
Сабасына түскен соң
Құйын көңіл желіккен...

ӨЛЕҢГЕ

Бастан өтіп небір күн,
Мұңайдым да, қуандым,
Сенен тауып алданыш,
Жас балаша жұбандым.

Төсегімде тыншытпай
Жігіттік пен серілік,
Махаббатқа сыр айттым,
Сен арқылы егіліп.

Ерте тұрып, кеш жаттым
Қызметтің бабымен,
Шаршасам да, сені аңсап,
Қалам алдым тағы мен.

Көңілімді мазалап,
Ұйқымды сан қашырдың,
Магниттей тартатын
Қүдіретіңе бас ұрдым.

Талай дос та, таныс та
Бөлек салды іргесін,
Көлеңкемдей сен бірақ,
Меніменен біргесің.

Көкірекке сен қонсаң.
Шабыт қалай көз ілсін?!
Бұл жалғанда айнымас,
Сырлас досым өзіңсің!

Өмір-өзен ағысы
Тартса бір күн тереңге,
Менен қалған белгідей
Өлеңдерім сен өлме!

СҮЙЕМІН ҚАЗАҚСТАНДЫ

Қилы заманда көрсе де өктем нұсқауды,
Намысын ту ғып, таптаған қаскөй дұшпанды.
Бауырға басқан басынан бағы ұшқанды,
Сүйем мен Қазақстанды!

Сүйемін тілін тамылжыған да бал тамған,
Сүйемін ділін кесапатыңды қайтарған.
Сүйемін гүлін шұғылаға бөккен, жайқалған,
Сүйемін күнін қарайтын күліп әр таңнан.

Апайтөс тауын басында бұлттар аунаған,
Даласын сүйем көгінен ақ нұр саулаған.
Көкірегімде асылға балар жырым бар
Өзіңе ғана арнаған!

Сүйемін, көркем, керілген кербез қырларын,
Жұпар жусанын гүлзарлы бауға қимадым,
Тірлікте міне, төсінде жүрмін алшаңдап
Бақиға кетсем – құндағым!

Мерейі өссе, шарықтап көкке ұшқаным,
Аксаумал ессе, сеземін өбіп, құшқанын,
Болашақтарға болаттай бекіп жол тартқан
Өзіңді мәңгі сүйемін, Қазақстаным!

МӘРТТІК ТУРАЛЫ ЖЫР

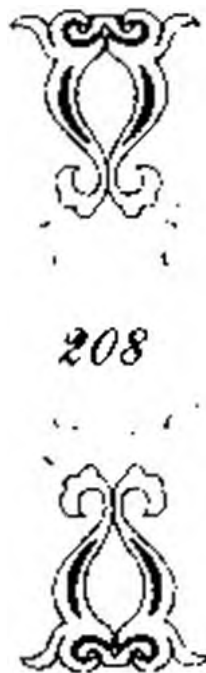
«Қаңғабай, өзіме-өзім қол жұмсап, жаратқанның алдында жауапкер болғым келмей жатыр.

Бастас азамат ретінде айтқан бір өтінішім болсын: маған бір оғыңды қи-дағы...»

Әбілқайыр Спанов,

“Тоқабай Құрмаш”, 1994 жыл.

Ай, заман-ай, заман-ай,
Біреуге соққан самал-ай,
Біреуге тас қамал-ай!
Шырмауыңа шырмалып,
Таппаған айла, амал-ай.
Шапқан шақта намысқа,
Кешегі атыс-шабыста,
Баянсызға бақ қонды,
Құдайсызда тақ болды,
Алды-артын ойламай,
Шын байламын байламай,
Талайлар оған жақ болды.
Жақ болғанын айтайын,
Асыл затын танымай,
Пәтуғаға жарымай,
Біреуге біреу тор құрды,
Ойы пәсті зор қылды.

Жұртына салып ылаңды,
Құдыққа жықты құланды.
Тайдырып жолдан ұланды,
Бауырына тартты жыланды,
Ұмытып ата ұранды,
Аяқ асты ғып “Құранды”.
Қамауға торға ұмтылды
Даласын сүйген қыранды.
Кешегі Құрмаш, мысалы,
Қуғын көрген құсалы,
Қамығып қан ішсе де,
Тектіліктен жаңылмай,
Иір еменге ұсады.
Зорлыққа бөккен тәртіпке,
Белсенді қортық-шәртiкке
Еңселi басын имедi,
Болса да нақак күйгенi,
Қатептi кара нар сынды
Азапты ауыр сүйредi.
Ақтың бағы ашылмай,
Досы болып қасындай,
Заман-ай тарлық жасадың
Еңіреген ерге осындай.
Қайсарыңды “қашқын” деп,
Айтағыңды қостың кеп,

Қаңырады қу дала,
Елден шығып босқын көп.
Кездіктің жөні-ұстадан,
Мәрттіктің жөні-нұсқадан,
Атадан қалған ерлікті
Құрмаштай болар ұстаған!
Мойынға бұғау салдырмай,
Басынған жауға алдырмай,
Қам жасауы қабыланша.
Тасынғанды оңдырмай,
Мың күн қару жастанып,
Бөріше жалғыз бастанып,
Жүруінің өзі ерлік,
Озбырлыққа қастанып,
Уа, заман, сенен торығып,
Алды-арты – ор, соны ұғып,
Аты өліп, шөлдеп, әл кетіп,
Дұшпанға қайта жолығып,
Құрмаштай ерім налыған.
Баз кешсе де жанынан,
Мәрттігінен таймаған,
Садақа айтып арынан.
Жарақаттан қансырап,
Жатса да зорға жан шыдап,
Қаңғабайға тіл қатты

Жанына келген хал сұрап:
“Қармансам, оғым жетеді,
Атқаным мүрдем кетеді.
Қан жүктеп енді қайтейін,
Тірліктің кетті кетеуі,
Таусылды дәмім, жалған-ай,
Замандас едің, Қаңғабай,
Жазығым жоқты пендеге,
Болмағай, күнәм Аллаға-ай.
Қанымды кәпір шашпасын,
Мерейі иттің таспасын,
Өзіме-өзіме қол салман,
Қаңғабай, тыңда, бастасым.
Озалдан жан ең сыйлаған,
Бір оғыңды қи маған.
Тілегім осы ақырғы,
Жанымды менің қинаған.
Қалмайды қайда ғазиз бас,
Болудан сақтан жаны қас,
Бақиға сапар түсіп тұр,
Қаңғабай, өзін жолымды аш”
Осы боп сөзі ақырғы,
Ажал кеп күшқан батырды,
Топырақ-торқа қаусырып
Мәрттік пенен ақылды.

Намыс деп жанын қинаған,
Озбырдан айыл жимаған,
Осылай өлді бір батыр
Маң даласына сыймаған.
Ту тұту иман, сенімін –
Қасиеті дала ерінің,
Қорлықтан артық көрді ол
Намысқа баққан өлімін.
Заман-ай, саған не дейін,
Жақсылар болды өгейін,
Толмады қара көмейін,
Сиқың обыр болған соң
Ұжмаққа қалай теңейін?
Толса да кеуде күйікке,
Шын асыл басын иіп пе?
Қапыда өліп кетсе де,
Рухы қалды биікте!
Бүгінге – өткен баспалдақ,
Оралғандай қашқан бақ,
Өтсе де жылдар, есімің,
Ер Құрмаш, тұрар аспандап.
...Бүгіннің күйі бөлек-ті,
Жасықты кімің елепті?
Қамсаусыз біздің қазаққа
Осындай ерлер керек-ті.

Келсе де басқа азат күн,
Жеткізбес шегі азаптың,
Ашатын бағын ер қайда
Қаймана жұртым қазақтың?!

ҰРПАҚ МҰҢЫ

Тобанияз Әлниязұлының рухына

Қайран баба, біз не көрдік, не білдік?!
Бұтқа толып, жат қосына жегілдік,
Айтар жерде айта алмадық қорғалап,
Шегіндік те... өзімізден жеріндік.

Уақыт өлді даурығудан, айтақтан...
Самғау қайда?.. Тақым тозды жортақтан.
Не сұрайсыз, қандай қайыр күтесіз
Тегін білмес, жөнін ұқпас ұрпақтан?

214

Жылдар көшті, іздеп жүрміз енді біз
Асылдарды мыңға бірін бергісіз,
Артыңыздан жоқтаушың боп шыққанмен,
Таптырмайсыз, жатқан жерің белгісіз.

Жала жабу, күйе жағу, арбаудың,
Бәрі қамап, жағаңыздан алған мың,
Торына сап шырмауықтай шырмаған
Қараулықты, күншілдікті қарғаймын.

Тайғақ кешу жолдан өтіп азапты,
Қара нардай алға тарттың қазақты,
Адайынды көгеніне тізген соң,
Өкіметің қас жау тұтып, өзі атты.

“Жазығың” сол – ел болуға үндедің,
Көшелі сөз көкірегіңе түйгенің,
Қыран даусың құлағыма жеткендей
Асыл бейнең түсіме еніп жүр менің.

Көшіп жылдар, ессе дағы сан ызғар,
Өр тұлғаңыз жүректе от боп жалындар,
Сан ұстасып, жат қолына бермеген
Маңғыстауың саған мәңгі қарыздар.

Құпиялар жатыр, міне, ашылып,
Жаңа талап ұрпағың бар, жас үміт.
Қайран ата, аруағыңмен демей жүр,
Рухыңа табынамын, бас иіп.

10.08.1993 ж.

ЕЛ БОЛАР МА ЕКЕНБІЗ?

(А. Солженицынның “Ресейдің көсегесін
қайтсек көгертеміз?” атты мақаласына орай
жазылған өлең)

“Құшағым кең мына сақи даламдай,
Достығым тең алынбайтын камалға-ай”
Деп жүрді ғой адал көңіл аңқаулық,
Жан екенбіз жүрген әлі оянбай.

216

“Дала дархан, ал біз деген – бай халық”
Деп көкідік мінбелерде шайқалып.
Замананың дауылы кеп соққанда
Оның бәрі құр сөз екен, байқадық.

Бекер демей, енді қалай айтайын?–
Түсті, міне, бір жыртысқа байтағым .
Табиғаттың апаты аз болғандай,
Қайда қоям жат пиғылдар айтағын?!

“Қазақстан – дос ұлттардың мекені”
Деген сөздің кетті ме енді кетеуі?

Сықырлайды бабам тіккен ақ орда,
Желпілдейді жел соққандай етегі.

Қиянаты тұндырғандай құлақты,
Өпірем-күш өктем сөзді ұнатты.
Бір халықтың ата жұртын бөлшектеу
Олар үшін көрпе құрау сияқты.

Бұған қалай шамырқанбас тереңім?
Жан даусымдай жаңғырықсын өлеңім.
Жер жоғалса бабалардың көзіндей,
Болашаққа не деп жауап беремін?

Мыстан сөзді бойымызға дарытпай,
Қараулықты қиып түсер жарықтай,
Егеменді ел болар ма екенбіз,
Іргесі нық, еңсесі тік халықтай?!

ТАПСЫРЫП КЕТЕМ БАЛАМА

Бұратана ғой деп сахарада жүрген сенделіп,
Бауырына тартып, жеріме кірдің иемденіп.
Төрімде менің шалжиып жатып алдың да,
Төбеме шықтың тегімді төмен, кем көріп.

Жылан сұсына торғайдай бейне арбалдым,
Жайыңды күттім, қамын ойламай мал-жанның.
Ата-бабамның тілі мен дінін ұмытып,
Арағыңды ішіп, мәңгіріп басым, сандалдым.

Шежіре-тарих нұсқауыңменен жазылды,
Жонымды тосып, көтердім талай “назыңды”.
Өткенің менен бүгінінді ылғи дәріптеп,
Өзімнен бұрын алдына тостым барымды.

Көлеңкеңе ұқсап артыңнан қалмай жүрдім көп,
Қара түнектей түлейдің сырын кім білмек?
Ұлағатын жойып, инабатын қойып халқымның,
Ұл-қызым шықты тілінде сенің шүлдірлеп.

Ағасы, кешір, төзімнің түбін сарқыдым,
Көкжиегімді құрсаудан енді аршыдым.
Тарихын, тілін, аспанын, күнін қорғаған
Ата-бабамның жұртында қалған жаршымын!

Сөзбен-ақ бүтін қолыңды салдың жағама,
Өзіңді менің орныма қойып бағала.
“Біткенше демің жерінді қорғап өткін”, -деп,
Өзімнен кейін тапсырып кетем балама.

ЕКІ БАСТЫ САМҰРЫҚ

А. Солженицынға

Сайран салған аспаны тұр тарылып,
Қолдан кеткен қуатына қамығып,
Тұғырында зәр төгеді шаңқылдап
Атышулы екі басты самұрық.

Жиып бойға ашу-ыза, қаһарды,
Билесем деп қайта жарты жаһанды,
Сес көрсетіп, айға айбат шегеді
Күнін аңсап қан қақсатқан нашарды.

Үстемдіктің уы улап санасын,
Қызғанады көкбөрінің даласын,
Алынбас шың енді оған өр Кавказ
Жалғап жатқан екі дүние арасын.

...Ей, шау тартқан екі басты самұрық,
Неге сонша шаңқылдайсың жанығып?
Өткен күнің енді қайта оралмас,
Бұл дүниеде басқаның да барын ұқ!

Тамыз, 1991 ж.

219

БОСТАНДЫҚ ЖОЛЫ

Бабалар біздің ғасырлап күтті,
Бостандық атты бұл күнді.
Тажал таптаған дүрия дала
Тозаңын қағып, сілкінді.

“Измдерменен” көңіл алдаған,
Бозаң күндерге қош дедік,
Тұқымын тұздай құрта жаздаған
Тілімен бірге ұлтымды.

Шаңырағы қайта тіктеліп қалды,
Шырқырап кеткен қазақтың,
Тәуелсіздік қиын ед неткен?
Таусылмас шегі азаптың.

220

Ес білген ұлдай, етекте жауып,
Тастүйін болар кез келді.
Шапағат нұрын тайдырмасын тек
Тәңір сыйлаған азат күн.

Бостандығым-ай, тәй басқан күйде
Сынақты кештің қаптаған,
Жат пиғылмен шеттеген болды
Ақ қадамыңды даттаған.

Шалғайыңнан кеп олар алғанда
Түнге айналған-ды күндерім.
Жаманатың сенің естілер болса,
Жүректен тиген оқ маған.

Бұл бостандық бақыт құс сынды,
Оңайлықпенен қонбайды.
Қадірін оның ұға алмай жүрсек,
Бәрінен бұрын сол-қайғы.

Жүрегі түкті бабаларымның
Күреске толы жолы бар.
Жаратқан ием бұйыртсын бізге
Сол жолды адал жалғауды!

Шілде, 1992 жыл.

ОТЫЗЫНШЫ ЖЫЛДАР

Отызыншы жылдар десе, ойсырап,
Қаламын мен жанымды жеп сан сұрақ.
Елестейді қалбаңдаған күзғындар,
Өлік сасып, жатқан дала қансырап.

Отызыншы жылдар десе егілем,
Қан тамған ғой қазағымның көгінен.
Маң далада маңып көшкен аш-арық
Безіп кеткен туып-өскен жерінен.

Бұл жылдарда таусылмайтын нала бар,
Жетім қалып, аштан қатқан бала бар.
Бауыры күйіп, аңыраған ана бар,
Қайраны жоқ жер шұқыған дана бар.

Бұл жылдарда қорлық көрген текті бар.
Жау атанып, қыршын кеткен кекті бар.
Үш миллиондай жазылмайтын жараның
Әлі есебін түгендеуде жоқшылар.

Адыра қап өнеге мен өсиет,
Адамнан да жоғалған шақ қасиет.
Қаралады, ұстап берді бір-бірін,
Отызыншы жылдарды айтса – қасірет.

Ән де қашып, сән де қашып далаңнан,
Мыңғырған мал жылыстаған қораңнан.
Дүниеге тоз-тоз болып таралған,
Бауырларың бүгін, міне, оралман.

Өз жолыңда тіреліп сан тұйыққа,
Ауыр сынды арттың халқым, иыққа,
Зұлмат тиіп зарлатқан сол қаралы
Отызыншы жылдарды еш ұмытпа!

ЕЙ, МАҢҒЫСТАУ, МАҢҒАЗЫМ

Оразмағанбет Тұрмағанбетұлына

Мың тарам жол,
Мың қыстау,
Әулиелі Маңғыстау,
Ақпарыңды барлап ем,
Көкіректі мұң құшты-ау!
Зұлмат келіп сайтаның,
Құтырынған айтақ үн,
Тентіреген текті ұлдар,
Қара киген байтағым.
Тәнті қылған нешені
Оразмағанбет өткен көшелі.
Түнергендерге түнекте ол
Шұғыласын шашқан деседі.
Ақылын түпсіз телегей
Жүріпті көпке себелей,
Білім мұхитын кешіпті
Көк сенді бұзған кемедей.
Дерттің де түрін емдеген,
“Бұл аймақ – мұнай, кен” деген,
Сұм жалған, сені қайтейін
Сол ерге опа бермеген?
Жігерін бұғау жеңбеген,
Жарық жұлдыздай сөнбеген.

Оразекемдей болар хас батыр
Өлтірсе дағы өлмеген!
...Ей, Маңғыстау, маңғазым,
Мұң-зарынды қозғадың,
Талапайға сан түскен
Аруанам-ай, боздадың.
Ерің елдің есінде,
Елің заман көшінде,
Абайлашы, жазғаным,
Тағы ұрпағың өсуде.
Ей, Маңғыстау, маңғазым...

ҚАРЛЫҒАШЫМ- ҚАРЫНДАСЫМ

Шын сүйген мөлдір аспанын,
Жер-суын, тауын, тастарын,
Қуанып тұрам көргенде
Даламның қарлығаштарын.

Желтоқсандағы ызғарда
Шарк ұрған рухы кұздарға,
Мен сонда тәнті болғанмын
Қаракөз казак кыздарға.

Жакын туған-ау жаныма,
Салқам даламның бағына,
Ризамын, тәңір, ризамын
Осы екеуінің барына.

Жел канат қарлығашым-ай,
Елге абат қарындасым-ай.
Даламның кұты – өздерің,
Қағыңдар канат, жасымай!

МЕНІҢ ІНІЛЕРІМ БАР

Жаңаөзен жастарына

Өмірдің сырын бізден де жете түсінген,
Шарболат сынды, дей алмас ешкім күшін кем,
Төрешілдікті тамырыменен қопарып,
Әміршілдікті таптауға бейіл ісінген
Менің інілерім бар!

Түсінбегенге күрмеулі түйін шешілмес,
Арамдық тіпті бойынан таппас еш үйлес,
Әулиесі мен жер киесін бәрінен қояр жоғары
Қор тұтар болсаң кешірімес
Менің інілерім бар.

Күн кешпеген бұқпалап, себеп-септікпен,
Жігері жанса лаулайды, сөнбес өрт тіптен.
Бірімен-бірі қайратын сынар бәс тігіп
Өледі өлсе мәрттіктен,
Менің інілерім бар.

Шырқыраған тілі-ділін, дінін сауғалап,
Мәңгүрттікпен ұстасуда дауға қап.
Қолынан бұрын шығарып алған асылын
Ала алмай жүрген саудалап,
Менің інілерім бар.

Биікжал бабаларыма ұсаған,
Жетесіздікті өрелі сөзбен тұсаған,
Ұрпағының азғанын көзбен көрсе егер,
Жарылып кетер құсадан
Менің інілерім бар.

Жұлдыздайын жарқ етер ертең көгіме,
Намысты беріп, кір келтірмейтін тегіме,
Болашағыма қорған болатын нақ солар,
Дақ түсірмейтін төріме –
Менің інілерім бар!..

11.09.1990 ж.

* * *

“Я не люблю насилие и бессилие”

Владимир Высоцкий

Сүймеймін елді – дәулеті асқанмен,
ішінен іріп, сөгілген,
Бөріктісі көп кеудесі қуыс,
құлқынын ойлап, жегілген,
Қара басы үшін тегінен безіп,
ділін ұмытып, жерінген,
Алшаң басқанмен, ездiгiн
артық көретін өлімнен.

Сүймеймін елді – ірі болғанмен,
зорлықтың дәні себілген.

Әлсізге деген мейірімнен ада,
ар менен иман көмілген.

Діттегені – жымысқы сұмдық,
сөзі мен ісі бөлінген,
Қайғының бұлты тұмшалап көгін,
нақақтың қаны төгілген.

Сүймеймін елді – ұрпағы жасық,
қиыннан қашып, безінген.

Ақыл- ойына әзәзіл еніп,
ындыны құрып көз ілген,
Бір-бірін күндеп, бөтеннің
табаны астында езілген,
Жұрдай боп өскен ел менен жерге
махаббат деген сезімнен.

229

* * *

“Бас-басына би болған өңкей қиқым”

Абай.

Өзің болсаң жұртыңды аярың шын,
Кей қылығын көргенде жанады ішің.
Сен кеткелі дүние өзгергенмен,
Қоя алмай жүр қазағың баяғысын.

Өсек- аяң, дау-дамай, елдің іші,
Сөз ұқпайтын сергелден – үлкен-кіші.
Қаперіне ел болу кірер емес,
Ақсап жатыр сондықтан ортақ ісі.

Талайлар жүр аузымен орып орақ,
Ондайларды әділге, аққа балап,
Қолтығына дым бүркіп, өзеурер жұрт,
Ойлы жанды санатта жоққа санап.

Бір-біріне жауығып, шеттеп шығып,
Қызыл итше күншілдік ішінде ұлып,
Өзін кішік санайтын пенде болмас,
Кеуде қағып, бәрі жүр мықтымсынып.

“Ел болар – деп – қазағым енді қайтіп?”
Азабын мұң-қайғының жүрекке артып,
Бізде бір күн пәниден жоғалармыз,
Сөнген шокша таусылып, айтып-айтып...

22.11.1993.

ШЕТЕЛДЕН КЕЛГЕН ҚАНДАСҚА

Кезің көп-ау басыңнан құт аунаған,
Ошағында от бықсып, тұтанбаған.
Қазақ деген болса егер алып емен,
Балта-заман аяусыз бұтарлаған.

Бұтарланған бұтақтан көктедің де,
Төтеп бердің тағдырдың өкпегіне.
Бүршігінді қызғыштай қорып бақтың
Жетсе екен деп көкпеңбек көктеміне.

Көктем, мынау-топырақ емен өскен,
Төсінен саған дәру-самал ескен.
Тамырыңды жібер де тереңіне,
Тыныста қуат тауып уақыт-көштен.

Қатал заман кәрінен шетке айдалып,
Кезінді ұмыт аулақта өткен налып.
Жат топырақта бұтағың бүр жарғанмен,
Тамыр тартып, емен боп өспейді анық...

ҚОШ КЕЛДІҢ, НАУРЫЗ

Ақ жолыңды кескенмен талай құзғын кеп,
Әз-Наурыз, сені ұстай алмады тізгіндеп.
Серпіліп тұман, құрсаулар қалды қақырап,
Той болып енді қиырдан жеттің бізді іздеп.

Саумалдай лебің дүниені түгел аралап,
Жер-Ана, міне, көрпесін жатыр жаңалап.
Наурызым келді, күтеміз аппақ ниетпен –
Бабадан қалып, жоғалмай жеткен аманат.

Зіл бұлтты айдап, көңілімді келдің өсіре,
Түледі тірлік, ілесіп уақыт көшіне.
Айдай аспаным арай күніммен зерленді,
Наурызым келді, жерге – құт, елге – несібе.

232

Өзінді күтіп, күллі әлем бүгін тұр қарап,
Жаркыра, наурыз, сәулелі мың сан нұр тарап.
Жаңа жыл- сенсің дүниені қайта жаңғыртқан,
Жыл басы- сенсің, басталмаса да күнпарақ.

Шапағатыңмен табиғат қайта көгерер,
Сен қуат берсең, қиындықтарды жеңеді ел.
Жақсылығың мен тоқшылығыңды қанат қып,
Наурызым менің, айналып жылда келе бер.

1994.жс.

* * *

Қош келдің, Наурыз, жаңа жыл —
арай күнімнің бастауы.

Қарлығып қалып, әуелеп шыққан
бабамның бейне дастаны.

Сөгіліп төсі көкжиегімді
тұмшалап келген құрсаудың,
Күлімдеп жерге қарайды бүгін
қазақтың сақи аспаны.

Көктеме болып, көгімнен сонау
жеріме дәру тамып нұр,
Көсіліп, міне, құшағын жайды
пейілім сынды алып қыр.
Құба белдерден сүйінші сұрап
торғайлар ұшты пыр-пырлап,
Құбыладан ескен мақпалдай самал
дауадай бойға дарып тұр.

233

Келгенде өзің қала мен дала,
дүниенің бәрі шат қандай!
Қосылып алып, тыныштық үшін
ұлы той жасап жатқандай.
Бабамнан қалған ғұрыптың асыл
тізгіні тиіп қолыма,
Жүрегім менің алғы күндерге
медет пен сүйеу тапқандай.

Наурызым-мейір-шаттығым менің,
сазыңнан тайма жаңылып,
Көктеме сайын күтейік сені
бәйшешек гүлмен сағынып.
Қазактың мынау байтақ даласы
бозаң жусанын жамылып,
Нәріңнен сенің бір түлеп қалсын,
бойдағы дерттен сауығып!..

16.03.1996.

* * *

Жүйрік жылдың белгілі ғой тұрмасы,
Келді Наурыз, келді, міне, жыл басы.
Кәрлі қыспен қоштасуға асығар
Қазағымның қашаннан ол мұңдасы.

Наурыз келді шұғыла бөккен реңі,
Жан иесінің бұл айды хақ сүйері.
Жаңа ғана бүршік атқан тірліктің
Маңдайынан күннің нұры сүйеді.

Наурыз келді, түрлене ме әз-далам?
Шіркін, жаңбыр жауар ма екен аздаған.
Аруана-қыр алауласа күні ертең,
Менің жаным бота болар боздаған.

Құс әніне толып кетті бау, дала,
Көктем лебі сезіледі қайда да.
Кәрі терек дәурені өткен қарт сынды
Самал желге бас изейді жай ғана.

Наурыз келді, жыл есебін бастады,
Мәре-сәре тойлап жатыр жас-кәрі.
Тойлап жатыр, ал төбеден мөлдіреп
Қарайды кеп туған елдің аспаны...

235

ЖАСА МӘҢГІ

Тобын құрып, туын тігіп сан қауым,
Өршіткенде дұшпандардың айтағын.
Амандықпен атсын дедім әр таңың,
Қайран жұртым, Қазақ елі-байтағым!

Анашымның әлдиінен есіткен,
Ақ сүтімен жанға сіңген бесіктен
Сендік тілдің әр қадамын дәт тұтып,
Бірге онымен келемін мұң кешіп мен.

Қысқан кезде замананың құрсауы,
Ақыл-ойдың керек кемел шырқауы.
Кезің келді елдігінді ойлайтын,
Бөрі байрақ ер түркінің ұрпағы.

Кезің келді, бағытыңды оң ұстан,
Қайсарлықты қару ғып ал, намыстан,
Бүгінгідей жадау күйден арылып,
Қазақстан болсын десең Бақстан.

Жайынды ойлап, өзімді-өзім қажадым,
Сен мұнайсаң, төмен түсті назарым.
Бақытым сол – сенің айдай ажарың,
Жаса, мәңгі, туған халқым, қазағым!

10.05.1993 ж.

ЖАСАЙДЫ ҚАЛА

Форт-Шевченконың 150 жылдығына

Жаңғырып қайта ежелгі баба тұрағым,
Нұрланған көңіл ерітті мұңның қырауын.
Қара тасы да күңгірлеп тұрған сыр айтып
Қасиетін ұқпай келіппіз асыл мұраның.

Жарқ-жұрқ еткен әсірелікке малынбай,
Қилы күнде де жолынан ақтың жаңылмай,
Шанырағынан сан отау бөліп шығарған
Ақкетік* бейне түбектің текті шалындай.

Еңсесін езіп жылдардың зілді салмағы,
Демендер “неге құлашын кеңге жазбадың?”
Кішкене қала үлкен тарихты арқалап,
Бүгінге жетті – жұлдыз боп, бағы жанғаны.

Уақыттың тезі талайды тоз ғып, кетті үгіп,
Жасайды қала, көңілде оған жоқ күдік.
Жасайды қала, ертеңге оны жеткізер –
Өр ұлдарының рухындағы тектілік.

237

*Ақкетік – Форт Шевченко қаласының көне атауы

ТУҒАН ЕЛІМ

Туған елім, арқа тұтар асқарым,
Жырға қоссам – таусылмайтын дастаным,
Аясында сендік қамқор құшақтың
Нұрға оранды аспаным!

Сеніменен – дархандығым, кеңдігім,
Сеніменен – асу бермес өрлігім,
Арта түсер мерейім мен теңдігім,
Бәсең тартпас мендік үн!

Туған елім, бір ұлыңмын мен сенің,
Саған сенем, мені қолдар сол сенім.
Ана болсаң, мен – бір тамшы қаныңмын
Дала болсаң, мен – бөлінбес бөлшегің.

Шуағын бар жүрегімде, санамда,
Гүл бітеді сенде жүрген қадамға.
Шаттанамын сені өрлеткен заманға,
Бір сен үшін мақтанамын ғаламға!

МАҢҒЫСТАУ

1. Әкелінің жыры

Кейде тыныш, кейде соғып жағаны,
Өмір – өзен тыншу таппай ағады.
Сенсіз, міне, қасиетті Маңғыстау,
Тағы да бір жазым өтіп барады.

Алтын күннің арқандаулы жоғары
Ыстық демі ұмытылған жоқ әлі.
Атыраудың толқынындай лүпілдеп,
Бойымдағы қан тамырым соғады.

Алдағыны білмес тағдыр безбені,
Зұлмат келіп, еңсемізді езгені.
Туған жерім, бейуақта сағынып,
Ойлайсың ба алыс кеткен “кезбені”?

Бір қиянға түзеп алып бетімді,
Кетіп едім қыран құсың секілді.
Қырларыңды әлі кезіп жүргендей
Шалдуарлау қара бала кекілді.

Бәрі де бар, жайым жақсы, қош күнім,
Сенсіз бірақ көңілімді басты мұң.
Неге десең, қасиетті Маңғыстау,
Қалды сенде мөлдіреген жастығым.

Әулиелім, сені ойлаған кезім көп,
Туған жерден безбүйрек жан безінбек,
Көз алдымнан жазым көшіп барады,
Жастық шағым және дағы өзін боп...

2. Менің Жырым

Маңғыстауым, сен деп соғып от-жүрек,
Көкірегімді бір құштарлық тепкілеп,
Мен асықтым бір өзіңе жетсем деп,
Серік болды үміт, сенім, ақ тілек.

240

Маңғаз өлке, менің алтын кенішім,
Сен деп келдім қанат қақсам – өрісім.
Алға қарай апаратын ұрпақпын
Бабалардың бастап берген өр ісін.

Иә, солай, шежірелім сындарлы,
Парыз білем өзің жайлы жырлауды.
Саған деген махаббатым кеудемде
Бүршік атқан енді, міне, гүл жайды.

Күннен-күнге сен жатқанда жаңғырып,
Мен қуандым жанарымда таң күліп.
Саған әкеп мені жіпсіз байлаған
Арамызда махаббат бар мәңгілік.

25.10.1985 жс.

КАСПИЙ ТЕҢІЗІНЕ

Беу, Каспийім, баба текті айбарлым,
Бастауы сен мендік шабыт-қайнардың.
Жағаңа кеп тағы, міне, отырмын
Басын құрап жазылмаған ойлардың.

Жүрегімді өлең-асау мазалап,
Бос өтсе күн өзімді іштей жазалап,
Саған келдім күйкі ойлардан арылып,
Сарайымды алу үшін тазалап.

Нәзіктік пе жұрт ұқпаған жайды ұғам,
Сәл нәрсеге қуанам да, қайғырам.
Саған келдім жігер берер дедім де,
Бабалардың көзін көрген бай мұрам.

Өмір деген қиын екен, мұңайтты,
Түсінер деп сенген досым сын айтты.
Саған келдім, шағаладай шарқ ұрып,
Ақ толқының көңілімді тыңайтты.

Саған келсем, қаяу-мұңды жеңемін,
Өз ісіме, жеңісіме сенемін.
Сондықтан да, Атырауым, мен сені
Ой қосатын қарт бабамдай көремін.

АЛДАСПАНДАЙ ЖАРҚЫЛДАҒАН ЖАҢАӨЗЕН

Табаныңда – дариясы мұнайдың,
Көкірегінде – асқақ рух, қырау мұң.
Көзі қырын түсті ме әлде құдайдың,
Сәнің қайда, әнің қайда, шырайлым?

Қабырғасын сөккендейін тамұқтың,
Көзі болып түнді тілген жарықтың,
Күллі әлемге кеткен тарап дауысын
Ұранындай қазақ деген халықтың.

Өршіл едің, елдің мақтан сөзі едің,
Бүгін сенің талғандай ма өзегің?
Келер әлі, келер талай кезегің,
Алдаспандай жарқылдаған Өзенім!!!

Қаңтар, 1990 жыл.

ПАРИЖІМ МЕНІҢ – ЖАҢАӨЗЕН

Мақтады деме қаласын бастан асыра,
Ыстық ұясын балар жұрт астанасына.
“Парижім” менің – Жаңаөзен деймін мен ылғи
Өзінді теңеп француздың бас қаласына.

Маусымда сонау төсіңнен жалын ұшқанда,
Жігерің көкте жасынмен шағылысқанда.
Жетіп ем саған, он жылым бірге өтіп еді
Парижге теңеу өзінді сағыныштан ба?!

Кіші болсаң да Парижден, кейпің бар асқақ,
Досынды қоштап тұрғаның, жауынды жасқап.
Дала-мұхиттың қалқыған ақ кемесіндей
Жарқын күндерге барасың оң сапар бастап.

Күңгірлеп, мейлі, күмбезің көк тіремесін,
Мұнараларың көзді арбап, бұлт күремесін.
Сонда да маған сен болдың Парижден қымбат,
Өзіңе менің әрдайым ақ тілегім шын.

Өзенім менің, далама шырай бергенім,
Шыңыраудан тарттың толқыған мұнай керуенің,
Француздың емес, білсеңдер, менің Парижім
Шабыт жырына бөленген мынау кеудемнің.

Парижге теңеп, жүргем жоқ өзім түсінбей,
Жұмыскер кейпің елестер көзге мүсіндей.
Бір саған деген жүректе аппақ сезім бар,
Келемін әлі мен оған қылау түсірмей.

ӘН ҚАЛДЫ АЙРАҚТЫДА*

Әбілқайыр Спанға

Ұрпаққа сайлап мұра,
Жүргенде... жайратты да,
Асаудай бұлқынғанда
Ән қалды-ау, Айрақтыда.

Серпіліп бұрынғы рай,
Төккенде нұрын Құдай
Сол бір ән қалықтар ма
Өр үнмен бұрынғыдай?

Ойыңды кек пісірген,
Сол әннің жоқшысы ең.
Далаңның күтері көп
Өзіңнің текті ісіңнен.

Заман саз қайраттыға,
Алдыңда әруақ-мұра,
Шырқай түс сол бір әнді
Жоғалған Айрақтыда...

245

*Айрақты – Маңғыстау жеріндегі отызыншы жылдар ұлматында тұрғындары аштан қырылған, тірі қалғандары босып кеткен қоныс

АРДАГЕРЛЕР

Елес берсе өткенің, маздап қалың ой,
Шүкіршілік айтасың, аздап налып-ай.
Опатты жылдардың тірі куәсі
Ардагерлерім, боздақтарым-ай!

Еліңе сыйлап көрікті ертең,
Болдыңыздар ғой әр сертте бекем.
Сіздер жасаған өшпейді ерлік
Жауды күйретіп, жеңісті әкелген.

Жүйткіді жылдар ашып араны,
Бүгін көгімнен зіл бұлт тарады.
Ормандай ерден қалғандарым-ай,
Қатарларыңыз сиреп барады.

246

Бізді алаңдатса жайлар бұрынғы,
Тарта алармыз ба артар жүгінді?
Мұра ғып бізге қалдырып кетші
Парасатыңды, қайсарлығыңды.

Сіздерсіз біздер бақ таппайтындай,
Қиындық алға аттатпайтындай.
Жүре тұрындар өскенше ұрпак
Орындарыңды жоқтатпайтындай.

АРМАН-САҒАТ*

Мен туған жер – станса Арман-сағат,
Сокпак-жолым шығыпты содан тарап.
Еске түссе, көзіме елестейді
Кішкене ауыл мен жакка қалған қарап...

Жоғалтып, ал табуды арман санап,
Бұл атты койды ма екен Арман-сағат?
Тәй басып, бала болып ойнаған жер,
Білемін, өзіңді іздеп барған – сауап.

Жоксың сен мендегі бар құжаттарда,
Сыздайды жүрегімде сызат қана,
Бара алмаймын, бөтен ел, шекаралы,
Алып қашты тағдырым жырақтарға.

Бұл үшін негіз де жоқ түнеруге,
Тәуелсіздік жаныма нұр егуде.
Көне жұрт кіндігімнің қаны тамған,
Атауың жазулы тұр жүрегімде.

Аталған мен туған жер Арман-сағат,
(Кім екен бұл атауды алған қалап?).
Көзіме елестейді кішкене ауыл
Сонымнан қимас жандай қалған қарап...

*Арман-сағат - түркімен еліндегі теміржол стансасы

ШІЛДЕДЕГІ НӨСЕР

Кеткен-ді көктің түсі оңып,
Қазбауыр бұлттар жауа алмай.
Төбеде от-күн тұсалып,
Кірпігін қақпай қадалды-ай.

Осынау шақта аңдысқан
Шаптығып шықты бір құйын,
Екпінмен ерек шаң құсқан
Желпіді көктің түндігін.

Қаптады бұлттар атойлап,
Аспанды алды көмкеріп.
Көкжиекте жатты от ойнап,
Жатқандай тауды төңкеріп.

Көк жүзі кетті шатынап,
Найзағай – ұшқын от бейне.
Дүрлігіп қалды атырап
Шуылдап нөсер жеткенде.

Түскендей көктен күткені
Жадырап қалды бар маңай.
Тал, терек бойын тіктеді,
Серпілді дүние, жалған-ай.

Мұнардан аспан тазарды,
Тұр еді көптен ашылмай.
... Болар еді өмір базарлы
Нөсерлер соқса осындай.

АТБАСАР ВОКЗАЛЫНДА

Ақырып тұрған алай да дүлей ақпанда,
Дес берместен көк мұзбенен ақ қарға,
Атбасар келіп, солығын басып көп тұрды
Біз мінген поезд Астана бара жатқанда.

Өтпесе уақыт, жаныңа жылжып қонар мұң,
Терезесінен қараймын сыртқа вагонның.
Көк кептерлер жайлаған вокзал шатырын,
Ал уілі басылар емес боранның.

Кептерлер отыр шатырдан ұзап кете алмай,
Осынау вокзал оларға туған отандай.
Шағала сынды мен келемін шарқ ұрып,
Үш тәулік бойы өз Астанама жете алмай.

Сап, сап, көңілім, Астана біздің тұр алда,
Нокагтай сіңіп кетерміз аппақ мұнарға.
Боранды жарып ұмтылған біздің көңілді
Кептерлер түгілі адамдар мына ұғар ма?

Намысты ерге болмайды әсте бас бақпақ,
Шағылса-дағы жанардың оты жасқақтап.
Қиынды жеңіп, қиырдан ылғи жетермін,
Алдымнан сонда, Астанам, шықшы асқақтап!

15.02.2000.

АҚЫН ЕСЕНҒАЛИ БӨКЕНБАЕВТЫ ЕСКЕ АЛУ

(Туганына 90 жыл толуына)

Ес білген шактан өлеңге көңлім бұратын,
Табатын сынды тек содан ғана мұратын.
Мұнымды сезген әкем бір тойда көрсетті:
«Анау тұрған деп Шағадамдағы дүр ақын».

Буыны қатпай жетімдік көрген, жетілген,
Он сегізінде жоюға жауды бекінген.
Ақынмен содан ағалы-іні боп кеттік
Бір жүрген күндер кетпейді әлі есімнен.

Майдангер екен, Отаны үшін от кешкен,
Барлаушы болты, ажалмен талай беттескен,
Қаза тапқанын көзімен көріп Мәншүктің
Қанқұйлы жаумен бітіспейтіндей кектескен.

«Өткеріп бастан небір сұмдығын соғыстың,
Жеттім мен елге солдаты болып Жеңістің.
Өрісін аңсар аруана сынды арқырап,
Маңғыстау барып, Сәтекеңменен көрістім».

Деуші еді ол ылғи, шабыттан көзі шоқтанып,
Сол сапарында Сәттігүлдан бата қайтты алып.

Шағадамда аға шалықтап жүрді қырандай,
Қазақ, түрікменнің ықыласынан бақ тауып.

Теңізші-ерлерге «Тоғыз қайығын» арнады,
Қайғыланғанды рухтандырды, қамдады.
Өз ғұмырында халқымен біте қайнасып,
Жақсылықтың жаршысы болып, қорғады.

...Тұрмайды баста, бұл жалған сірә, өтпелі,
Сусиды жылдар арадан ақын кеткелі.
Жыр-толғаулары өзі боп елді кезіп жүр,
Бұл дағы оның көп жүрегіне жеткені.

ТУҒАН ЖЕРДІ АҢСАУ

немесе ақын аға Есенғали Бөкенбаевқа хат

Аман да есен жүрмісіз,
Есенғали ағамыз.
Алыста жүрген ініңе
Шайырлардың ішінен
Өзіңнің артық бағаңыз.
Соңғы жылдар, жан аға,
Ақтау деген қалаға
Көшуді бізге нәсіп қып
Алыстап кетті-ау арамыз.
Маңғыстау болды тұрағым,
Өлеңнен өрнек құрадым,
Алыста сенен жүрсем де,
Ауылдан келген адамнан
Хал-жайыңды сұрадым.
Шабысы бөлек дүлдүлім,
Екпіні қатты жүйрігім,
Сағыныш жырын жолдадым,
Шабыттың ашып түндігін.
Толқындай көкке ыршыған,
Тыңдаған көңіл тыншыған.

Ел ішін кезген кезімде
Жырларыңды естіп шаттандым
Термеші менен жыршыдан.
Сөзіңнің ұқса байыбын,
Өзіңсің асау Жайығым.
Тындаушыны тебіrentті,
Қайғылыны еңіретті
Әйгілі “Тоғыз қайығың”.
Жөргекте жырдан от алдым,
Жиырмада сенен бата алдым,
Отыз жасқа келгенде
Ойын- тойға сән беріп,
Өлең сөзге әр беріп,
Ақыны елдің атандым.
Еңбек еттім баптанып,
Жүрмін содан бақ тауып,
Халыққа жазған жырларым,
Жүректен шыққан сырларым,
Басылды тасқа, қатталып.
Қияға тартып жүрегім,
Шарлап кетті жыр елін.
Алыста дәйім жүрсем де,
Шағадамдағы абызым,
Күйіне келген кобызым,

Ақылшым менің Ес-ағам,
Саулығыңды тіледім.
Бірақ та жөні, ағажан,
Бөлек-ау, туған ауылдың,
Ауылда жауған жауынның,
Ауылда соққан дауылдың,
Күннен-күнге жат болып,
Алыстап қалған бауырдың.
Шағадамды жайлаған
Қазак-түрікмен қауымның.
Елге ырыс, құт болған,
Шұбалған Құба тауымның.
Сағым кезген белдерім,
Боз жусанды жерлерім
Бірге жүріп, бірге өскен
Қатар да құрбы теңдерім.
Бір көруге асық боп,
Дидарыңа шөлдедім.
Бала боп жүрдім Ақтаста,
Жігіт боп бардым Бекдашқа,
Қырандай канат қомданып,
Қайта-қайта толғанып,
Кеудемнен өлең ұшырдым
Гюшадағы көк таста.

Тартатын қайсар дала ұлын,
Қошоба, Хасан, Шағылым,
Қулымаяк, Жаңғақта
Сыралғы достар көп еді
Қыздырған еңбек дабылын.
Қуанып бұрын айтарым,
Мұңайып бүтін айтарым:
Суалған айдын тола ма,
Акку-каз қайта қона ма?
Қарабұғаз – байтағым!..
Осыларды ойлап жабығып,
Аулаққа жіпсіз таңылып,
Ес-аға, сізге хат жаздым,
Сағыныш бұлтын жамылып,
Ініңнің өзің жайын ұқ...

5.05. 1988 жыл.

АҚЫН ІНІМЕ

(Есенғали шайырдың жауабы)

Сағынып, бізге жолдаған,
Хатыңды алдым, Темірім.
Мекендедің, дәм тартып,
Маңғыстаудың өңірін.
Халық үшін туған жігітсің,
Жемісті болғай өмірің.
Өлең болды өзіңнің
Ажырамас серігің.
“Ауылдан ұзап кеттім”- деп,
Бұзылмасын көңілің.
Дос табылмас дейсің бе,
Жақсыларға жақын боп,
Таба білсең көңілін.
Ақындар қайда жүрсе де,
Қызметін етпек елінің.
Арманы болмас адамның,
Ақтаса елдің сенімін.
Тоғышар мен менменнің
Баса білсе желігін.
Қамқоршысы халқының
Қиындықтан қаймығып,
Іздемес істің жеңілін.

Елің мен жерді сағынған,
Мәнісін ұқтым хатыңның,
Қысқаша жауап берейін,
Иесі деп ақылдың.

Білмейтін де бар болар

Іштегі ойын ақынның.

Бейбітшілік дәуірде

Айыру қиын арасын

Қоркак пенен батырдың,

Тентек пенен мақұлдың.

Қасымызда жоқтығын,

Алыста жүрсек, білеміз

Жаны ашитын жақынның.

Темір інім, шүкір ет

Маңғыстау мен Жаңғакка

Танылғанын атыңның.

Отыз жаска келгенде

Ақыны болдың халқыңның.

Журналист болып Одакка

Жауапты іске тартылдың.

Бұрылысты қарсы алып,

Жаршысына айналдың

Социалистік салтымның.

Іңкәрі болдың бұл күнде

Мұндағы дос-жар, артыңның.

Өнегелі өмірдің
Көшбасшысы болуға
Ұшатын құстай талпындың.
Жерлестерің біледі
Қымбаттығын нарқынның.
Екеу болса, бірі өзің –
Көңілі ашық-жарқынның.
Ақын інім ардақты,
Өзіңе үміт артады
Атырау мен Жаңғақты.
Албырттықтан арылып,
Болатын кезің салмақты.
Қияға ұшқан қырандай
Танитын кезің жан-жақты.
Ел аузынан түспейсің,
Болсаң ақын сандақты.
Шамаң келсе, ұмытпа
Ата жолы, бұрынғы
Қасиетті әруақты,
Елдігімді жоғалтпай,
Батырған жауға бармақты.
Алатаудан асырған
Қалдан Церен бастаған
Атышулы қалмақты.

Акындық – өнер киелі,
Кез келгенге қонбайтын.
Акын деген-әулие
Келешекті болжайтын.
Қисынынды түзетіп,
Тура жолға жолдайтын.
Жауыздықпен жаны қас,
Әділдікті қолдайтын.
Нағыз акын – шежіре
Ел өмірін толғайтын.
Білімді акын жазбайды
Парасатсыз өленді
Көңілің көншіп толмайтын.
Дана акынның сөздері
Бәйтерекке меңзейді
Гүлденсе –семіп солмайтын.
Адуынды акындар
Серпілте білер әп-сәтте
Қайғының бұлтын торлайтын.
Саған да, Темір, сенеміз
Әйгілі акын болар деп
Ел намысын қорғайтын.

260

01.08.1988.

Ақтау-Шағадан.

ДАЛАМЕН СЫРЛАСУ

Далам-ай менің,
Көсілген көркем далам-ай,
Көргендей алғаш, қуанып тұрмын баладай.
Елжіреп тұрмын, қасиеті күшті туған жер,
Сен маған емес, мен саған бақи анадай.

Қуанбай қайтем, дым тамбай талай көгіңнен,
Мамырда тіпті отты леп есіп деміңнен.
Кенезем кеуіп, қосыла саған шөлдедім,
Кішкене ғана бөлшегің болып сенің мен.

Тамшысын таппай жаңбырдың осы өңірден,
Балауса шөптер эп-сәтте солды-ау көрінген.
Сонда да болса сенімен қоса егілгем,
Кезім жоқ менің, маң далам, сенен жерінген.

Бүтінде мынау есесін алып сан жылдың,
Дүрия далам, бойжеткенге ұксап сән құрдың.
Алғысың көп-ау науырыз бенен сәуірге,
Рәтін көрдің көктемде жауған жаңбырдың.

Қарашы, міне, жас жусан жарды бүршігін,
Қырыңды кезіп, жинадым гүлдің мың түрін.
Шаттығың болып бозторғай ұшты пыр-пырлап,
Әніне салып, алмай жүр шіркін бір тыным.

Жарықтық дала, қайнары асқақ шабыттың,
Сен маған бүгін ерекше рай таныттың.
Гүл тұнған қырда шалғынды кешіп тұрып мен,
Қымыран жырды жүрекке құйып алыппын.

* * *

Шіркін, менің даламның ауасын-ай,
Жанға шипа, жүрекке дауасы бай.
Көлбеңдеген киырға көз тастасаң,
Дала тектес таусылмас табасың ой.

262

Қол бұлғайды қыз етек қырқаларым,
Әр шоқыдан шежіре-сыр табамын.
Бозторғайлы бозаң қыр – туған дала,
Сенсің менің айтар жыр, шырқар әнім.

Шуағына даланың шомыламын,
Мауыт түнін көрпе ғып жамыламын.
Өйткені, мен түзде өскен тағыдайын,
Көрмей жүрсем, даланы сағынамын.

Сағынамын, ұзасам жабығамын,
Дала – үйімдей, аспаны – шаңырағым.
Менің алтын қазығым – о, туған жер,
Қастер тұтып, өзіңсің табынарым!

Сайын дала, көктемгі көркің ғажап,
Тұскиіздің түрленген кейпінде алап.
Бозаң жусан желкілдеп, дөңгеленген
Қарияның сілкіме бөркін жасап.

Балғын құрақ сусылдап тербеледі,
Бейне теңіз көшкендей өң береді.
Жапырақ сайын күміс шық жылтырайды,
Қолмен қадап қойғандай теңгелерді.

Білем, әлі-ақ бұл қалпың өзгерерін,
Жазираны сарғайған көз көрерін.
Төскейінде ақ сағым жеңіл қалқып,
Көшпе құмға сай-салаң кез келерін.

Мейлі, тіпті іздемен жер дарасын,
Айнымас саған ғашық көзқарасым,
Көктеміңмен, аптабың, ақпаныңмен,
Сен мен үшін бөлінбес ен даласың.

Алматы, міне, жасыл желекке бөленген,
Көктөбе жаққа қиямен өрлеп келем мен.
Төменде қалып у-шуға толы нән қала,
Кербез Алатау қарайды күліп төбемнен.

Шулайды құстар тарқата алмай базарын,
Қылықпен ерке айтады бұлақ наз әнін.
Әсем астана, көркем табиғат – тау, өзен,
Ұмыттырғандай өмірдің мұң мен азабын.

Аймалап самал, қытықтап күннің жанары,
Ағыл да тегіл ақ жаңбыр төгіп алады.
Еске алып сонда шөліркеп жатқан даланы,
Көңілім менің, Маңғыстау, саған ауады.

264

Жанымды тіптен сергіте алмай өпкен леп,
Сүреңсіз болып көрініп қала көкпенбек,
Алатауға шығып, жаңбырлы бұлтты жиып ап,
Қиял қуамын өзіңе ұшып кетсем деп.

Жете алмас саған әсемдік көзді арбаған,
Қала мен дала мен әлі тіпті бармаған.
Жүрек-аруана өзіңе тартар боздаумен,
Өзге өлкені жерсінбей өтер мен-балаң.

15.08.1993.

ӨЛЕҢ ҚАЛДЫ

Қалқам-ай, жан екенсің аққу көрік,
Кетердей көрген адам соңыңа еріп.
Қарай бердім көзіме тоят таппай,
Алақұйын сел сезім бермей ерік.

Жібек шаш, мамық тамақ, құмырсқа бел,
Сыланған арғымақша жүрісті көр!
Мойыл көз, қаз омырау, қарағым-ай,
Сыңарың қылығыңды ырыс білер.

Өзгеше жан екенсің сыны ерек,
Тәңірдің саған берген сыйы бөлек.
Бояма жасандылық мүрдем кетсін,
Өзіңе пәк сезімнің нұры керек.

Бойында сұлулық бар өлшенбеген,
Көргендер жүрер сені көрсем деумен.
Бұл менің жалт еткен бір сезімім ғой
Бейненді өлең сөзбен өрсем деген.

Сымбатың тамсандырған талай жанды,
Жігіттің жүрегіне салар қайғы.
Ойқастап ақмаралша өте шықтың,
Ізінде бір жапырақ өлең қалды...

265

ҚАРАҒЫМ

Сен маған мұнша неге көп қарадың?
Сынайыншы дегендей дөп қарадың.
Мен бір жан өз отына өзі жанған,
Зияным еш пендеге жоқ, қарағым.

Сөз болды сыландатып баптағаным,
Сыңсыттым жүрегімнің мақпал әнін.
Болғанмен сыртым қоңыр, ішім дүлей,
Кейпінде жүргеніммен тоқ баланың.

Қарадың қайта-қайта бізді барлай,
Өткердік біз де бастан кезді балдай.
Сезім – от, жанарыңмен шок лақтырма,
Жүрерсің жалынымды сөндіре алмай.

02.06.2000.

СЕНІ ОЙЛАСАМ

Сені ойласам, аулақта қалып ән-жыр,
Жалындаймын, тірлігім – алып тандыр.
Жіпсіз мені өзіңе байлап алдың,
Тал түсінде өмірдің жолыққан гүл.

Еске аламын, тұңғыық батам ойға,
Таңың күліп әлі де атар алда.
Үлбіреген қалпыңда, қалқам, сені
Тек аялап солдырмай өте алам ба?

Сері күнді басыма салып тағдыр,
Құйылғандай кеудеме ғайыптан нұр,
Сені үзбеймін, өтемін сүйсінумен,
Тал түсінде өмірдің жолыққан гүл...

Басыма менің қонғанда келіп сары күз,
Ойда жок жерден ілестің сен де, сары қыз.
Сен ұмсынғанмен бөлек қой біздің жанымыз,
Екеуміздің бұл – сорымыз, әлде бағымыз?..

Сары күз соңы ызғары үстем қыс болар,
Сары қыз, соңы – қолымнан ұшқан құс болар.
Бізден де бұрын болған ғой сондай нұсқалар,
Өмір мен көңіл сөйте де сөйте қысқарар.

Бәдәуи дүние балы мен уын тең бөлер,
Мәңгі сапарға бізді де бір күн өңгерер.
Сары күз бенен сары қыз қалар, қыс қалар,
Бұрынғыларға бізді де тағдыр теңгерер...

ҰМЫТ МЕНІ

Ұмыт мені, өтінем, звондама,
Тоғыспаймыз екеуміз бір арнаға.
Ұшқындаған сезімнен от шығады,
Қалсын бұл да аян боп бір Аллаға.

Кінәлама, есіңе ап жылама да,
Бір орында бұл уақыт тұра ала ма?
Ойлашы өзің, менде – күз, сенде – көктем,
Екеуі салтанатын құра ала ма?

Ұмыт бәрін, қайтесің мұң арқалап,
Мұңлы болсаң, құстайсың сыңар канат.
Көрген түстей көңілде елес қалсын,
Аласұрған жүрегің тынар әлі-ақ...

ҚАРЫНДАСҚА

Еркеш Азаматқызына

Бәрі де өтер, қамықпа, қалқам, бекерге,
Өзінді ойлап қажып біткенің жарамас.
Алдыңа қойған мақсатпен еңсе көтер де,
Өмірге батыл аралас!

Кездесер әлі жаман да саған, жақсы да,
Өтірік күліп, табылар қулар жаныңнан.
Оларға еріп, жалының сөніп, бықсыма,
Оларға еріп, адаспа арман-бағыңнан.

270

Биікке құштар, ісіңе болсаң дарынды,
Күншіл табылар, аяқтан қағар, ұзатпас.
Жасыма бірақ, толқынды болшы арынды,
Ертеңіңе сенгендер сені құлатпас.

Түсінем, қалқам, жайыңды айтпа, түсінем,
Мұңыңды сенің басымнан мен де өткердім.
Өмірді сүйген құштарлығыңның күшімен
Жағымпаздықты, жасандылықты жек көргін.

Алдыңда сенің жүретін жолың көп әлі,
Сәл нәрсе үшін жасығаның не, қарындас
Естісін ғалам, жастықтың асау төк әнін
Босбелбеу болсаң, асқар арманың алынбас.
Жасыма бекер, қарындас!

12.09.1979.

СЕН АУЫРҒАНДА

Бүкіл дүние тұрғандай-ақ тұнжырап,
Біздің бөлме қазір бейне күзгі бақ.
Сен сырқатсың, мен отырмын қасыңда,
Жүрегімнен ағып жатыр жыр жылап...

Ал далада көктем тұр шұғылалы,
Күн көзіне торғайлар жылынады.
Өткен күнді еске алып біз де бір күн,
Гүл терерміз көк белге шығып әлі.

Айығарсың, арада күн өтсін тек,
Отырамын жаныңда күзетшің боп.
Ештеңені, жаным, сен ойыңа алма
Айығуға тиіссің, тілекшің көп.

02.11.1984.

271

ЖҮРЕГІМНЕН ЖЫР ТӨГІЛСІН

Жаным менің, жүректі мұңға орап,
Жарық күнді қараңғы түнге балап,
Жабырқамай, еңсенді түзу ұста,
Жаңылған жан түзелсін бізге қарап.

Жүрген жоқпыз байлық пен мансап қуыш,
Жалғандықты жамылып, жаңсақ күліп.
Жолымызда жолыққан қиындықтар
Жапырылар әрдайым, болсақ биік.

Жабырқама, жаныңа күлкі егілсін,
Жанарыңнан жарқырап күн көрінсін.
Жазғы таңдай көңіліңді ашып жүрші,
Жүрегімнен жаңбыр боп жыр төгілсін.

ЖАС ЖҰБАЙЛАРҒА

“Үйлену оңай, үй болу қиын” деген бар,
Саналы жастар бұл сөзді ұғып, бағамдар.
Қос өзен сынды қос тағдыр бүтін қосылса,
Жарасым тауып, жасалсын ізгі қадамдар.

Өмір жолында серік боп ылғи сәттілік,
Шамшырақ сынды жетелей берсін тәтті үміт.
Беу, қарақтарым, алтын тойды да тойлаңдар,
Отауларыңнан қуаныш кетпей, бақ тұнып.

Көңілде көктеп махаббат гүлі – нұр гүлі,
Естілсін үйден күміс күлкінің сыңғыры,
Өрісі кеңіп бабадан қалған әулеттің,
Тербеліп бесік, естілсін сәби былдыры.

Адами ғұмыр болары айқын бір нүкте,
Жақсылық келер ынтымақ барда, бірлікте.
Бас қосқан жастар, сендерге үлкен тілегім
Біріңе-бірің сүйеніш болың тірлікте!

ЖҰЛДЫЗҒА

(Қызымның ұзатылу тойында оқылған өлең)

Қолымдағы қырмызы қызғалдағым,
Алдамасын мәңгілік ізгі арманың.
Ағаңменен екеуің –қос жүрегім,
Тигізбедім өмірдің ызғарларын.

Аспаныңды сұқсыр бұлт кезбесін кеп,
Қиындығын тірліктің сезбесін деп,
Ақ жанымның алауын жақтым талай
Бақ-талабы нұр шашсын, өрлесін деп.

274

Неткен қысқа қыз-ғұмыр көктемедей?!
Пәле-жала ешқашан беттемегей.
Айдынында өмірдің ізінді сал
Алға тартқан желкенді ақ кемедей.

Осы болды өзінді ұшырғаным,
Әр нәрсенің байыбын түсін, жаным.
Өмір жолы тақтайдай түзу емес,
Шар болаттай қарсы алғын ұсынғанын.

Дақ түсірме атына ауылыңның,
Сыйлысы бол қосылған қауымыңның.
Қолтығыңнан демесін ата-бабаң,-
Ақ тілеуі ағайын, бауырыңның.

08.06.2001.

ТІЛЕК

*(Жиенім Қарлыханның ұзатылу тойында
оқылған өлең)*

Тағдыры қыздың тағдырындай-ау құстардың,
Бойжетіп, міне, ұядан жиен ұшқан күн.
Ағайын, дос-жар жер-жерден келіп жиылып,
Сағы бір сынып, құлаған күні дұшпанның.

Мерейі өсіп аққудай аппақ жанының,
Артуын тілеп басына қонған бағының,
Ақ тілектерді шашу ғып бүгін шашайық,
“Жолы болсын деп, жиенім

Қарлыханымның!”

Алдамасын тек асылдай күткен арманың,
Қайда жүрсең де, жарқырап тұрсын маңдайың,
Күйеу баламен қайыспай бірге көтеріп
Бұралаңы көп өмірдің басқа салғанын.

Алғысы тиіп ақ сақалды әке, атаның,
Киесі қолдап шалдардан алған батаның,
Бүгінгі, міне, кеңіген өріс кең болсын
Сейсен жездем мен Ырыстысынды апаның.

Оң болсын, жастар, көтерген бірге отауың,
Көбейтсін сізбен бақытты жандар қатарын.
Маңғыстаудан келген нағашы аға тілегі-
Қолдасын әркез аруағы Бекет атаның!

ДҮНГЕН ҚЫЗЫНА

Зульфияға

Дүнген қызы, тұңғыық жанар, ай қабак,
Жаныма келдің, болдың-ау мені байқамақ?..
Еліктей үркіп жүруші ең ылғи, жалт беріп
Қаштың ба әлде қараған жұрттан анталап?

Көркіңе сенің таппайды тоят көз деген,
Шебер ғой Тәңір жаратқан артық өзгеден.
Өзіңе қарап жетпес деп тілім қорықтым,
Бейнеңді сенің салсам ба деп ем сөзбенен.

Жаның да аппақ шалмаған шайтан шалығы,
Перідей көркем періште өзің – анығы.
Сырласқан шақта көзімнің анық жеткені –
Сен көрінсең-ақ серпілер дүние тамұғы.

Сан ұсынса да, әзәзіл судан ішпедің,
Жұртпенен бірге айдынды көлге түспедің.
Оспадар сөздер оскыра шықса біреуден,
Бетінді басып, қызара ерін тістедің.

Қаза қылмаған ораза менен намазын
Көргенде сені таң қалды мендей сабазың.
Жүре беріппіз-ау жалғаншы қызық жетелеп,
Ұмытып барын бақидағы ауыр жазаның.

Үлбір еріннен маржандай тісің тізіліп,
Мөлдіреп тұрдың жанардан моншақ үзіліп.
“Аға” дегенде ана тілімде сөз саптап,
Жүрегім бейне кеткендей болды үгіліп.

Қағыңнан тайма, алдыңнан, жаным, күлер күн,
Қош айтып саған дүрмекке мен де сіңермін.
Күнгірлеп тұрған көне Тараздың жерінде
Періште сынды қарындас бар деп жүрермін.

17.06.2001.

БАЛДЫЗЫМ

Дәмежанға

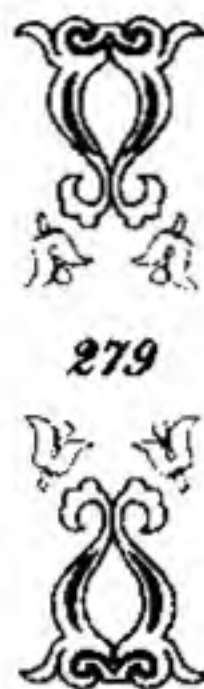
Балдызым бар Сенекте... сыны кетпеген,
Шыңдағы шынар сияқты өсіп, көктеген.
Жадырай күліп алдыңнан шығар болса ол,
Ашылар бұлт та түйіліп саған беттеген.

Ақ қайың мүсін, бота көз, қырдың гүліндей,
Тайпалған жорға жүретін ізі білінбей,
Қыландарменен өзіндей сынға түссе егер,
Қалар еді онда басқалар көзге де ілінбей.

Балдызым – бұл деп, көрсетем келсе де кімің,
Жасынан сүйреп келеді бір үйдің жүгін.
Жұбайыменен жұмылып алға аса берсін,
Аспанда – айы, тұрсын тек жарқырап күні.

Зырлайды уақыт, бұл өмір баста тұра ма?
Қызды қияға қондырды, ұлды ұяға,
Қыр гүлі кейпі, ақылы, ақ жүректігі
Келіндеріне қазақтың қалсын мұраға.

15.07.2000.

АУЫЛҒА ХАТ

Шешем Үміт Иуышқызына

Есінде бала кезің сақталды ма,
Жоқ әлде бұлдыр елес боп қалды ма?
“Үлкені ат ұстардын” деуші едің-ау,
Үлкенің алыс кеткен жат болды ма?

Тағдырым өз үкімін кессін мейлі,
Қос шеше көріп өстім ес білгелі.

Анамнан ақ сүт берген кем көрмедім,
Ал бүгін алыстамын, кешкін мені.

280

Ойымда өзің берген ұлағатың,
Ұл болдым намысы үшін тұра алатын.
Сен жақтан хабар-ошар болмай қалды
Бұл күнде көбейді ме жұрағатың?

Мұнда іні-аға болса, кеңесер ек,
Менің де айдарымнан жел есер ед.
Анашым, ұмыттың ба бір ұлыңды
Алдыңнан шығатұғын жеңешелеп?

Білемін, жамандыққа қимасыңды,
Үлгі еттің жатсаң-тұрсаң сыйласуды.
Әке мен қос шешеден қалған – өзің,
Анажан, қадір тұтам бір басыңды.

Сен барда жиналамыз шаңыраққа,
Мінәжат, дұға етеміз әруаққа.
Тебіскен тай-құлындай кездерді айтып,
Қаламыз арқа кеңіп, жадырап та.

Беу, менің ақ жаулықты ар-тірегім,
Перзенттік парыз маған артып едің.
Өзіңе қайтқан құсша оралармын,
Аман боп жүре берші – бар тілегім

07.1994.

281

АҚША ҚАР ЖАУЫП ТҰР

Сұлулық тәңірінің елшісіндей,
Сәбидің көңіліндей,
Тазалық пен пәктіктің еншісіндей,
Еш күнәсіз боздақтың өміріндей –
Ақша қар жауып тұр.

Адал ардай, жүретін қапалатпай,
Сүйген жар жүрегіндей,
Алғашқы махаббаттай,
Пейіліндей ананың, тілегіндей –
Ақша қар жауып тұр...

ҚИЫН ЕКЕН

Беу, анашым, ардағым, нұр шуағым,
Сен ауырдың, мен дағы тыншымадым.
Түзде жүрсем, елендеп үйге асықтым,
Көңіліме кептеліп мың сұрағым.

Өзің едің жолыма тұрар қарап,
Төсек тарттың, кетті ұлың жүдеп-жадап.
Сен сау кезде көңлім көкке жетсе,
Жүрмін қазір, анашым, мұң арқалап.

Амалым не тағдырдың шарасына?!
Бұл әйтеуір көңілдің наласы да.
Жаутаң қағып, тұра алмай ана жатса,
Қиын екен бәрінен баласына...

Желтоқсан, 1980 жыл.

БАҚЫТ

Таң әлеті, тәтті кезі ұйқының,
Ояу едім, маза бермей жыр-құйын
Төргі үйімнен ауық-ауық естілді
Сәби үні, сықылығы күлкінің.

Ақырындап, адымымды есептеп,
Үңілдім кеп бөбек жатқан төсекке,
Күледі де, былдыр-былдыр сөйлейді,
Бал жүзінен, мейір қанбас, неше өпсе.

Рахатта, ұйқысырап алаңсыз,
Дүниенің жай-күйінен хабарсыз
Жатыр бөпе, кірпік қақпа, тыныштық,
Ұйқысынан күрт шошытып аларсыз.

Бір бақытқа кенелгендей кезігіп,
Қуаныштың сақшысындай сезініп,
Ойға қалдым: неге кейбір адамдар
Тыныштықтан жүреді, – деп, – безініп?

Бір кішкентай бөлшегі боп тірліктің,
Жатыр сәби, мен мынадай сырды ұқтым:
Бақыт болса адам үшін жер басқан,
Ең үлкені сол бақыттың – бейбіт күн!

БЕЙІТ БАСЫНДА

Қызым Дидарға

Әрең іздеп таптым-ау қабіріңді,
Сені еске алса, әкеңнің жаны мұңды,
Тәй-тәй басқан бөпемді қағып түскен
Қарғайын ба, қайтейін, Тәңірімді?..

Әкең келді басыңа жабығулы,
Елессің ғой, білмессің сағынуды?
Періштедей сенен де пейіштегі
Тірі жүрген пенденің таңы нұрлы.

Томпаңдаған еске алам қылығыңды,
Ұнатушы ең қойнымда жылынуды.
Сүйінуді жазбапты сені өсіріп,
Бұйырыпты еске алып күйінуді.

Бала екен ғой адамға балдан тәтті,
Сенің жоғың жаныма қатты батты,
Сәби бейнең қып-қысқа ғұмырыңдай
Көз алдымнан қол бұлғап бара жатты...

Қараша, 1996 жыл.

285

ҚЫЗЫМА

Жұлдызға

Беу, ботам-ай, еркелікті қоятын,
Кезің келді маған сүйеу болатын.
Ағаң менен екеуің ғой өмірде
Мені асқарға көтерер қос қанатым.

Үйден кетсең, “қашан келер екен” деп,
Сапар шықсам “саған қашан жетем” деп,
Елеңдеймін, қиын екен әкеге,
Төрт құбыласы тұрмаса егер бекем боп.

286

Абайша айтсақ, ақыл ойла, дананы ұқ,
Бұл дүниеге кірпіш болып қаланып.
Қимағанмен, киналғанмен бола ма?
Алыстайды енді ерке балалық.

Қызым, қазір үлбіреген гүлдейсің,
Арманыңның айдынында жүзгейсің.
Өмір қымбат қасиетін ұққанға,
Шын қадірін осы бастан білгейсің.

ҚАЙТҚАН ҚҰСТАРМЕН ҚОШТАСУ

Сездіңдер, тегі, алда бір суық қыс барын,
Топтанып, міне, барасың қайтып, құстарым.
Қимадыңдар-ау, кикүлап жүрсің айналып,
Ұяңды тастап аулаққа тура ұшпадың.

Сездіңдер ме әлде туған жер атты күш барын,
Көзге ыстық па екен ұя жасаған тұстарың?
Сызылтып хормен қоштасу әнін шырқадың,
Жүректер шіркін қия алмай жүр-ау құштарың.

Қайтесің енді, құралған солай тірлігің,
Табиғат-тағдыр жасайды әркез ірілігің.
Барыңдар кәне, қалайын тілеп оң сапар,
Құстарым менің, бұзылмасыншы бірлігің.

Есен болыңдар, құрыш қанаттар талмасын,
Кішкентайларың адасып артта қалмасын.
Біріңе-бірің серіксіңдер ме айнымас?
Сапарың ұзақ, опасыздарың бармасын.

Құстарым, тағы күтемін келер көктемде,
Жиделер гүлдеп, ақпанның лебі кеткенде.
Бәйшешек гүлмен жолыңды тосып тұрармын,
Өздеріңменен қоштасқан мынау көк белде.

БІР ДОСҚА

Бауырымдай көрген досым едің ғой сен менің,
Өзің едің-ау басқадан гөрі сенгенім.

Көп болды бірақ бейнеңді сенің көрмедім,
Қиналған шақта қол ұшын бере келмедің.

Келер деп сенің жолыңа ұзақ телмірдім,
Ойыңа алмай, өзіңмен-өзің сен жүрдің.
Алтыннан асыл, қол жетпес биік сезімді
Тірлікте бітпес күйбеңге неге жеңдірдің?..

Ешкімге қимас досым едің ғой сен менің,
Болдым ба әлде уақытша ғана ермегің?
Соны ойлауменен таңдарым атпай терледім,
Сен үшін, жаным, өзімді-өзім жерледім.

Қадірін достың ұға алмай жүрген шығарсың,
Өмірде алдан кездесер талай құзар шың.
Жаныңа сол шақ жанашыр бір сөз дәру боп...
Достықтың сырын ұғарсың, сонда ұғарсың...

ҚАЙРАН ЖҮРЕК, ШАБЫТ БЕР!

Қайран жүрек, шабыт бер құйындаған,
Нөсер өлең төгейін тыйылмаған.

Шөл даладай кезеріп жүрмін қазір
Көктемде бір тамшы бұйырмаған.

Шабыт болсын ұсынған сыйың маған,
Соны берші, сол үлкен бұйым маған.
Тойдан кейін бос қалған дастарханның
Ыдысындай ойларым жиылмаған.

Ұстай алмай шабыттың дүр пырағын,
Мазаң ойдың күтемін бір тұнарын.
Қайран жүрек, шабыт бер, тұтанайын,
Отауымда жағайын жыр шырағын!

ДОС ТУРАЛЫ

Дос десе, жүрдім елжіреп,
Жанымның жағып алауын,
Өзімнен аса сендім көп,
Тапсам бір деумен қалауын.

Қорғадым, таяқ жесем де,
Сол үшін түстім жұлысқа.
Досымды сатып өсем деу,
Күнә деп білдім, бұрыс па?

Мұнымды айтпас бекер деп,
Бұрыннан мені білгендер.
Сүрмедім өмір лекерлеп,
Сыртымнан өсек үргенмен.

290

Суыды бүгін сезімім,
Сырымды ұғар дос таппай.
Жоғалтты ма әлде сенімін,
Адамның бәрі жалдаптай

Маздаймын дағы сөнемін,
Қажытты ойдың ауыры,
Қайдасың, іздеп келемін,
Мәрт достықтың ауылы.

Шалқыған отым жанар ма?
Жас акты-ау жүрек көзінен.
Жападан жалғыз аралда
Қалғандай кейде сезінем.

БІР АҒАЙҒА

Ақ кемедей асыққан жағаларға
Зәру едім сыр ұғар ағаларға.
Өзімсініп мен саған барып едім,
Кірістің-ау, аға, сен табалауға.

Ренжіттің, танытпай көсемділік
Көрсетпедім мен дағы есер қылық,
Әдеп сақтап алдыңда, үндемедім,
Кекесіңге кетсе де шекем қызып.

“Артықтығың”- машинаң, қалталысың,
Сен дегенде кей қулар тартады ішін
Ақшаны емес, ағатай, сен айтқандай,
Азаматтық ісінді ел танысын.

Ақша көп деп, беу, аға, болдың ірі,
Оныменен өлшенбес ердің құны.
Бұрынғылар айтыпты: “Ақша деген,
Байлық деген –тек қана қолдың кірі”.

Сен жеткенді мен тіпті ойламағам,
Жеке басты күйттеумен қайда барам?
Көпке ұнар асыл сөз жазамын деп,
Көптен бері мазасыз ойға қалам.

О бастан-ақ жыр жазып көрсем дедім,
Елдің сырын өлеңмен өрсем дедім.
Жаксы өлең мен үшін баға жетпес,
Машинаңды алмаймын, берсең тегін.

Ақшаң бітсе бір күні “жыры” тынып,
Тозған таудай құларсың үгітіліп.
Болашаққа өшпестей сөз қалдырсам,
Мен сөнсем де, қалмаспын ұмытылып.

15. 04.1982 жыл.

БАҚЫТЫМДЫ ҚЫЗҒАНБА

Аға, менің бақытым бар аздаған,
Көбін, сірә, тәңір маған жазбаған.
Жүрегімде өлеңім бар шоқтанған,
Шабыт-құйын соққан сәтте маздаған.

Көк аспаным, бар қоңырқай тірлігім,
Солар барда мен көңлі нұрлымын.
Тағдыр маған сыйламасын ірілігін,
Солдырмаса болды деймін жыр-гүлін.

Кейбір кезде шотын салып қарау жан,
Сәтсіздіктен артқан жүгім сан ауған.
Ғұмыр бойы аулақ қонып келемін
Көкірегін у жайлаған адамнан.

... Сызданасың, түсің суық мұздан да,
Аға, екеуміз жүре алмаспыз бір жолда.
Саған айтар өтінішім бар бірақ:
Мына аздаған бақытымды қызғанба.

14. 22.1993 жыл.

293

ДОСҚА ХАТ

Мүсілімге

Бағаламадың, өзінді бағаламадың,
Қиын болды ғой жолыңды қаралағаның,
Араққа еріп, жарыңның, жанашырлардың,
Жүрегін, достым, аяусыз жаралағаның.

Болашағыңа мен сенің сеніп келіп ем,
Адал жарыңмен, қос ұлмен көріктеніп ең,
Жалғызы едің ананның маңдайға басқан,
Әзәзілге не мұншама ерік беріп ең?

294

Өзің жайында тыңдадым жүрегім жылап,
Құлаққа сенбей отырдым, қайталап сұрап.
Талабың мен арманың таудай еді ғой,
Қайда сол қазір, қалды ма жолыңда сұлап?

Қиындықтардың ол кезде бәріне төзіп,
Ұшқыр қиялың шарлайтын дүниені кезіп.
Сыр-сымбатыңа бәріміз қызығушы едік,
Кеткенің қалай, япыр-ау, бәрінен безіп?

Қуанушы едім сен көпке ұнағаныңа,
Мұның не, шыққан биіктен құлағаның ба?
Сені білмедім, ал өзім шыдай алмадым,
Ғазиз анашың сені айтып жылағаныңда.

Есіңе салғын, ұмытсаң, айтар әніңді,
Шаңырағыңды ұнатпан шайқағаныңды.
Қанатыменен су сепкен қарлығаштай боп,
Хатыма жаздым өзімнің байқағанымды.

18.09.1982.

ІНІМЕ

“Досым көп” деп мақтанасың, қарағым,
Қатарыңа сыйлысың-ау, жарадың.
Бірақ, бірақ, таңдай білген дұрыс қой,
Көп досыңның адамы мен адалын.

Жүрсін қазір жас дәуреннің тойында,
Қуатың мол, жалының бар бойыңда,
Мұндай шақта дос та саған көп болар,
Айналайын, сақта осыны ойыңда.

296

Дос көп болар дастарханның басында,
Қызық қусаң, шарап тұрса қасыңда.
Сөзде емес, істе таны оларды,
“Досым көп” деп кеуде керіп, тасынба.

Дос кездесер бақытыңды көпсінер,
Біреулері сәл нәрсені кексінер.
Біреулері дос көрініп көзіңше,
Былай шыға “ақымақ” деп көп күлер.

Ер жігіттің басында ылғи бақ тұрмас,
Бүгінгідей көңіл әркез тоқ тұрмас.
Басыңа бір іс түскенде, қарағым,
Шынын айтам, кей достарың таптырмас.

Өмір ылғи ұсынбайды көктемін,
Сезіндірер суығы мен от демін.
Қысылса егер, сен досыңа демеу бол,
Досың сенің бола білсін өткелің.

Уақыт қалай бір орында тұра алар
Кез де келер дос көмегін сұранар.
Бармақ тістеп қалмас үшін сол шақта,
Достарыңды осы бастан сынап ал!

ӨМІР

Хош иісті, алуан түрлі шок гүлдер,
Мезгілі өтсе, су құйсаң да солады.
Күткенінде өтпей қойған көп күндер.
Уақыт жетсе, бір-ақ күндік болады.

Қуанышқа шын кенелген бал күнің
Сол күйінде қайта оралмас артына.
Он сегіз жас бұлғаңындай түлкінің
Бір кеткен соң көнбейді еш шартыңа.

Ойға түйіп, көптен күткен сапарың,
Сәті келмей оралмайды оңына.
Қатал тағдыр сені тіпті апарып,
Лақтырады қайғы-мұңның торына.

298

Уақыт бітсе, қимасыңнан, асылдан
Айырыласың, бар ма басқа амалың.
Қуаныш та кейде келіп тосыннан,
Өрге тартар алға басқан қадамың.

Бұл өмірдің өз есебі, заңы бар,
Тірлігінде бітпес күрес, егесің.
Тағдыр сыйын қайыспастан қабыл ал,
Қиындықты жігеріңмен жеңесің.

* * *

Қол жайып отыр нәпақаға тапшы адам,
Көрші үйде жан бар ауруы батып қақсаған.
Ал біреу жүр пейіш көріп өмірін,
Көше алмай нөпірлеген ақшадан.

Зағип ана аңсайды көзін-шырағын,
Баспанасыз жүр, білмейді қайда тұрарын.
Біреу мәз боп аяқты кердең басады
Ұстағандай бар дүниенің құлағын.

Құрдасым жүр күн өткенін қош көріп,
Бір жас жігіт қапияда кетті өліп.
Жайлы орында отыр біреу сұстанып,
Көрінгеннің бәріменен өш болып.

Мас келеді білмей қайда сиярын,
Қартым отыр жоқтап ескі ұранын.
Мұңаяды жасы жеткен ару қыз,
Таппағасын бас қосатын сыңарын.

Мұңданамын ойлар езіп еңсені,
Кейде өзімді сезінемін сал-сері.
Айта берсем, иір-қиыр қайшылық,
Беу, өмір-ай, түсінбедім мен сені.

299

ЖАНАРЫҢДА МҰҢ БАР ДЕЙСІҢ...

Ақпандатып, долы желі сарнаған,
Сұлық жатыр мейірімге зар далам.
Халық мынау бар қамсауын қамдаған,
“Нарық ” мынау – қанға тоймас қандалаң,
“Жанарыңда мұң бар” дейсің сен маған.

Қыран ұшпай қос қанатын қомдаған,
Құзғын шықты көп шуылдақ қолдаған,
Алға озып дуылдаған дау-дамаң,
Шын өмірдің бағын көрдім жанбаған,
“Жанарыңда мұң бар” дейсің сен маған

300

Рухсызға болған емес оң бағам,
Баба пейіл бүгінгіге қонбаған.
Соны ойласам өз-өзімнен қорланам,
Бұл өмірде табылмайды-ау жан дауам,
“Жанарыңда мұң бар” дейсің сен маған

Ақпан. 1996 ж.

* * *

Көңіл көгі де бұлтты аспан сынды бұлыңғыр,
Жайсаң жазымның сезгендей болдым құнын бір.
Қысырақтың үріккен үйірі - менің ойларым,
Торысам дағы, ұстатпай қойды құлын-жыр.

Ұлпа қар бетін әулекі желден шаң басқан,
Кезекті дүние, әп-сәтте бәрі алмасқан,
Жә, мені қойшы, шуақты күнің оралар,
Қабакты түйіп ойлана берме, мұңлы аспан.

Келер-ау кезің, әуеде ақ нұр тұнатын,
Жер-ана сонда өзіңнен табар қуатын.
Терезесінің алдында бүйтіп отырмас,
Босына өлген күндерін жоқтап бір ақын...

Ақпан, 1996 ж.

301

ТҮС ЖАЙЫНДА

Ой куғанның бұл өзі жазасы білем,
Өңім түгіл түсім де мазасыз кілең.
Шулы қаладан шыға алмай қамалып қалып,
Түсімде ылғи абдырап, адасып жүрем.

Сұп-суық қала танытып қамалдай қалып,
Жыр оқыр шақта жырымды таба алмай налып,
Төсегім терлеп, алқынып оянып кетем,
Жығылып туым, намыстан жүрегім жанып!

Түсім екенін сезген соң қуанып кетем,
Өзімді-өзім алдаймын, жұбанып бекем,
Егер де мәңкүр-нәңкүр кеп жауаптар болса,
Күндерім көп-ау сандалма, қызарып өтер.

302

Әулекі тағдыр қаншама мазақ қылғасын,
Туғалы бері құр емес азаптан басым,
Қиындығынан қашқан да, қаймыққан да емен,
Түсімдегідей өмірде адастырмасын.

* * *

Шекеден шағып шағыр күн,
Көз алдым сағым көлкіген.
Аяқты орап шағыл құм,
Жүре алмай алға, еңтігем.

Түскендей аспан айналып,
Жүзімді жалап отты леп,
Ұмтылам алға, қарманып,
Моторша жүрек тепкілеп.

Ауызға келіп қос өкпе,
Кезерген ерін жарылып,
Сүрінем жатқан кесекке,
Бір ұрттам суға зарығып.

Токтықтың тарттым өтеуін,
Жоктыққа тағдыр кез қылды,
Өмірдің қымбат екенін
Бір ұрттам сумен сездірді.

Үмітімді алға сүйретіп,
Налыдым, көзде жас құрғап,
Тірліктің ақтық минутын
Алдамшы уақыт жатты ұрлап.

Жығылып құмның өрінде,
Жарықты соңғы батырдым.
...Ояна келсем, төрінде
Өз отауымның жатырмын.

303

Ақпан, 1994 жыл.

ИТТІК ТУРАЛЫ

Ақын Ғалым Әріпке

Апта соңы, қызметтен қол босаған,
Біз-төрт жігіт, жоқтан барды жасаған.
Машиналы саудагермен танысып,
Шыға келдік қала сырты – дачадан.

Дастарханды жайып тастап газеттен,
Біз төрт сері бір-біріне сөзі өктем
Кезек-кезек өлең оқып, сөз сөйлеп,
Ащы суды құлатамыз өзектен.

304

Айтылмаған қалмады сыр, қалмады ой,
Қиялымыз шартарапты шарлады-ай.
Ал дачаның қақпасының алдында
Бір ит жатты азу тісі балғадай.

Ит туралы айтып жақсы аңызды,
Ақын досым аңқылдаған жаны ізгі,
Итке барды, ескерткенді тыңдамай,
Деді дағы “ақынды ит те таниды”.

Шығып иттің бір оң, бірде солынан,
Жайлап сипап арқасынан, жонынан,
Бізге карап насаттанып тұрғанда
Ит арс етіп, қауып алды қолынан.

Кім ойлаған дәл осындай мазақты?
Қолы ісіп, тыйылмастан қан ақты.
...Еркелеткен жаман итті біздің дос
Жарақаттан көрді біраз азапты.

Қалайды жұрт өзінше өмір сүргенді,
Бак біледі ит жетектеп жүргенді.
Мен оларға ұқтыра алмай келемін:
“Анау иттен аулақ сал,- деп- іргенді”.

Мазағы бар, дозағы бар, өмір-сын,
Жамандықты көзбен көрсен, жерісің.
Бала орнына ит бағуда біреулер,
Ит иттігін істемесе не қылсын?!

06.1987.

305

АРМЫСЫҢ, ҚАЙРАН АУЫЛЫМ

(Кездесу кешінде оқылған өлең)

Кластастарым, ұстаздар, достар, армысың!
Бозбала қайда, елік қыз қайда тал мүсін?
Көп жылдар өтті қуантып, кейде мұң артып
Саумысың бәрің, ортада бүгін бармысың?

Киелі өлкем, әулиелі мекен Ақтасым,
Қастер тұтамын бала ізім сенде жатқасын.
Сені ойлауменен, қарайлауменен, ардағым,
Жан-жақтан келіп тіредік бүгін ат басын.

306

Оралдық саған, ұяға қайтқан құстардай,
Алтын казығым, сендегі тарту күш қандай!
Өзіңе келсем, көңілім – көктем, жаным – жаз,
Қыран – жүрегім көгінді тіліп ұшқандай.

Есімде бәрі, сенде жетілдім, сенде өстім,
Сен жебеп жатсаң, төбемнен менің төнбес мұң.
Тағы да, міне, жылдарды салып араға
Өзіңмен және кластастармен кездестім.

Ортаңа келдім ерекше көңіл-күйменен,
Жаңалықтарың құт болсын біздер білмеген.
Артының және қайырын тілеп кетейін
Ұстаздарымның қатарын көрдім сиреген.

Беу, ұстаздар-ай, ертеңге бізде қадам нық,
Алға апаруда үйреткен сіздер адалдық.
Шәкірт өсірдің, алғыс арқалап өтіндер,
Тілейтін тілек – баянды бақ пен амандық.

Қайран ауылым, ұстаз қауымым, армысың,
Пәле-жаладан, мұң мен наладан саумысын?
Жеткізе алмаспын, жеткізе алмаспын мен, сірә,
Құйттай жүректің кеудеге сыймас алғысын!

ҚОЛ БҰЛҒАП ШЫҚ

Қиналдым-ау, жан таппай сыр ашатын,
Қимастығым ғұмырға ұласатын.
Қуанғанда қос жүрек бірге соғып,
Қайғырғанда қосыла жыласатын.

Кейбіреуге сырымды айтып, налып,
Жүруші едім, танытты тәйтiк қалып.
Түсiнетiн жан жоқтай, жұрттың бәрi
Қарабай боп, кеткендей Жантықталып.

Өшпейтiндей дақ салып, опындырып,
Кей жiгiтiң көрсеттi қатын қылық,
Жарасатын жан таппай, жан-жүрегiм,
Көштен қалған күшiктей жатыр ұлып.

Шабыттансам жырымның басы-уайым
Тұнжыр көгiм күтедi ғашық айын,
Көкжиекше алдымнан қол бұлғап шық,
Бұлтты түрген күнге ұқсап асығайын.

* * *

Көңілімнің қалғаны-ай құлазып-ақ,
От жақпаған үй дерсің – тұр азынап.
Осындайда бір адам табылсайшы
Қаузайтындай жаныңды біразырақ.

Кетті-ау, бәрі сауғалап қара басын,
Тірлік үшін жүгіріп, жағаласып.
Жоқшылықта талайлар қашты менен,
Танымайтын жанға ұқсап, араны ашып.

Ойласаң, қалады екен жаның жасып,
Баршамен жүрген қандай араласып?
Кел дағы, көңілімді қаузап жібер,
Кетсінші менен құрғыр нала қашып...

ТУҒАН КҮНІМДЕ ОҚЫЛҒАН ӨЛЕН

Бүгін менің тойлайтыным – туған күн,
Еңсе тіктеп, әкем жігер жиған күн.
Әулиеге жүрген анам ат айтып,
Қуаныштан жасы жүзін жуған күн.

Жүріп келем, алға бастап қадамдар,
Жастан асып оң мен солды бағамдар.
Ықыласымен мені сүйіп келеді
Айналайын, ақ пейілді адамдар.

Бүгін маған мереке күн – туған күн,
Мен – бірімін тұлпар жырды қуғанның,
Көз ашқалы тағдыр көрдім тайталас,
Өмір – күрес, белді бекем бұғанмын.

310

Демім жетсе, белестерден әлі асам,
Өлең сөзден сарай соғам, қаласаң,
Бақыттыға балап өтем өзімді,
Туған халқым, бір кәдеңе жарасам.

Туған күнім, міне, бүгін келді де,
Әндетерміз, шертіп қызық әңгіме,
Дүниеге келдім, мен де кетермін,
Туған халқым, сен аман бол мәңгіге!

ЖҮРЕККЕ СӨЗ

Көктей өтіп өмірдің сындарынан,
Жеміс іздеп мәуелі жыр-бағынан
Жүрген едім, сен мені шошындырдың,
Неге адастың, жүрегім, ырғағыңнан?

Аулақ қашып өсектен итше үрген,
Сенгіштігім үшін тек соққы көргем.
Келте-кетік күндерім көп болса да,
Бұл өмірді жан едім құлай сүйген.

Шаршадың ба кездерден жанұшырған?
Өресі пәс жаманнан сағың сынған,
Көкірегімнен кетердей ұшып шығып,
Беу, тентегім, жаңылдың қағысыңнан.

Шортандайын кеудемде салдың ойран,
Бөтен жұрттай бітімін мәңгі жойған.
Сен суынсаң, тән семіп, ойым жұтап,
Тұлпардайын болармын тұсап қойған.

Мазалама, мен әлі жүре тұрам
Толқындайын жағаға жүз атылған.
Парызымды жердегі өтеген соң,
Қоштасамын қыздайын ұзатылған...

ДОСКА СЫР

Отырмын міне, қырықты артқа қалдырып,
Жас дәурен өтті жүректі оттай жандырып.
Бастағы шаштай бір нәрсе айқын, әй, досым,
Жалғаншы өмір сүйретті, естен тандырып.

Қызыққа толы қызу күндерім, қош енді,
Думанға талай толтырып едім көшенді.
Тойлы күндерден ойлы күндерге көшейін,
Қайтарсам деп жылдарға кеткен есемді.

312

Бір жүрген күндер қылаңдарменен бал қылық,
Жігіттік иттік, өтті ғой бастан сан “бүлік”.
Күйігі өртеп, өкпегі кеткен тондырып,
Жылдарым менің, сағыныш толы жаңғырық.

Отырмын, міне, өткізіп қырық қырқасын,
Деп жүрдік талай: “Өмір - той, жүрек
шырқасын”.

Мөлдір көлімді алдым-ау талай лайлап,
Бүрсендеп қалдым соққанда талай бүрқасын.

Өтуде өмір, ей, досым, бірақ өкінбен,
Кезім жоқ еді тасқа да салса кетілген.
Мен кеткенмен де, артымда қара балдар бар
Заманға бейім, бізден де гөрі жетілген.

Кесілмесін тек бабам-қазақтың жолдары,
Табиғат заңы – гүлдің де көктеп, солмағы.
Арттағыға мін, жоқтаусыз ердің қалғаны,
Орнымен бізді еске алып тұрса, болғаны...

БІР ӨЛЕҢШІГЕ

Көкжиегін көңілдің өсіретін,
Тәңірім еді бұл өлең бас иетін.
Жұлым-жұлым мағынасыз шумақтармен
Кетірдің-ау, асылдың қасиетін.

Шатып-бұтып, сөз құрап, әрнені айтып,
Арамтер боп жүргенің, босқа тантып.
Бейне көктен түскендей “акын” болдың
“Шығарам, -деп –атымды енді қайтіп?!”

Әр нәрсенің ой салып жүйесіне,
Сөз патшасын жүгіндір иесіне,
Жыр өнері дертпен тең түсінгенге,
Ұшырайсың, ұқпасан, киесіне.

КҮН НҰРЫНДАЙ ҚУАМЫН КӨЛЕҢКЕНІ

Өзімшілдік ойың мен санаңды алып,
Сөздерің де кетіпті жаланданып.
Түкке алғысыз өзгелер, сен болмасаң,
Құритындай дүние қараң қалып.

Көрмегендей тырбанған жан баласын
Ел алдында еңбегін малданасың,
Келгендей-ақ Құдайдың қолын алып,
Өз-өзіңнен шалқақтап мәз боласың.

Сыртың жылтыр болғанмен, ішің түтін,
Танытам деп әуресің іскер пішін.
Бұлданасың, өзінше тұлданасың
Өмір сүріп жүргендей біреу үшін.

Мұқалта алмай мендегі асқақ үнді,
Зәріңді төк, құра бер қақпаныңды.
Күн нұрындай қуамын көлеңкені,
Тіреп тұрсаң, тастай ғой аспаныңды.

АҚЫН АРЫЗ ЖАЗБАЙДЫ

Жанына жат ақынның жала деген,
Қараны ақ, ал ақты қара деген.
Жамандыққа тап соның қолы бармас,
Ақын арыз жазбайды, жазады өлең.

Сәби көңіл, қардай ақ тілегімен,
Не айтса да, айтатын жүрегімен,
Ақын да бір дихан ғой ой егетін
Адамдарға жырының түренімен.

Өлеңімен түйрейді, ашындырсаң,
Сөз түсінбес біреуді басындырсаң,
Ол алқаның гүлі ғой, көркі көптің
Шабытына дем беріп тасындырсаң.

Ақын арыз жазбайды, соны ұғыңдар,
Жақсылыққа ғашық ол жаны ділгәр,
Сондықтан да ақынын сыйлайды жұрт
Көп ішінен ден қойып, соны тыңдар.

Санасыздар ақынды қаралаған,
Нәзік жанын жазықсыз жаралаған,
Хан көтерген өнерді халқым менің
Ертеден-ақ ақынын бағалаған.

Жанына жат ақынның жала деген,
Қараны ақ, ал ақты қара деген
Жамандыққа барғандар – ақын емес,
Ақын арыз жазбайды, жазады өлең.

12.02.1988.

ҮМІТ

Мәнсіз күндер кеудеме түнетсе мұң,
Ертеңге үміт келеді сүйеп бүгін.
Қысқа жібім күрмеуге келмесе де,
Бір жақсылық күтетін сияқтымын.

Бір жақсылық, білемін, болады әлі,
Қанаттанам, сыпырып томағаны,
Басқа түскен бүгінгі бұлыңғыр күн
Бұлдырықтай бұлдырап жоғалады.

Ғаділет пен шапағат жол алады,
Барша тірлік сонан соң оңалады.
Жадаулықтың камытын сілкіп тастап,
Көгереді біз жүрген қоғам әлі.

Демеймін мен нені аңсап, нені күтем,
Үмітімді сүйеніш, серік етем.
Жоқтықтың да артында тоқтығы бар,
Бір жақсылық болады сеніп өтем.

ШАҒАЛА

Күннің көзі тұтылып,
Сұрланды көктің қабағы.
Қарт Каспий жатыр құтырып,
Сабалап марғау жағаны.

Атады суын тепсеңге,
Шуылы баурап даланы.
Құты қашып, бүкшендеп,
Қаңбақтар зытып барады.

Жатқанда теңіз долданып,
Тереңнен жынын шақырып.
Шағала ұшты қомданып,
Жасындай көкке атылып.

Сусылдап құрыш канаты,
Әуеге тартты қасқайып.
Сатырлағанмен жай оты,
Қайтатын емес жасқанып.

Ұрандаған батырдай
Шаңкылдайды кекті үні.
Дауылың жатыр басылмай,
Бас идіре алмай тектіні.

...Өмір де осы-ау, ойласаң,
Жігерсіздікті ықтырған.
Жүректен сөнбе, қайсарлық,
Қиындықтарға тік тұрған!

ТҮНГІ ЖЫР

Құшағында ұйқының,
Тыншу тауып жатыр жұрт.
Ұстатпайды-ау жыр-құйын,
Құрсын бүйткен ақындық!

Мазалаған көп ойдан
Миың бейне қорғасын.
Көңіл шіркін тоғаймас,
Жыр ұстатпай қойғасын.

Елендейсің селт етіп,
Естілген сәл дыбысқа.
Ұйқы қашып, өң кетіп,
Қиялыңмен тыныстап.

Үңілесің сағатқа,
Ертеңгі істі ап ойыңа.
Көп ұзамай таң атса,
Жыр да қалар жайына.

Терезеден ұрланып,
Сығалайды ай келіп.
Жазғаныңды сынға алып,
Отырғаның ой теріп.

...Ең көрікті ой туып,
Өлең жолын шумақтап.
Мәз боласың таң қалып,
Жыр-бөбекті құндақтап.

Бүгін түнде,
Жаным, маған ұйқы жоқ,
Сезімімнің шабыт қақты қақпасын,
Өлең келді, маза берер түрі жоқ,
Көз ілермін соның бабын тапқасын.
Сырлы әлеммен,
Қасиетті өлеңмен
Сырласуға мен оңаша қаламын,
...“Айлы түнде нұр жауады” деген бар,
Оңғарылыр өлең қуған талабым.
Тентек желдің ызыңына құлақ сап,
Ойға шомып, сөз інжуін қазармын.
Өткір теңеу, тапқыр ойды тұзақтап,
Кім біледі отты жырлар жазармын?..
Бүгін түнде,
Жаным, маған ұйқы жоқ,
Сезімімнің шабыт қақты қақпасын,
Өлең-қыздың маза берер түрі жоқ,
Тынығармын таң ағарып атқасын.

АҚ ЖАУЛЫҚТЫ АБЫЗЫМ

*Ұзақ жылдар ауырса да, асқақ қалпын
жоғалтпаған апамыз Айша Оңайбекқызына*

Өсірген өзің ұл-қызың қазынаң, кенің,
Дес бермей дертке, сүйенген қазығың- сенім,
Есікке барып, мұң болып төрге жетуің,
Отырмысың сен, ақ жаулық абызым менің.

Еңсені езіп, қаяу мұн жаншылағанда,
Жанымды кейде сумаң сөз камшылағанда,
Шалғайдан болсын, жан апа, ұшамын саған,
Қара шалдардың орыны ойсырағанда.

Үзілсе үміт, тірлікте кетер кетеуің,
Қашанда бейнет қайтарар үлес-өтеуің,
Келгенде саған кетемін ұққандай болып
Өмір дегеннің бітіспес майдан екенін.

Келтіріп күйге тірліктің кобызын керім,
Ұяңның құрап әлі де негізін өзің,
Айдында жүзген біз-кеме, шамшырақ болып
Қол бұлғап тұршы, ақ жаулық абызым менің!

11.05.2000.

АРНАУ

Мұқағали Мақатаевқа

Өлеңімен өрнектеп ел мұратын,
Жыр бәйгеде пырағын оздыратын
Мұқағали ақынды жиі іздейміз
Әр жүрекке шуағын қондыратын.

Алматының бір әсем кеші есімде,
Көрдік оны Абайдың көшесінде.
-Мұқағали әне отыр,- деді досым,-
Өлең тұнып ойының кесесінде.

Қыз балтырлы кайындар арасында,
Ие болып бір ғажап жарасымға,
Омырауын самалға ашып тастап,
Бізге өлең оқыды, нанасың ба?

Шабыт отын үйіріп жанарына,
-Оқимын, -деп- өленді, қарағыма,
Толғап кетті қазақтың Сарыарқасын,
“Зер жамылды- деп – біздің дала мына”.

Өлді деуге оны адам қимайды анық,
Көкірегіне отты өлең сыймай қалып,
Мұқағали ағамыз кетті-ау деймін
Болмысымен мәңгілік жырға айналып...

12.07.1977 жыл.

ҰСТАЗҒА

Халық мұғалімі Құсайын Айтқалиевке

Елестетіп көзіме дария болған бұлақты,
Аман-есен жүрмісіз, ұстаз аға лұғатты?
Мұхит десек өмірді, білім болса кемеміз,
Қол бұлғайсыз алыстан жарық жұлдыз сияқты.

Кемел ойға сай келіп жомарт жүрек, нар талап,
Абыроймен келесіз “Ұстаз” атын арқалап.
Ертеңіне халқымның аландасак сіз болып,
Қазағымның базары емес мәңгі тарқамақ.

324

Тәліміңнің мәніне ден қоямын, ұғамын,
Қанаттанып кеткендей асқарыма шығамын.
Түлеп ұшқан қолыңнан бір құсындай сезінем,
Болса керек осындай шын мәнінде мұғалім!

Жүрегіме ұялап ақыл сөзің, болмысың,
Жетелейді қияға өнеге алар онды ісің.
Сынығындай алтынның жарқырай түс,

тот баспа,

Көтере бер талмастан халқыңның

мол алғысын!

ӨМІРІНІҢ МҰРАТЫ

Айжан Қарақызы Тәшеноваға

Мұғалімдік мәнісін жан-тәнімен ұғатын,
Асыл жандай айнымас, мәрт қалпында тұратын
Сені көрдім, Айжан-ау, сені көрдім, ардақтым,
Ұстаздыққа арнаған өмірінің мұратын.

Білгендерге бұл өмір сан тарқатты жиынын,
Өзгермедің сен бірақ, мектеп болды бір үйің.
Мұхитынан білімнің інжу теріп келесің,
Бағындырып өзіңе қиынның да қиынын.

Кейбір шақта жаныңды жабырқатып нала-мұң,
Шаршатқан да шығар-ау шулы кезі баланың.
Жүрегіңнің шуағын шашып тастап ондайда,
Ұлағатын таныттың кемел ойлы дананың.

Төбемізден, мінеки, жүйрік жылдар тұр ағып,
Өнегелі ісің көп шәкірт алар мұра ғып.

Шын ұстаздың соңында ізі қалар өшпестей
Шын ұстаздың есімі ұмытылмас, бұл- анық.

Жұлып берген балаға жүрегінің жақұтын,
Ізгілікке байлаған бар ғұмырлық уақытын
Өзіңе алғыс көп бүгін ұрпақ айтар әлі де,
Ұстаздықтан табылсын іздеген зор бақытың.

Қыркүйек, 1998 ж.

325

ЭЛЕГИЯ

Інім Өмірге

Тентегім-ау,
Жапырағын жаймаған өркенім-ау,
Көктей түсіп, қайтадан солып қалып,
Сен мені өртедің-ау!
Бәрі қалды-
Қызығың, қуанышың,
Жан-жүрегім тілініп жылады шын,
Неге асықтың өмірді көрмей жатып,
Тетелесім, бірге өскен жұбанышым?!
Білесің ғой,
Мен ылғи бір сен дедім,
Қатарыңнан кем қалмай жүрсең дедім,
Қапияда өзіңнен айырылып қап,
Жел өтінде қалғандай бүрсеңдедім.
Қолдан келсе,
Өлімге қияр ма ағаң?
Ертеңді көрмедің қиялдаған,
Шарасызбын қайтейін, қош бауырым
Менің тар маңдайыма сия алмаған...

08.08.1981.

СОҢҒЫ РЕТ ҚОШТАСТЫМ

Тағы да інім Өмірге

Жылау үні шығады қараша үйден,
Егіледі қам көңіл қара киген,
Жылау айтып сыңсиды апаларым
Бозторғайша бауыры отқа күйген.

- Мен кісіге жамандық жинамадым,-

Деген оймен мен дағы қиналамын.

Жығылғанға қол ұшын берсем дедім,

Осы ма, тағдыр сонда сыйлағаның?

Мұңайғанның маңдайын сипасам деп,

Қуанғанның жанында шырқасам деп

Жүргенімде өзімді соғып өтті

Қайғы деген қатігез бұрқасын кеп.

...Жоктау үні келеді безілдеген,

Көңілім ояу, ойларым көз ілмеген.

Кетер едім, қанаты сынып қалған

Шағаладай өзімді сезіндім мен.

Ең соңғы рет қоштастым өзіңменен,
Сарқылды ұстамдылық, төзім деген,
Шырқырайды жүрегім кеудемдегі,
Сонда мен көмбей жатып сені іздегем.

Ісі болып бәрі де қас-қағымның,
Мұң торлады жанарын дос-жарыңның,
Тарады жұрт, мен тұрмын тұсалғандай
Ұзай алмай жанынан жас қабірдің.

Мен сен үшін, інім-ау, балғын өнді,
Топ кісіден бөлініп қалғым келді.
Қара жерге, білмеймін, қимадым ба?
Топырақтан тазартып алғым келді.

08.08.1981.

БІР БАЛА

Ол ақытты әрі көркем бала өді,
Биіктерге жету еді талабы,
Мұны байқап қырсық түсті соңына,
Артты содан өмірінің әлегі.

Ұқтыса да бейне қайтпас сарбаздай,
Қырсық қаптап шығз берді ормандай,
Бірі итеріп, бірі шалды аяқтан,
Құлады ол жолы қалды жалғанбай.

Адалдықтың, әлліктің жекыны,
Адамның із жарқылдаған бағылы
Еді ол бала сүйнішін ташталы,
Ақыл болып қырсық жетті ақыры.

Қалмағандар қып соңынан қырсығып,
Демейсіздер "Енді, міне, тыныштық."
Тыныштықты ұятындай күні ертең
Қараша тілеп қара бала жүз шығып...

ӨЗІҢМЕН БІРГЕ

Өзіндей кім бар
Алдымнан асқақтап шығар?!
Көзің бе еді ұлдар
Барғанда қашқақтап бұғар?
Сен кеткелі орының ойсырап, қартым,
Елесің қапты көгалда ат баптап тұрар.

Жан жоқтай камқор
Құм басқан шарбағың жатыр,
Аруана аунар
Күл шашқан шаңдағың тақыр,
Төрт көзі түгел отырып, көлеңке баққан,
Мұншама неге болды екен ұлдарың пақыр?!

330

Ісінді күйттер
Жоқ екен, қора жұтаған,
Үрерге ит жоқ,
Көз тұнар алабұтадан.
Қиюы қашқан тірлікті көргендер бүгін
Еске алар ылғи өзінді, елге құт адам.

Қаусаған дүние
Көргенім, сөгілген ірге,
Дей алмады ешкім
“Оңалар, көңілді бірле,”
Береке-бірлік, ер-намыс, бақ-дәулеттің де
Кеткенін білдім, қартым-ау, өзіңмен бірге.

АҚЫН КӨП БОЛСА...

Лауазым өсіп, кетті ме таныс жатың боп,
Дөңайбат кейіп танытып, дедің: “Ақын көп”.
Көкірегінен түйгендей болдың оны анық,
Ізгіліктерге жүретін жанды жақын боп.

Жырымен қорғап халқының әр кез мүддесін,
Жырымен жалғап сөгілген елдің іргесін.
Жүруші еді, қытығыңмен сен кеудемсоқ
Ашындырдың-ау, алдынан итше үргесін.

Халықты қинар басшының сендей көптігі,
Қара басы мен қарнынан басқа жоқ мұны.
Қарлығаштайын канатымен су себер
Ақыны елдің үмітін жағар оттығы.

Ақын көп болса. Тәңірдің ол да бергені.
Санаға – сәуле. жүрекке нұрдың енгені.
Жатынды жырға сай келмесін біл ештеңе.
Жігерді жанып, оятар кезде пендені.

Ақын көп болса – халқының бағы. соны ұғын,
Көрікті жырлар жағады тірлік көрігін.

Зымияндыққа шыдамай, іштей таусылып,
Ақындар ғана мезгілсіз қияр өмірін.

Тартылар бір күн ақиқаттың да безбені,
Өшірер уақыт әкімді, байды, өзгені.
Артында қалар мұра боп көпке, жаңғырып
Сен менсінбейтін ақынның өлең сөздері.

27.12.2000.

ТОРЫҒУ

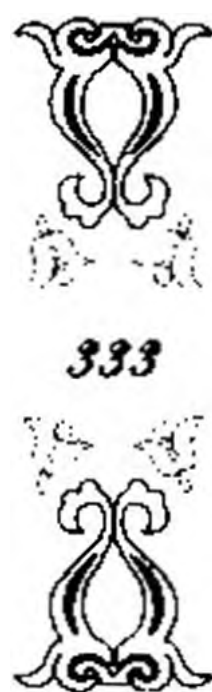
*(Әбдірәштің Жарасқаны өлген күні жазылған
өлең)*

Ақын болма, ұлым, сенен өтінем,
Жалғаншы өмір аямайды беті көн.
Шыр-пыр болып күйіп жүріп ақындар,
Келмес түпке кетіп жатыр шетінен.

Қызығумен, қызынумен өтті өмір,
Оны қайтсін қу тіршілік – көк темір?
Тұншықтырған қараңғылық құшағы
Ақын да бір, бір жалт еткен от та бір.

Имансызбен ғұмыр бойы жұлқысып,
Ақын болсаң, мәңгі өтерсің мұң құшып,
Өлең жазып отырғанда аспандап,
Содан кейін жайдақ жерге мың түсіп...

Ақын болма, салмақ артып жүрекке,
Ақылға сал, қайратың мен білекке,
Мылқау дүние мұқтаж емес тірекке,
Ақ жарылып ақын айтқан тілекке!..
Ақын болма!..

БАЙЛАУЛЫ ИТТЕЙ...

Мен адамды жаманатқа қимадым,
Келер еді шуағымды сыйлағым!
Қарау-сұмдар капияда соққы ұрып,
Ұсынады, ұшырады “сыйларын”.

Деппін соны “маңдайыма жазғандық”,
Солар үшін мұның өзі –озғандық...
Бұ заманда китұрқылар озып тұр,
Алдарына “мықтыларды” қорған ғып...

Ықпалында кеттім талай жалпының,
Мазалайды тынышты алып жалқы мұң.
Көпке сеніп жүргенінде камсаусыз
Қояр емес, қанжар ұрып, шаншуын!..

Таба алмадым ауан көңіл іңкәрін,
Бір көсіліп шаба алмады тұлпарым.
“Өзім” деген өзегімнен тепкенде
Байлаулы иттей шынжырымды жұлқамын!

ӨКІНІШ

Мизамбай ағамның рухына

Ауырғаның жатса дағы естіліп,
Мына інің танытпады естілік,
Күйкі тірлік қамыт болып мойынға,
Жүре берді ерте күнді кеш қылып.

Сен бар-ау деп көңіліне ілмеген,
Жоғалған соң опық жеген, іздеген,
Дүниеде мендей ессіз бар ма екен,
Бұл жалғанның жалғандығын білмеген?..

Айтарыңды жеткізе алмай толғап кең,
“Келмеді-ау” деп, сәлемінді жолдап та ең,
Аға, кешір, алшаң басып жүрген соң,
Сені осынша тез кетер деп ойлап па ем?

...Жаралған соң тірлік-күрес басталар,
Мұңданармыз, кей күніміз қош болар.
Інілерім салмай кетті ат ізін,
Іздер бір күн, бірақ бәлкім кеш болар...

АДАМДАР, АРАЛАСЫҢДАР!

Шайтан дер:
“Араны ашыңдар,
Ұрыс сап,
Жағаласыңдар,”
Сенсендер,
Оң аларсыңдар,
Өлсендер,
Жоғаларсыңдар.
Ал сендер
Араласыңдар!
Өмірге адам келуде,
Төбеңнен ажал төнуде.
Тірлікте асығып қал
Адамға қолды беруге.
Бай екен,
Жоқ екен деме,
Нар екен,
Қор екен деме,
Тірлікте сен жүзген кеме
Батпасын, иықпен деме.
Қартайсаң,
Жоғалар күшің,
Ортайсаң,
Оңалармысың?
Дүниеден озады әркім,
Кеткен соң
Таба алармысың?
Адамдар, араласыңдар!..

АСЫҚҚАНЫҢ НЕ?

*(Жаңаөзендік жас өнерпаз Абай Ашырқатов
қаза болғанда)*

Жан едің-ау сен, жақсының ғашық бәріне,
Тербей бастап ең өмірді қосып әніңе,
Пенденін бәрі түбінде барары анық,
Мұншама ерте кетуге асыққаның не?

Ауылына өнердің келіп қондың да,
Аз ғана күн біздерге серік болдың да,
Ақ самал сынды есіліп жүруші едің,
Ақкөңілдіктен ажалға сеніп қалдың ба?

Қадірі түскен қандайма ғазиз бастың да,
Түлкі заманнан түңіліп аулақ қаштың ба?
Ойларың дағы көп еді, тойларың дағы
Жатқан болды ғой сұм ажал аяқ астында.

Аңырап қалды жан-жағың азасын тұтқан,
Селт етер едің, көңілдің наласын ұқсаң,
Түк болмағандай жайрандап сен кете бардың,
Біз қала бердік артыңда шарасыздықтан...

ЖАЛҒЫЗ МОЛА

Жол бойында қалқиған жалғыз мола,
Төңірегi аңқыған жалбыз дала,
Жалғанды жалпағынан бассаң дағы
Ей, жолаушы, көзің сал, даңғырлама.

Уақыт жүйрік, ат емес құрықталар,
Өмір-өзен деменіз тұнып қалар.
Бірақ жолың бір күні сенің дағы
Осылайша бір жерде тұйықталар.

“Өте шығар сұм тағдыр шәлкем-шалыс,
Асқақтама, жолаушым, тәубана түс”,-
Дегендейін қалқиып қарай берер
Жалғыз мола қауымнан қалған алыс.

338

Жолға шықсаң, көлбеңдер жалғыз қара,
Таяп келсең- қалқиған жалғыз мола,
Түнде оны қориды байғыз ғана,
Төңірегi аңқыған жалбыз дала...

ӘРУАҚТАР, ҚАЛҒЫМАҢДАР!

Шыңырауға сай келсін тереңіміз,
Асып, шалқып жатса да кемеріміз,
Асқақтасын аспандап өлеңіміз,
Тәңірден соң әруақтар – сенеріміз.

Темірбаба, Пір Бекет, Қыз әулие,
Қараманнан талайға жеткен кие.
Маңғыстаудың жерінде әули көп
Нанымына пенденің болған ие.

Жалған дүние, қу тірлік – баяны жоқ,
Төнері хак ажалдың талай рет.
Әруақтарға сондайда сиынар жан:
“Шапағатын бізге де жаяды”- деп.

Артта – соқпақ, тірлікте алдымыз –жар,
Жүрегің – от, кей шақта жаның ызғар,
Қиналғанда әруаққа жүгінеді
Батырың да, байың да, талай мыңдар.

Өмірде бар өрлеу мен сан құлаулар,
Жаңсақ басу, жаңылу, қалжыраулар,
Дертке қуат беретін, жанға медет
Әруақтар, ешқашан қалғымаңдар!
Әруақтар, ешқашан қалғымаңдар!

Өлім жайлы көп жазсақ та, ақыным,
Ажал шіркін жазар емес тақымын.
Дүниеге жаралған соң жан иесі
Өмір сүріп, гүлденуге хақылы.

Өлім жайлы, өлу жайлы айтасың,
Тірлік иесін көрге қарай тартасың.
Шырқырайды ол өмір үшін құлындай,
Аңызак сынды кептіресің аңқасын.

Туғаннан соң өлерін жұрт біледі,
Сағат сынды соғып тұрған жүрегі,
Ілінгенше қармағына уақыттың
Пенденің хақ күресері, күлері.

Өмір, өлім емес қой еш жаңалық,
Күн мен түндей алмасады аралық.
Көрініп тұр өткінші өмір мысалы:
Біздер үшін өлді енді балалық.

Көрген талай ит-тірліктің әуресін,
Қызығын да, қорлығын да, әрнесін
Ата-баба артық көріп өтіпті
Мың пейіштен бір күнгі өмір сәулесін.

Бұл ажалға кеткен адам хақы мың,
Көріп келем, мен де содан запымын.
Өмір үшін күресуде бар тірлік,
Соны аңғарып, жырлайықшы, ақыным.

* * *

“У поэта нет карьеры, у поэта-судьба”

Александр Блок

Бұл өмірден алып кетер еншім жоқ,
Бәрі, бәрі, ертең бәрі қалады,
Менің өткен жолдарымнан кеміс іздеп,
Болмасын тек көңіліңнің алаңы.

Жатыр, эне, менің жүрген іздерім,
Ғашық болдым, өлең жаздым, егілдім,
Ала таңнан үмітімді үзбедім,
Ақ қағазға қара өлең боп төгілдім.

Керегі жоқ атак, байлық, мансаптың,
Күнгеі аз ит-тірліктен шаршадым,
Есірік-күн есімді алып, сан соқтым,
Сезбеппін-ау не екенін аңсарым.

Көкірегімнен көк кептері өлеңнің
Ұшып кетіп, қондыра алмай алаңмын.
Құлағаным осы, міне, көр енді,
Жел соққандай жапырағымнан тоналдым.

Бұл өмірден алып кетер еншім жоқ,
Алқымдама, тас-тағдырдың қолдары,
Пенделіктің ауылын тастап, келші іздеп,
Өзімді емес, сөзімді тап болғаны...

341

ЖАЛҒАН

Күндерім барады өтіп күйбеңменен,
Жеткізбес жұмбақ бакты іздеуменен.
Өмірдің көбі кетіп азы қалды,
Қай жерде қайырларсың, жүзген кемем?..

Себебін мұнша мұңның кімнен көрем?..
Талайлар жүріп өткен ізден көрем,
Алдымда келе жатқан күзден көрем.
...Үзіліп, қаларсың-ау бізден де, өлең!..

ҚАЗАҚСТАН ЕШҚАШАН ҰМЫТА АЛМАС

Құрдымында
Зұлматтың- тажалыңның,
Бірі болып,
Жазықсыз жазалыңның,
Жұтылыпты
3 000 000 алтын басы,
Қайран менің,
Қаймана қазағымның...

Қуғын-сүргін...
Болар ма “мазағың” – мұң,
Ойсыратқан
Ортасын базарымның,
Толтыра алмай
Орынын келеді әлі,
Уақыт дағы
Сол жылдар азабының.

Тектілерім
Окка ұшты, тепкіленіп,
Кектілерім
Көкке ұшып, кетті легіп...
Тентіреді,
Тер катып тебінгіге,
Бірақ өлім
Жетпеді өмірліге...

Дала жатты,
Кеудесін нала қысқан,
Қойны толмас
Моладан айнамастан,
Төрін алып
АЛЖИР мен ҚарЛАГ- тар
Бұғауланды,
Тапталды Қазақстан...

Үзіліп тін
Өнеге, өсиеттен,
Айырылды ел
Мәрт текті қасиеттен,
Айдын еді,
Айналды лайсаңға,
Кім көрінген
Үстінен кешіп өткен.

Кезі жоқ-ты
Өмірдің жасық еткен,
Қара үздіріп,
Сол зұлмат ғасыр өткен,
Қыршын кеткен
Қос көкем еске түссе,
Еңсе тіктей алмаймын
Қасіреттен...

Қызыл қырғын—
Бүгінге жетер елес,
Женді әділдік,
Зорлыққа қылған егес.
Ел жадынан
Зұлымдық өшпесі анық
Еске алайық,
Еске алмау мүмкін емес!

Жаралғандай
Қашаннан өр намыстан,
Қырандайын
Шындарға талмай ұшқан,
Сол қаралы жылдарын
Ұмыта алмас
Құшак ашқан талайға
ҚАЗАҚСТАН!..

29.05.2010.

345

АЛШАҢДАП КЕЛІП ҚАЛАРДАЙ...

Ерхан Аманжоловқа

Ағайын мен туғанға,
Ерака, көңілің бөлек-ті,
Аймандай Сіздей азамат,
Қай кезде де керек-ті.
Айтарың бар жұртыңа,
Ойың мен санаң зерек-ті.
Шақыру жетсе, ден қойып,
Алыссынбай, жатсынбай,
Айналып түгел шығушы ең,
Ақтау мен Өзен, Сенекті.
Тартатын сөзді көнеден,
Жекжат десе демеген,
Көрінетін әрдайым
Жырадан емес төбедең,
Жұғысты болсын ұл-қызға
Қайнаға, осы өнегең.
Жақсылық көрсе тасатын,
Өлеңмен тойды ашатын,
Өзіңіз жоқсыз бүгінде
Алқаға шырай қосатын.
Өтуде уақыт санаулы-ай,
Жүйткіді күндер оралмай.
Тұщыбек жаққа қараймын
Алшаңдап келіп қалардай...

ЖУРНАЛИСТЕР

Жақсылықтың айнымас
жаршысындай,
Патша төрге шығарған
олқысынбай.
Журналистің керексе сөзі мірдей,
Бабамыздың
бұзау тіс қамшысындай.
Ар-намысын
бәрінен қойып биік,
Дәріптейтін
асылды көңілі сүйіп,
Зұлымдықты көргенде
шыдас таппай,
Арашада жататын
өзі күйіп...
Өзгерістер,
сан қилы төңкерістер,
Іргелі істер
немесе ізденістер...
Бар лүпілін
дүбірлі дүниенің,
Жүрегінен өткізер
журналистер.

347

Қала айналып,
жүрсе де дала айналып,
Таңмен бірге
атады арайланып,
Өйткені ол,
ел-жұрттың тынысына,
Ғашықтықпен
әрдайым қарайды анық.
Әрбір сәттің
байыбын жіті аңдар,
Үмітті де
үзілген қайта жалғар,
Ешқашан да
журналист бола алмайды.
Санасы пәс,
жұтаң ой, қарау жандар.
Лапылдаған
жанының жалын оты,
Ең қиыны
оларға – ардың соты.
Жақсысы мен жаманын
саралайтын,
Журналистер –
елінің патриоты!

Темірқазық

сынды ел көгіндегі,

Қардай аппақ,

қылаусыз көңілдері.

Отан десе

От болып жанатұғын

Журналистер –

мұқалмас жауынгері.

Кетсе де олар

келместің кемесінде...

Шығады алдан

жылдардың белесінде.

Журналистер –

тарихты жазушылар.

Аты қалар

Мәңгілік ел есінде!

БӘРІМІЗ ДЕ БЕКЕТ АТА ЕЛІНЕН

Түркістан бардым,
Арыстанбабта көп халық,
Ағылып жатыр,
Ақ ниеттерін ақтарып:
«Жебемесе өлі – тірлікте кетпес бақ дарып!»,
Тәуба айттым іштей,
Ғұрыпқа қалған сақталып.

Мешітке кірдім,
Ұсынды орын төрінен,
«Келген жігіт деп Бекет атаның елінен»
Толқыдым қатты,
Мерейім кетті асқақтап,
Келгенім рас,
Пір атам жатқан жерінен.

350

Сонан соң сонау,
Ғайып Ерен қырық Шілтен басында,
Аңыз тарихтың іздерін көріп тасында,
Тізені бүгіп, тәу етіп тұр ем,
Шырақшы:
«Оғыланды мұнан биік пе? – деді – расында».

Толғандым іштей,
Биік дегенім жарамас,
Бүтін бір елміз,

Қашаннан жатқан аралас.

Жауабын күткен ағаға карап дедім мен:

«Оғыланды біздің осы таулармен шамалас».

Шымкентте естіп,

Әулие Үкаша атағын,

Қашық та болса,

Басына бардық атаның.

Құдығына оның барғандар қауға ататын,

Қауғасы жұрттың

Бос қайтып көбіне жататын...

Құдыкка мен де:

«Бекет!» деп қауға тастадым,

Ұятты ойлап,

Рас-ты және сасқаным,

Сиынып Пірге арқанды тарта бастап ем,

Су толы қауға!

Биіктеп кетті аспаным!

351

Жол бастаушы Талғат:

«О баста-ақ сізге сенгенбіз,

Ата еліненсіз, алдымен кезек бергенбіз», –

Дегенде көптің назары маған ауды анық,

Сөз айттым сонда оларға карап, толғанып:

«Әлемдегі жалғыз Қазақстан деген жерденбіз,

Бәріміз де Пір Бекет туған елденбіз»

14.08. 2010.

ТУҒАН ЕЛ

Дұға сынды қайталап,
Сан айтсам да атыңды.
Сұлу сөзбен мүсіндеп,
Арнасам да хатымды
Мен жеткізе алмаспын,
Айналайын, туған ел,
Жүрегімнен жаралған
Саған махаббатымды.

352

Қазағымның қанының,
Тамшысы бар қанымда.
Намыс үшін күрестің
Тартысы бар жанымда
Осылар деп ойлаймын
Өмірімнің тірегі,
Осылар деп ойлаймын,
Бақытым да, барым да.

Сен дегенде елеңдеп,
Атты таңым, батты күн.
Биік болса екен деп,
Сенің әркез шоқтығың.

Сен арқылы білінер,
Көңіл күйім менің де,
Байланысты өзіңе,
Мұңым, қайғым, шаттығым.

Беті қайтты бүгінде,
Сан ғасырлық ызғардың.
Гүл жайнаған ертеңгі,
Болмысыңа ділгәрмін.
Жаса, жаса туған ел,
Аман болшы әрдайым.
Дүниеде сен тұрсаң,
Армансызбын, мен бармын!

21-ІНШІ МЕКТЕП БҰЛ

*(Ақтаудағы №21 мектеп мерейтойында
оқылған өлең)*

Кұрсаулы кезең
 какырап қалар шағында,
Тәуелсіздіктің таңында.
Есігін ашқан 21-інші мектеп бұл,
Қаская қарап ағынға.

Өрімталдарын аялап,
 баптап бабында,

Дес бермей
 абыр-сабырға,
Аяғынан нық тұрғызған мектеп бұл,
Ел ертеңінің қамында.

Салғанда
 білім, ақылға,
Көрінген әр кез
 шын жүйріктердің сапында.
21-інші мектеп бұл,
Кенде емес ақын, батырға.

Қиыныңа да
 ауырға,
Шыдас беретін,
 суарылғандай жалынға,

Ұстаздары бар 21-інші мектеп бұл
Дәріс беретін ибалы қыз бен өр ұлға.

Қызмет десе

Жүретін есік, төр демей,

Ол тізгін қақса,

мүмкін емес қалу өрлемей,

Басшысыменен 21-інші мектеп бақ құшты

Сансызбайқызы Сәуледей!

Нақылға толы әр сөзі,

Білімімен,

бірлігімен еңселі.

Ұстаздарымен 21-інші мектептің

Шыңдалуда өсіп

Қазақ елінің ертеңі!

Шәкірттері балар,

Алтын ұяға, асылға,

21-інші мектеп бұл,

Бүгін 21 жасында,

Бөленеді даңққа ол осы

21 ғасырда!

Өйткені, жақсының бәрі осында...

22.11.2011.

355

ТӘУЕЛСІЗДІК ҚҰРДАСТАРЫНА

Қай елге де ұлы мұрат-Азаттық,
Қазағымның бағы жанды, бостан ол.
Тайқы тағдыр ойнаса да мазақ ғып,
Еркіндікке омырауын ашқан ел.

Тұлпар уақыт тізгін бермей алға ұшып,
Ағып өтті одан бері жиырма жыл.
Жас пен кәрі әр сәт сайын алмасып,
Күні жетсе құбылатын өмір бұл.

Ей, жас өрен, жиырмадасың сен дағы,
Қасиетті Тәуелсіздік құрдасы.
Өз қолыңда болашақтың байрағы,
Уақыт бөліп, айтарымды тыңдашы.

Қазақпыз біз от пен нұрдан жаралған,
Түпкі атамыз сақ дейді, ғұн дейді,
Қандай қиын шақта да өсіп-өне алған,
Тарихымыз ел болуға үндейді.

Бұтағымыз алып дарақ түркінің,
Атажұртта қалған алтын қазығы.
Ғұламалар таратады бар тінін,
Оған дәлел тасқа жазған жазуы.

Сан кешсе де жаугершілік заманын,
Ар-намысын құлатпаған биіктен.
Ел болудың ойлап небір амалын,
Біздің қазақ жұдырықша біріккен.

Қарсы тұрған жоңғарға да, қалмаққа,
Бұғауында ширығумен үстемнің.
Алауыздық түсіріп кей қармаққа,
Ортақ жауға қарсы тұрар күш кем-ді.

Сонда дағы қайыспастан күресті,
«Елім-айлап» қайта тұрған қазағым,
Біріккенде дұшпандардың үні өшті,
Серпе білді қияметтің азабын.

Қарсы шығып, ханыңа да патшаға,
Қаймықпады ату, асу, айдаудан.
Қырылып қап, қаны судай ақса да,
Танбады еш азаттықты ойлаудан.

Осы жолда шаһит болды ерлерім,
Оның бәрі тарихымыз хаттаулы.
Он бес елмен одақ болып «мызғымас»,
Шикізатты өлке атандық мақтаулы.

Жетпіс жылдай бағынумен Мәскеуге,
Ұмыт бола жаздады тіл, дәстүр де.
Сананы да құрсаулады «измдер»,
«Теңдігіміз» болып шықты бет перде.

Бет пердені сыпыратын күн туды,
Қайнаған кек жанартаудай сілкінді.
Мың тоғыз жүз сексен алты, желтоқсан
Алматымда жас қазағым бұлқынды.

Найзағайша жарып өтті бұлтыңды,
Білмеді олар ештеңеден үркүді.

Үстем күшке қарсы атылды барыстай
Зымиян ойлар көздесе де құртуды.

358

Құрға алмады, ұшқын оттай лаулады,
Шарпылды отқа Одақтың кей аумағы.
Бакуменен Тблисиде, Ригада,
Желтоқсанның батырларын қолдады.

Бастауы бұл – бостандықтың, елдіктің,
Арманы бұл – бодан болған сан жұрттың.
Өтеуі бұл – қан мен тердің төгілген,
Жетуі бұл – қазағыма теңдіктің!

Бес жылдан соң азаттықтың таңы атты,
Ең бастысы қазағымның бағы артты.
Қазақстан егеменді ел болып,
Түбірімен қоғамды да жаңартты.

Десек дағы бұрынғы одақ тарқады,
Мүмкін болмай кеңге салу арқаны.
Азаматты тыншу тауып жатқызбай
Әр қиырға салып қойды ел қамы.

Талай сыннан өтті еліміз сүрінбей,
Қадамы нық, еркін жұрттың біріндей.
Іс біте ме ерлер білек түрінбей,
Нар жолында жүк қала ма бүгілмей?!

Деген болды: « өңбес іске бағындық,
Баяғы өткен марғау кезді сағындық,
Өзгелермен иықтаса жұлынбай,
Келе жатқан жолымыздан жаңылдық».

Қиын кезден өткен халқым сыналып,
Мұндай ойды құп көрмес-ті, бұл анық,
Биік тұтып тәуелсіздік байрағын
Мақсат білді ел болуды құралып.

Дес берместен бос уақытқа, ағымға,
Бар мұратын айналдырмай сағымға.
Болашаққа жасап жатыр нық қадам,
Қазақстан өркені өсіп, дамуда.

Тәуелсіздік бақытым да мерейім,
Сен тұршы тек, бар қиынды жеңейін.
Сен тұрғанда асқактаса қазағым,
Бар бақытым өзің демей, не дейін?!

Ей, жас өрен тәуелсіздік құрдасы,
Ертең дағы елеулі іс көп, бұл – басы.
Ата-бабаң бар ғұмырын сарп еткен,
Отан жайын ойлаудан бір тынбашы!

Біліп өсші бостандықтың қадірін,
Халқымыздың салтын, тілін, нанымын.
Қайда жүрсең, бір сәт естен шықпасын
Отан деген оттан ыстық, өр ұғым!

ҚАДИША

Жаңаөзендік ұстаз Қадиша Спаеваға

Балалық шақ қол бұлғайды сағымша,
Жастық дәурен лаулап өтті жалынша,
Акку құстай алты қырдан астыңыз,
Белесіңіз құтты болсын, Қадиша!

Бәйшешектей үлбіреген қыз едің,
Өрімталдай өстің, бой да түзедің.
Арман қуып, сүйгеніңе қосылып,
Бақытыңнан жайнай түсті гүл өңің.

Бұ жалғаның күн мен түндей өтпелі,
Қоса жүрер ызғар, дауыл, өкпегі.
Сені дағы асылыңнан айырып,
Есімізде қайғы салып кеткені...

Бірақ, бірақ , бәрі де өтер сенсеңіз,
Мұны адами ғұмырменен өлшеңіз.
Беу, Қадиша, «тұяғы бүтін тұлпар жоқ»,
Қиналсақ та түспесін еш еңсеміз.

Ұстаз болдың,
Шәкірт көшкен алдыңнан,
Сәби сана әр сөзіңнен жаңғырған.
Ұстаз болдың жас ұланға сүйікті,
Жүректерге өшпестей із қалдырған.

Жылдар мейлі,
Жүйткі берсін алға асып,
Өмір солай өте берер алмасып.
Ұстаз деген бақытты ғой жататын,
Ұлағаты шәкіртінде жалғасып.

Шүкір дейік,
Ұлың және қызың бар,
Туған-туыс, ел-жұртың мен түзің бар,
Тағы десе, қатар-кұрбың біз бармыз.
Жақсылығың, сайрап жатқан ізің бар.

Тұлпар уақыт жүйткі берсін барынша,
Қуанайық белес жылдар алынса.
Әрбір жасың құт-береке әкеліп,
Алға қарай қарыштай бер,
Қадиша!

ШЫҢДАЛУ МЕКТЕБІМ

(Жаңаөзендегі №3 кәсіптік-техникалық училищенің 30 жылдығында оқылған өлең)

Өзінде қалып шалдуар шағым өтпелі,
Асыл арманның бүршігі сенде көктеді.
Құрыштай бекіп, қыран боп ұштым көгіңнен
Армысың, менің шыңдалуымның мектебі.

Талаптың атын мінгіздің бізге еншілеп,
Үгіліп езің, өзіннен шықты ер түлеп.
Күрмеуі қиын тірлікте көрсек қағажу
Анадай бейне құшаққа тарттың сан сүйеп.

Зымырап жылдар тай басты бүгін ат ізін,
Түлектер сендік сап түзей қалса-шеті ұзын.
Қандай күнде де шаңырағың тұрсын

шайқалмай,

Дарысын құт боп орданы бұзар отызың!

Тамыры бекіп, жапырағын сенде жайды өрен,
Жырласам сені теңіздей толқыр ойда өлең.
Түлесін сенде төменшік тартпас текті ұлдар,
Қуанта бергін осындай мерейтойменен!

363

САХНА, КИЕЛІМ-АЙ

Әнге лайықтап

Үкілі үміттердің,
Шалқыған шабыт селі,
Лүпілі жүректердің,
Лағыл ән, абат сезім.

Қайырмасы:

*Өзіңде тоғысады,
Баурайсың күнде осылай,
Сахна, киелім-ай,
Біз сені сүйеміз-ай.*

Өнерді өрбітесің,
Ұштасқан өмірменен,
Көңілін сергітеді
Достасқан өзіңменен.

Қайырмасы.

Лебізі көрерменнің,
Соғылған алақандар.
Сенім бұл келер күнге
Алда тұр арай тандар.

Қайырмасы.

18.05.2007.

ТОЙ ЖЫРЫ

Әні: Амангелді Сұлтанғалиевтікі

Думан келді,
той келді төрімізге,
Ақ тілеу мен шат күлкі-бәрі бізде,
Көптен күткен осынау қуанышқа
Қосылыңыз, кәне енді келіңіз де.

Қайырмасы:

*Құтты болсын,
Ағайын келіндерің,
Көтерейік биікке көңіл көгін,
Екі жасқа айтатын тілегіміз –
Махаббатпен өтсінші өмірлерің.*

Қуанышта

атасы, анасы да
Апасы да, інісі, ағасы да,
Шаңыраққа жиылды туыс-бауыр,
Бөле, жиен, осында нағашы да.

Қайырмасы:

*Құтты болсын,
Ағайын келіндерің,
Көтерейік биікке көңіл көгін,
Екі жасқа айтатын тілегіміз –
Махаббатпен өтсінші өмірлерің.*

Бүгінгі той,
ортақ той екі жасқа,
Шаттануда әнеки, құда жақ та,
Мұндай күнде негіз жоқ өкпелеуге
Әнді баста, ағайын биді баста.

Қайырмасы:

*Құтты болсын,
Ағайын келіндерің,
Көтерейік биікке көңіл көгін,
Екі жасқа айтатын тілегіміз –
Махаббатпен өтсінші өмірлерің.*

Ақ тілектің
айтылар жөні барда,
Қапы қалма ағайын, сөзді қамда,
Жарып шығар жүректі жақсы лебіз
Осындайда керек қой, осындайда.

Қайырмасы:

*Құтты болсын,
Ағайын келіндерің,
Көтерейік биікке көңіл көгін,
Екі жасқа айтатын тілегіміз –
Махаббатпен өтсінші өмірлерің.*

366

Бүтінгідей
Асқақтап әніміз де,
Жарасымды сән кірсін, сәнімізге.
Үйіңізге аққудай келін түсіп,
Кенеліңіз шаттыққа бәріңіз де.

Қайырмасы:

*Құтты болсын,
Ағайын келіндерің,
Көтерейік биікке көңіл көгін,
Екі жасқа айтатын тілегіміз –
Махаббатпен өтсінші өмірлерің.*

БОЙТҰМАР

немесе ананы еске алу

Әні: Амангелді Сұлтанғалиевтікі

Арманшыл жүрек дүрсілдеп,
Жеткенде жасқа ой қуар.
“Құлыным аман жүрші”, - деп,
Анажан, тақтың бойтұмар.

Мойныма асып алқадай,
Ілестім уақыт көшіне.
Сілкілеп өмір жаңқадай
Сүйреді алға несібе.

Түсесің қазір жиі еске,
Ұғынғандаймын кеш біліп.
Жөнелер шақта келмеске
Кетіпсің тұмар тапсырып.

Өзіңсіз өтті сан жылдар,
Шығарсам естен кеш мені.
Бойтұмар маған қалдырмай
Жүре тұрғаның жақсы еді...

Қаңтар, 1982 жыл.

САҒАН ДЕГЕН МАХАББАТ

Әні: Амангелді Сұлтанғалиевтікі.

Аяулым-ау, екеуміз қосылғалы,
Бакытыма айналдың басымдағы.
Елігім ең, айналдың көрігіме
Серігімсің, сен менің қасымдағы.

Арман кудым, жолымды тосып қалдың,
Жігерімді бір сәт те жасытпадың.
Қазығыма айналып артымдағы,
Пысқырмадың сөзіне пасықтардың.

Сері көңіл қойды да еркелетіп,
Жүрдім талай кеш келіп, ерте кетіп.
Қабак шытпай алдымнан күліп шықтың,
Күндерге де мән бермей келте-кетік.

368

Бірдей тарттың тағдырдың салғанын да,
Қуанышын, қайғысын, салмағын да.
Есімде жоқ бір мезет менен бөлек
Ерекше күй өзіңе талғадың ба?

Қамдадың да, сен мені қолдадың да,
Серік болдың өмірлік жолда мына.
Өлді десе сенерсің, сенбе бірақ,
Саған деген махаббат солғанына.

МАҢҒЫСТАУ – БІЗДІҢ ӘНІМІЗ

Әні: Жалғас Кеңесовтікі

Маңғыстау жерім, теңің жоқ сенің
Қара алтын кенім – байлығы елдің.
Еңбек бір майдан, күміс тер тамған,
Қыранды далам бабадан қалған.

Қайырмасы:

*Маңғыстау – біздің әніміз,
Маңғыстау – біздің сәніміз.
Береке қонған, құт дарып,
Арайлап таңымыз.*

Көңіл гүл шаттық, бойда өр жастық,
Бірлікпен жасап, қиыннан астық.
Арманым асқан, байлығым тасқан,
Маңғыстауыма ерлік жарасқан.

Қайырмасы:

*Маңғыстау – біздің әніміз,
Маңғыстау – біздің сәніміз.
Береке қонған, құт дарып,
Арайлап таңымыз.*

АҚКЕТІГІМ – КИЕЛІМ

Әні: Жалғас Кеңесовтікі

Тарихың бар мені ойларға батырған,
Мен – шағала, сен – көк теңіз шақырған.
Бабалардың көзін көрген киелім,
Ақкетігім, айналайын атыңнан.

Қайырмасы:

*Шаттыққа толы айнала,
Қазынасы бай дала.
Ақкетігім өзіңді,
Ұмыта алман қайда да.*

370

Өтті күндер басыңа бұлт қаптаған,
Қазынаңды қойнауыңда сақтаған.
Шежірелерім, сырыңды аштың бүгінге,
Сәулетіңе, дәулетіңе шаттанам.

Қайырмасы.

Іргең – теңіз, бір жағыңда – маң далам,
Ақкетігім, көргенде көз тоймаған.
Ғасырлар ас, шаңырағың шайқалмай,
Ұрпағың бар ертеңінді қамдаған.

Қайырмасы.

МҰНАЙЛЫ МЕКЕН –ЖАҢАӨЗЕН

Әні: Жалғас Кеңесовтікі

Еліне сыйлап кенін – бар асылын,
Көркі боп, Маңғыстаудай даласының,
Қанатын кеңге жайып жатыр қала,
Аккудай үйлер тауып жарасымын.

Қайырмасы:

*Шырайлы мекен,
Мұнайлы өлкем.
Нұрлы да, жырлы,
Жаңаөзен, Жаңаөзен!..*

Кеткен жоқ өткен жылдар өтеуі құр,
Халқымыз өлке даңқын көтеріп жүр.
Арттырған ел байлығын қай кезде де,
Рухы асқақтардың мекені бұл.

Қайырмасы.

Арқауы ерен ерлік дастанының,
Қайраты елге әйгі жастарының.
Желбіреп көк байрағым тұрған шақта,
Жұлдызы жарқырайды аспанының.

Қайырмасы.

АПА, СЕН ҚАРТАЙМАЙСЫҢ

Әні: Жалғас Кеңесовтікі

Бала деген адамның өмір гүлі,
Қартайтама сәбидің көңілді үні.
Қабағынды шытуды білмейсің-ау,
Апа, сендей көрмедім өмірліні.

Қайырмасы:

*Апа, сен қартаймайсың, қартаймайсың.
Қартайдым деп ойлама әр тайғасын.
Отамызда отырсың дана болып,
Әрқашан дастарханың ортаймасын.*

372

Дауысында балаға жоқ қой ызғар,
Тентектерің сонда да сені тындар.
Жастығың да солар ғой, шаттығың да,
Ойлашы, апа, бақытты сенен кім бар?!

Қайырмасы:

*Апа, сен қартаймайсың, қартаймайсың,
Қартайдым деп ойлама әр тайғасын.
Ортамызда отырсың дана болып,
Әрқашан дастарханың ортаймасын.*

ШЫҒАЙЫҚ ҚЫРҒА

Әні: Жалғас Кеңесовтікі

Ақ жаңбыр болып төгіліп жерге көктен нұр,
Төбемде міне, аспаны күліп көктем тұр.
Қиқулап бүгін үстімнен өтті аққу- қаз,
Менімен, қалқам, жусанды қырға кетсең жүр.

Қайырмасы:

Шығайық қырға, оранып нұрға,

Жусанды далаға.

Шығайық қырға, бөленіп жырға,

Таусылмас сыр да.

Екеуміз, жаным, серпіліп қырға шығайық,
Көктемде қырға барғанды көрер кім айып.
Боранды күндер қарға адым жерге шыға алмай,
Телміріп тысқа отырып едің мұңайып.

Қайырмасы.

Жүректі бүгін билеп те алды өктем жыр,
Серпіліп тысқа шыға алмап едің көптен бір.
Жүр, қалқам, бірге жусанды қырға шығайық,
Бозбала қырда көк көйлек киіп көктем жүр.

Қайырмасы.

373

АҚ КЕМЕДЕГІ АРУ ҚЫЗ

Әні: Жалғас Кеңесовтікі

Ақ кемеде ару көрдім ай жүзді,
Жарқ еткенде, жанарында таң күлді.
Қарағанда ғашық еткен сол бір қыз,
Талай жанның жүрек отын жандырды.

Қайырмасы:

*Кемедегі ару қыз,
От болсаңыз, жалынбыз.
Шырқасаңыз, әнің – біз,
Басыңдағы бағыңбыз.*

374

Көкірекке көктем еніп, жаз күлді,
Жиып берем әлемдегі бар гүлді.
Ақ кемеде арман болған аруым,
Саған ғана арнап өтем ән-жырды.

Қайырмасы.

Айдай көркін мейірімді кандырды,
Бақыт көрем кездестірген тағдырды.
Біз – жолаушы, сен – шамшырақ шақырған,
Ақ кеменің ару қызы ай жүзді.

Қайырмасы.

СЕНІ ІЗДЕДІМ

Әні: Жалғас Кеңесовтікі

Сені іздедім, жан ерке, таба алмадым,
Көңіл аулап қасыңа бара алмадым.
Күндіз-түні елес боп көз алдымда,
Үміт үзіп мен сенен қала алмадым.

Қайырмасы:

*Сені іздедім, сені іздедім
өр Каспий жағасынан,
Сені іздедім, сені іздедім
ақ қайыңдар арасынан.
Сені іздедім, сені іздедім.*

Өзің жаққан отыңды сөндіре алмай,
Жүрегімді еркіме көндіре алмай,
Сені іздедім, жан ерке, сені іздедім,
Күн кешемін мен сенсіз енді қалай?

Қайырмасы.

Сен жанымның байлауы, жалауысың,
Гүл сезімнің мендегі алауысың.
Жүрегімнің төрінен орын алған,
Көңілімнің сен ғана қалауысың.

Қайырмасы.

ӘНШІ ҚЫЗДЫҢ МОНОЛОГІ

Әні: Жалғас Кеңесовтікі

Жас жанымның жасытып жігерін сен,
Ән айтпауды жалынып тіледің сен.
Онсыз мендік тірліктің сәні бар ма?
Ән өмірім, сен егер біле білсең.

Қайырмасы:

Әншілік – арман

Жастық шақ – сайран.

Аяулы асылым ең,

Күтемін мен сені алдан. 2 рет.

376

Келді мені әнімнен бөлектегің,
Ән салмауға жүрегің көнед,- дедің.
Әнсіз өткен сағатым жылдай болып,
Шаң басты ғой көңілдің желектерін.

Қайырмасы.

Ойланар, ренжімей келер дедім,
Кірпік ілмей түндерде елендедім,
Өтті күндер, жаным-ау, оралмадың,
Көңілімнің ортайтып тереңдерін.

Қайырмасы.

ЖАҢАӨЗЕНДЕ, ОН ЖЕТІНШІ МАУСЫМДА

Әні: Айтгүл Әбдіразақованікі

Тарихында төтеп берген сан сынға,
Ерлік бар-ды, елдік бар-ды халқымда.
Өршіл ұлан, мұны әлемге танытқан,
Жаңаөзенде, он жетінші маусымда.

Тектілік бар ата-баба салтымда,
Алатаудай асқақ содан даңқым да.
Қасиетін жоғалтпадың қазақтың,
Еңсе басқан қасіретті маусымда.

Найзағайдай жарқылдадың, бұлқындың,
Төсін тілдің кара түнек бұлтыңның.
Дүбіріңнен таңдар атып жап-жарық,
Дабылыңнан жетті арайы нұр-күннің.

Сендерсіңдер – жер иесі, нар тұлға,
Ерлік мұра ұрпақтарға айтуға,
Боздақтарын еске алады жыл сайын,
Жаңаөзенде, он жетінші маусымда.

ШАҒАЛА

Әні: Айтгүл Әбдіразақованікі

Шалқыған теңіз де аман, жаға да аман,
Қалқыған көз тұнады шағаладан.
Мылтықтыға сен мені ұқсаттың ба,
Оу, шағалам, шаттықты жағалаған.

Әлде мені өзіңе дос тұттың ба,
Ілестің сен шаңқ етіп көкке ұштың да,
Ғашығынан айырылып, құса болып,
Көк теңізден безінген ақ құссың ба?!

Шөкім бұлттай қалқисың жел іздеген,
Мұңлықсың-ау, жүрекке ем іздеген.
Айырылсаң да досыңнан егіз жүрген,
Өмірің бір, шағалам, теңізбенен.

Қанша ұзап кетсем де жағалаудан,
Құтылмадым ілескен шағаладан.
Жалғыз құстың бейнесі ұқсап тұрды
Қарындасқа артымнан ағалаған...

САҒЫНАРМЫЗ

Әні: Айтгүл Әбдіразақованікі

Қос жүректе гүл махаббат бүр жарып,
Сыр сезімнің пернелерін бір қағып,
Есінде ме ынтық көңіл асығып,
Біз екеуміз кездесуші ек ұрланып.

Жарасымды, бәрі сол сәт орынды,
Көкірегіме қойып ыстық қолынды,
Сен кетуге асыққанмен қаншама,
Бірде сенің бөгей бердім жолынды.

Тұсай алмай бойдағы асау сезімді,
Енді қайтып көрмейтіндей өзінді,
Бөгеп тұр ем, шамы жанып көршіңнің,
Есігінен көрші әйел көрінді.

Ел ішінде жоқтай басқа жаңалық,
“Әңгімеміз” кетті содан таралып.
Кездесуді қоя алмадық біз бірақ,
Ізімізге түссе де жұрт “шам алып”.

...Өтті он сегіз найзағайдың жарқылы,
Сағыныш қой айтпағымның төркіні.
Қымбат екен білмеппіз-ау, кезінде,
Бозбала мен бойжеткеннің әр күні.

Уақыт-өзен, тыншу таппай ағатын,
Кездер келер жүрек баяу соғатын,
Шіркін-айлап сағынармыз сол шақта,
Жастық шақтың күнін емес, сағатын.

ГҮЛДАНА

Әні: Айтгүл Әбдіразақованікі

Өзіңменен теңеседі
Гүл ғана,
Аққу көркің
Өзге жаннан тұр дара.
Асылым-бағым,
Ғашығым-жаным сен ғана.
Гүлдана, Гүлдана, Гүлдана.

Қабағыңа қонбасыншы
Мұң-нала,
Кездескенде тұршы күліп,
Нұрлана.
Асылым-бағым,
Ғашығым-жаным сен ғана.
Гүлдана, Гүлдана, Гүлдана.

Гүлдана деп,
Әндетемін ырғала,
Әуеніме тербеледі
Қыр – дала.
Асылым-бағым,
Ғашығым-жаным сен ғана.
Гүлдана, Гүлдана, Гүлдана.

МЕН СЕНІ ГҮЛГЕ БАЛАДЫМ

Әні: Айтгүл Әбдіразақованікі

Акқудай көркем, еліктей ерке қарағым,
Маған не мұнша жанардың сұғын қададың,
Мойыл көздерің тұрса да бір сыр ұқтырып,
Мерген боп қалдым, тастаған жерге жарағын.

Көргендей бейне даланың аппақ маралын,
Мен дағы саған қайта да қайта қарадым.
Қашаған шабыт еркімді аулақ қашты алып,
Сарбаздай болдым алдырған жауға қамалын.

Мен сені бір тал қызғалдақ гүлге баладым,
Уақыттан ерте үзілмесін тек сабағың.
Тіл де қатпадым, сол оймен ұзап кеттім мен,
Акқудай көркем, еліктей ерке, қарағым...

ҚЫРАНДАР КЕРЕК

*(Ауғанстаннан сарбаздар орала бастағанда
жазылған өлең)*

Әні: Айтгүл Әбдіразақованікі.

Бейбіт елде бұла өскен менің,
Артымнан ерген інілерім-ай.
Жат жерде жаумен тірескендерім,
Рухы асқак, ірілерім-ай!

Өз ошағы мен елінен асып,
Жаралы жыртқыш – қашқан жау,
Жасырын келіп, тасадан атып
Кей боздақ жерді жастанды-ау.

Адалдықты ардай кірлетпегенің,
Көкіректі тостың оқтарға,
Араңызда жоқ бірбеткейлерін,
Туған жер әлі жоқтауда.

Еске алу қиын, білем бәрін де,
Балаң шак сонда қалды ма?
Ауғанның мұңлы күрең көгіне
Қараумен көзді талдыра.

Амандықты ту етіп тұтып,
Жеттіңдер елге қайтадан.
Отандастарың алдыңнан күтіп,
Бозторғайлы қыр айтады ән.

Мөлдір аспанды күн нұрға малып,
Бұлт – орамалын тау бұлғайды.
Шаттықты жүрек тұндырып алып,
Көк дөнен – көңіл тулайды.

Жақсылық қой бұл, лебі есуде,
Сейіліп зілдей тұмандар,
Көлеңкелердің бұлты көшуде,
Елге де керек қырандар.

ҚОШТАСУ

(әнге лайықтап)

Бойжеткенің бе, құлпырдың,
Өсірген қызыл гүліміз.
Аккуы өзің жұртыңның
Қияға ұшар қызымыз.

Лайық болып жан-жарың,
Ашылсын, жаным, маңдайың.
Тілеуде, міне, жан-жағың
Пәк махаббаттың солмауын.

Өмірдің заңын түсін, ұқ,
Қиналғанмен біз, бола ма?
Жұбына қосып ұшырдық,
Қылау түспесін араға.

Жасыл шам жанған көшедей
Сокпасын жолың тұйыққа.
Жайқалып гүлдей өсе бер,
Ұянды ұшқан ұмытпа!

ӨР ӨЛКЕНІҢ БҰЛБҰЛЫ

(Әнші Махбуза Шомановаға)

Арман оты жүрегінде жанған шақ,
Маңғыстауға келгендейсің елді аңсап.
Сен шырқасаң мұнаралар асқақтап,
Көк теңіз де қосылады шулы ән сап.

Қайырмасы:

*Өр өлкенің бұлбұлы сен, Махбуза,
Күндізiнiң нұр гүлi сен, Махбуза,
Маң даланы құшқан шақта мауыт түн,
Түндiгiнiң жұлдызы сен, Махбуза!..*

384

Әуездi әнмен қуанышқа бөледiң,
Өзiңменен аспандады өлеңiм.
Зенгiр көкте тұнып қалсаң қалықтап,
Күйбең тiрлiк нала-мұнын жеңемiн.

Қайырмасы.

Тындаушы жұрт сен көрiнсең тербелiп,
Сахна кетер өз-өзiнен сәнденiп,
Қалықтай бер, аспанында қазақтың,
Әнiңменен жан бiткенге дем берiп.

Қайырмасы.

3.04. 2012. Ақтау.

ДОСТЫҚ ТЕҢІЗІ

(әнге лайықтап)

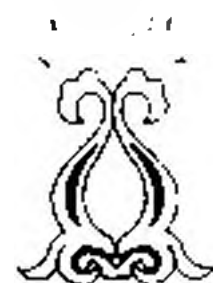
Каспийім-арайлым,
Өзіндей жок айдын.
Толқынды жағаңа
Нұрлана қараймын.

Ырыстың негізі,
Туыстық сезімі,
Тоғысып атандың-
Достықтың теңізі.

Маңайың тыныштық,
Көгінде күміс бұлт.
Жағанда жайкалып,
Бес елмен туыстық.

Бак болып сан елге,
Танылдың әлемге.
Арқау сен әп-әсем
Өлмейтін өлеңге.

Баураған жан-жақты,
Орның бар салмақты.
Аялап өтеміз,
Анадай ардақты.

Мазмұны

Мыңжас Темір Мыңжасұлы	3
Тәуелсіздік туралы жыр.....	5
Әдебиет	9
Бейкүнә шақты еске алып.....	15
Акку	17
Жолдас болдым.....	19
Бір қуаныш жетпей тұр, жаным, маған.....	21
О, жаратқан	23
Мұқағалиға	27
Қадірлеңдер ананы	29
Қарлығаш көңіл апам-ай.....	31
Жыр алыбына тағзым	33
Акын рухына.....	35
Ашхабадтағы акын ескерткішіне.....	36
Ақтаудағы тарас ескерткішін көргенде	37
Бүгінге жетті дауысың	39
Акынның акыргы сөзі	40
Сыныптастарға арнау.....	42
Есімі елдің есінде	44
Каспий	52
Өлен және мен	53
Мәңгі алау	54
Махамбеттің туған жерге айтқаны	55
Біреу.....	57
Сарыағашта	58
Сағыныш	59
Бесік туралы баллада	61
Ініге сыр	65
Халықтай-ақ халықсың тілің барда.....	66
Жерлерім	76
Сынақ.....	78
Аурухана. Түн.....	80
Ән сал, тағы	83
Пір бекеттің баласы.....	84
Тамыр	86
Сүйінгара батырға	89

Атамекенге	90
Бұлақ жыры.....	92
Акын рухына.....	94
Сені іздедім, атажұрт	95
Манғыстау	99
Ғасыр ауысқан күнгі тілек.....	101
Әкені еске алу	102
Акын досқа хат	103
Ақтауға	107
Дала	108
Замандасқа	109
Қаражанбас	110
Той күнгі сөз	111
Мен саған тілек айтам.....	112
Құт болып қонсын жетпісің	113
Халқыма	114
Ұрпақ үні.....	116
Кұрсау.....	119
Жүретін-ді ақ жаулығы желбіреп... ..	120
Туған күн кешінде	123
Жиенім Беген Ерболатұлына	126
Бір күндері еске алып, сағынармыз	127
Ақтаудағы аккумуляр	140
Көңіл.....	141
Той болған алтын тойға ұласатын	142
Балтабайға.....	144
Мәдиге.....	145
Қайта қондың атыңа.....	146
Жасай бер, жайна	147
Қош айтты қара өлеңнің жауынгері	149
Еске алдық	150
Апа.....	151
Сағынған шығар.....	152
Жанарың сенің.....	153
Анама.....	154
Сағындым.....	155
Арманым	156
Көп күттім сәулем	157

Солдат ескерткіші	158
Әкеме	159
Сағындың ба, анашым?	160
Қыз сыры	160
Мен сені іздедім	161
Тау элегиясы	161
Акын жүрегі	165
Күміс ұшқындар	166
Түсімде көрдім сені	168
Жүрегім жыр аңсаған	171
Ағаға	171
Элегия	174
Қарт акынның сөзі	175
Сәтті болсын қадамың	177
Туған жерге	178
Сапар алдында	179
Сағыныш	181
Атамекен	183
Әке бейіті басындағы толғаныс	184
Шекарада	188
Оралған	189
Достық туралы	193
Өмір дегенін	195
Қыркүйек	197
Тон	199
Бір өзіне арналған	201
Біз екеуміз	203
Өлеңге	205
Сүйемін Қазақстанды	207
Мәрттік туралы жыр	208
Ұрпақ мұны	214
Ел болар ма екенбіз?	216
Тапсырып кетем балама	218
Екі басты самұрық	219
Бостандық жолы	220
Отызыншы жылдар	222
Ей, Маңғыстау, маңғазым	224
Қарлығашым- қарындасым	226

388

Менің інілерім бар.....	227
Шетелден келген қандасқа	231
Қош келдің, наурыз	232
Жаса мәңгі.....	236
Жасайды қала.....	237
Туған елім.....	238
Маңғыстау	239
Каспий теңізіне	241
Алдаспандай жаркылдаған жаңаөзен.....	242
Парижім менің – жаңаөзен.....	243
Ән қалды Айрақтыда*	245
Ардагерлер	246
Арман-сағат*.....	247
Шілдедегі нөсер.....	248
Атбасар вокзалында	250
Ақын Есенғали Бөкенбаевты еске алу	251
Туған жерді аңсау	253
Ақын ініме	257
Даламен сырласу	261
Өлең қалды	265
Қарағым	266
Сені ойласам	267
Ұмыт мені	269
Қарындасқа	270
Сен ауырғанда	271
Жүрегімнен жыр төгілсін	272
Жас жұбайларға	273
Жұлдызға	274
Тілек	275
Дүнген қызына.....	277
Балдызым	279
Ауылға хат.....	280
Ақша қар жауып тұр	282
Қиын екен.....	283
Бакыт	284
Бейіт басында	285
Қызыма	286
Қайтқан құстармен қоштасу.....	287

Бір доска.....	288
Қайран жүрек, шабыт бер!	289
Дос туралы	290
Бір ағайға.....	291
Бакытымды қызғанба.....	293
Доска хат	294
Ініме	296
Өмір	298
Жанарыңда мұн бар дейсің... ..	300
Түс жайында	302
Иттік туралы	304
Армысың, қайран ауылым	306
Қол бұлғап шық.....	308
Туған күнімде оқылған өлең	310
Жүрекке сөз	311
Доска сыр	312
Бір өлеңшіге	314
Күн нұрындай қуамын көлеңкені	315
Ақын арыз жазбайды	316
Үміт	318
Шағала	319
Түнгі жыр	320
Ақ жаулықты абызым	322
Арнау	323
Ұстазға.....	324
Өмірінің мұраты	325
Элегия.....	326
Соңғы рет қоштастым	327
Бір бала.....	329
Өзіңмен бірге	330
Ақын көп болса... ..	331
Торығу	333
Байлаулы иттей.....	334
Өкініш	335
Адамдар, араласындар!.....	336
Асыққанын не?	337
Жалғыз мола	338
Әруақтар, қалғымаңдар!	339

390

Жалған.....	342
Қазақстан ешқашан ұмыта алмас	343
Алшандап келіп қалардай.....	346
Журналистер.....	347
Бәріміз де бекет ата елінен	350
Туған ел.....	352
21-інші мектеп бұл.....	354
Тәуелсіздік құрдастарына.....	356
Қадиша	361
Шыңдалу мектебім.....	363

Әнге айналған өлеңдер

Сахна, киелім-ай.....	364
Той жыры	365
Бойтұмар	367
Саған деген махаббат	368
Маңғыстау – біздің әніміз.....	369
Ақкетігім – киелім.....	370
Мұнайлы мекен –Жаңаөзен.....	371
Апа, сен қартаймайсың.....	372
Шығайық қырға.....	373
Ақ кемедегі ару қыз.....	374
Сені іздедім	375
Әнші қыздың монологі	376
Жаңаөзенде, он жетінші маусымда.....	377
Шағала.....	378
Сағынармыз	379
Гүлдана.....	380
Мен сені гүлге баладым.....	381
Қырандар керек	382
Қоштасу.....	383
Өр өлкенің бұлбұлы	384
Достық теңізі	385

Мелір МЫЖЖАЕ.

Шығармалар жинағының қос томдығы

1-ші том

Өлеңдер мен балладалар

(қазақ тілінде)

**Редакторы Әйгерім Құмарқызы
Суретшісі Дулат Болатұлы
Қалыптап, баспаға әзірлеген
Дидар Арасанбайқызы**

Басуға берілген күні 12. 05. 12. Қалыбы 84x108 $\frac{1}{32}$. Қаріп түрі «Times New Roman». Шартты баспа табағы 25,0. Есепті баспа табағы 24,5.

Таралымы 1000 дана.

Тапсырыс № 6806.

Қазақстан Республикасы, ЖШС «Баянжүрек» баспасы,
050009, Алматы қаласы, Абай даңғылы, 143 үй, 418 кеңсе.
Байланыс телефоны: 395-51-77. E-mail: bjbaspasi@mail.ru

Тапсырыс берушінің файлдарынан Қазақстан Республикасы
«Полиграфкомбинат» ЖШС-нде басылды.
050002, Алматы қаласы, М. Мақатаев көшесі, 41 үй.

